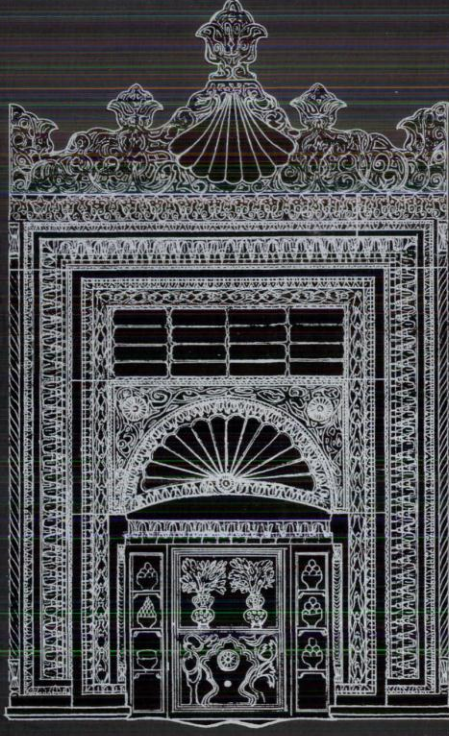

H. BESİM ÇEÇENER

ÜSKÜDAR
MERKEZ MAHALLELERİ OSMANLI DÖNEMİ
SU UYGARLIĞI
ESERLERİ

ÜSKÜDAR
BELEDİYESİ

H. BESİM ÇEÇENER

ÜSKÜDAR

MERKEZ MAHALLELERİ

OSMANLI DÖNEMİ

SU UYGARLIĞI

E S E R L E R İ

Üsküdar Belediye Başkanlığı
Üsküdar Araştırmaları Merkezi Yayın No:21
Tarihi Mirası Koruma Dizisi: 2

ISBN: 978-9944-5807-2-4

1. Basım Şubat 2007
İstanbul

**ÜSKÜDAR MERKEZ MAHALLELERİ
OSMANLI DÖNEMİ
SU UYGARLIĞI ESERLERİ**

H. Besim Çeçener

PROJE UYGULAMA

Üsküdar Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

YAPIM
EP İletişim

EDİTÖR
Recep İncecik

**ÜSKÜDAR
BELEDİYESİ**
www.uskudar.bel.tr

Üsküdar Belediye Başkanlığı
Tel: 0216 531 30 00 Faks: 0216 531 31 12
www.uskudar.bel.tr

Ticari amaçla alıntı yapılamaz. Kaynak göstermek kaydı ile bilimsel alıntı yapılabilir.

İÇİNDEKİLER

Takdim	VI	19- Hatice Sultan Çeşmesi	36
Kitap Hakkında	2	20- Emine Hanım Çeşmesi Yeri	36
Üsküdar'ın Suları	4	21- Hafız İsa Ağa Çeşmesi	36
Mühterem Sultan Suyu	5	22- İhsaniye Çeşmesi	37
Valide-i Atik Suyu	6	23- Büyük İhsaniye Camii	37
Aziz Hüdai Dergâhı Suyu	6	a- Hafız İsa Ağa Abdest Muslukları	37
Hüdai Suyu	6	b- Su Tabutu	37
Cinli Suyu-Kösem Valide Suyu	6	24- Su Haznesi Yeri (Çeşme olabilir)	38
Aslan Ağa Suyu	6	25- Çeşme Su Haznesi	38
Mathab Eminî Hacı Halil Efendi Suyu	6	26- Hacı Fakî Bey Çeşmesi	38
Gülşîş (Emetullah) Valide Sultan Suyu	6	27- Küçük Selimiye Camii (Çiçekçi Camii)	39
Halil Paşa Suyu (veya Hasip Paşa)	6	a- Tulumbalı Kuyu	39
Solak Sinan Suyu	7	b- Çeşmeli Abdest Su Tabutu	39
Neveşîrîlî Damat İbrahim Paşa Suyu	7	c- Kitabeli Mermer Su Tabutu (Abdest Muslukları)	40
III. Mustafa Suyu	7	D-108	43
Silahdar Abdurrahman Ağa Suyu	7	1- Hatice Sultan Çeşmesi Yeri	44
Selim Ağa Suyu	7	2- Ahmet Sakir Efendi Duvar Çeşmesi	44
III. Selim Suyu	7	3- İmadiye Çeşmesi	44
İsa Ağa Suyu	7	4- İm-ül Emir Ahmet Ağa Çeşmesi	45
Defterdar Tahir Efendi Suyu	7	5- Parmaksız Hüseyin Efendi Çeşmesi Kitabesinin Yeri	45
Cevri Usta (Kalfa) Suyu	7	6- Çeşme Harabesi	45
Saraylı Hanım Çeşmesi Suyu	8	7- Elhaç Mehmet Ağa Üçyüzlü Çeşmesi	46
Hatice Hanım Suyu	8	8- Genç Mehmet Paşa Çeşmesi	46
Halit Ağa Çeşmesi Suyu	8	9- Şehzade Numan Çeşmesi	46
E-108	11	10- Abbas Ağa Çeşmesi	47
1- Kaynak Çeşme Yeri	12	11- Ahmediye Külliyesi	47
2- Silahdar Mustafa Ağa Meydan Çeşmesi	12	a- Ahmediye Çeşmesi	47
3- Fatih Çeşmesi	12	b- Ahmediye Sebili	47
4- Hatice Sultan Çeşmesi Yeri	13	c- Ahmediye Abdest Muslukları	48
5- Fatih Çeşmesi Yeri	13	d- Pirinççi Çeşmesi ve Kuyu (Ahmed Ağa Çeşmesi)	48
E-109	15	12- Damat İbrahim Paşa Çeşme Harabesi	48
1- Çeşme Yeri	16	13- Su Haznesi	49
2- Ayazma Camii	16	14- İsmail Ağa Çeşmesi	49
a- Üçüncü Mustafa Çeşmesi	16	15- Kuyu ve Çeşme	49
b- Ayazma Camii Avlusundaki Kuyulu Su Tabutu	17	16- Şehit Süleyman Paşa Çeşmesi	50
c- Ayazma Camii Abdest Muslukları	17	17- Su Haznesi Yeri (Maksem)	50
d- Ayazma Camii'nin Çeşmeli Havuz Sarnıcı	17	18- Su Haznesi ve Çıkrıklı Kuyu	50
3- Büyük Su Deposu (İfaiye Rezerv Suyu)	18	19- Hasan Paşa Çeşmesi	51
4- Su Deposu (Buzmaçlar İçin)	18	20- Su Terazisi	51
5- Ayazma Suyunun Tonoz Su Yolu	18	21- Silahşûr Sakir Bey Çeşmesi	51
6- Ayazma Suyu Çeşme Yeri	19	22- İmirli Ali Paşa Çeşmesi	52
7- Abdülaziz Efendi Çeşmesi Yeri	19	23- Su Taksim Yeri (Şeref Abad Maksemi)	52
8- Su Terazisi Yeri	19	24- Yemen Fatihî Sinan Paşa Çeşmesi	52
9- Sultan II. Mahmut Camii Çeşmesi Yeri	20	25- Beşir Ağa Çeşmesi ve Su Terazisi	53
D-106	23	D-109	55
1- Müşşip Ali Ağa Namazgâhı Çeşmesi	24	1- İbrahim Paşa Su Terazisi	56
2- Tarzîlîr Alın Meydan Çeşmesi	24	2- Baş Kaahın Meydan Çeşmesi	56
3- Hasip Paşa Çeşmesi (Zeki Bey Çeşmesi)	24	3- Ayşe Sultan Çeşmesi	56
4- Selimiye Camii	25	4- Kitabeli Su Tabutu	57
a- Selimiye Camii Abdest Muslukları	25	5- Pîk Döküm Çeşme	57
b- Mermer Su Tabutu	25	6- Kuyu	57
c- Mîlâzım Hakkı Efendi Çeşmeleri	25	7- Sadrazam Halil Paşa Çeşmesi	58
5- Beylik Çeşme (Abdülmecit Han Meydan Çeşmesi)	26	8- Sadrazam Halil Paşa Sebili	58
6- Çeşme Harabesi (Tahir Efendi Çeşmesi)	26	9- Yıkık Çeşme Haznesi	58
7- Defterdar Mehmet Tahir Efendi Camii	26	10- Yeni Çeşme (Meydan Çeşmesi)	59
a- Tahir Efendi Duvar Çeşmesi	26	11- Şehzade Seyfettin Çeşmesi	59
b- Defterdar Tahir Ağa Camii Su Haznesi	27	12- Safiye Sultan Çeşmesi	59
8- Çeşme ve Su Haznesi (Ayazma)	27	13- Hacı Halil Efendi Meydan Çeşmesi	60
D-107	29	14- Hacı Halil Efendi Çeşmesi	60
1- Sâh Sultan Çeşmesi (Hamam Çeşmesi)	30	15- Şehzade Süleyman Çeşmesi	60
2- Namazgâh Kuyusu	30	16- Su Terazisi (İbrahim Paşa)	61
3- Su Terazisi Yeri	30	17- Kasırcı Çeşmesi	61
4- Davarlıbî Senti Su Terazisi	31	18- Kitabeli Su Tabutu	61
5- Ayşe Hatun Çeşmesi	31	19- Kitabeli Su Tabutu ve Tulumbalı Kuyu	62
6- Fethi Ahmet Paşa Çeşmesi	31	20- Şehzade Mustafa Çeşmesi	62
7- Su Terazisi	32	21 a- Kethîda Mehmet Paşa Çeşmesi	62
8- Ziya Bey Sebili	32	b- Aziz Hüdai Çeşmesi	63
9- Saadetin Efendi Çeşmesi	32	c- Sultan Mecid Çeşmesi	63
10- Saadetin Efendi Sebili	33	d- Aziz Mahmud Hüdai Sebili	63
11- Sultan III. Selim Çeşmesi	33	e- Aziz Mahmud Hüdai Dergâhı Abdest Muslukları	64
12- Kitabeli Kuyu (Meymenet Hanım Kuyusu)	33	f- Kuyu	64
13- Tiftüğü Hanım Çeşmesi	34	g- Çeşme ve Su Terazisi	64
14- Daye Hatun Çeşmesi	34	22- Hatice Sultan Çeşmesi	65
15- Su Terazisi Yeri	34	23- Kaptan Mustafa Paşa Camii	65
16- Hibetullah Valide Sultan Çeşmesi	35	a- Abdest Muslukları	65
17- Su Haznesi	35	b- Su Tabutu ve Kuyu	66
18- Su Haznesi	35	24- Kaptan Mustafa Paşa Çeşmesi	66

25- Su Haznesi	66
26- Nali Mehmed Efendi Çeşmesi	66
27- Kuyu Yeri	67
28- Tulumbalı Kuyu ve Yalak	67
29- Damat İbrahim Paşa Çeşmesi	68
30- İsmail Ağa Çeşmesi	68
31- Ümmü Gülsüm Çeşmesi	68
32- Rumi Mehmet Paşa Camii	69
a- Tulumbalı Kuyu	69
b- Kitabeli Su Tabutu	69
33- Şemsi Paşa Camii	70
a- Tulumbalı Su Tabutu	70
b- Kuyu	70
34- Pirzade Osman Sahip Efendi Çeşmesi Yeri	71
35- Çeşme	71
36- Kuyu	71
37- Gülşah Emetullah Valide Sultan Camii	72
a- Valide Camii Şadırvanı	72
b- Valide Camii Çeşmesi	72
c- Cedit Valide Camii Sebili	73
d- Cedit Valide Camii Abdesti Muslukları	73
e- Cedit Valide Camii Yangın Havuzu	73
f- Cedit Valide Camii Su Haznesi ve Üzerindeki Su Terazisi	74
g- Tulumbalı Kuyu ve Su Tabutu	74
h- Valide Camii Avlusuna Atılan İki Çeşme Kitabesi (Fatma Sultan Kitabesi)	74
i- Hacı Beşir Ağa Çeşmesi Kitabesi	74
38- Gülşah Emetullah Valide Sultan İmareti Çeşmeli Su Haznesi	75
39- Sineperver Valide Sultan Çeşmesi	75
40- Sultan III. Ahmet Çeşmesi	75
41- Kitabeli Mermer Sebili Su Haznesi	76
42- Kemankuş Ahmet Ağa Çeşmesi (Horhor Çeşmesi)	76
43- Tulizade Mahmud Ağa Su Tabutu	76
44- Selim Ağa Sıbyan Mektebi Çeşmesi Yeri	77
45- Ayşe Hatun Çeşmesi	77
46- Şeyh Camii Şadırvanı	77
47- Aslan Ağa Çeşmesi (Şeyh Camii Duvar Çeşmesi)	78
D-110	81
1- Sultan III. Ahmet Meydan Çeşmesi	82
2- Mıhrimah Sultan Camii	82
a- Mıhrimah Sultan Çeşmesi	82
b- Mıhrimah Sultan Şadırvanı	83
c- Kitabeli Su Haznesi	83
3- Mıhrimah Sultan Sıbyan Mektebi Çeşmesi	83
4- Büyük Aslan Ağa Çeşmesi	84
C- 106	87
1- Hacı Hüseyin Paşa Sebili (Miskinler Tekkesi Sebili)	88
2- Hafız İsa Ağa Çeşmesi	88
(Balım Ağa Çeşmesi - Miskinler Tekkesi Çeşmesi)	
C- 107	91
1- Mıhrıpaş Valide Sultan Çeşmesi	92
2- Kuyu (Nuh Kuryusu)	92
3- Su Terazisi (Sadrazam İbrahim Paşa)	92
4- Züleyha (Hoca) Kadın Çeşmesi (Zelilha Hanım Çeşmesi)	93
5- Akıncıpaşa Mehmet Ağa Sebili Çeşmesi	93
6- Divitçiler Çeşmesi (Kethüda Mehmet Ağa Sebili Çeşmesi)	93
7- Musluklu Su Tabutu	94
8- Kuyu ve Yalak Yeri	94
9- Su Tabutu	94
C- 108	97
1- Abbas Ağa Çeşmesi (Mustafa Efendi Çeşmesi)	98
2- Hacı Feyzi Kuryusu Yeri	98
3- Su Terazisi	98
4- Kapı Ağası Yakup Ağa Çeşmesi	99
5- Şeyh-ül İslam Arif Hikmet Bey Kompleksi	99
a- Şeyh-ül İslam Arif Hikmet Bey Çeşmesi	99
b- Şeyh-ül İslam Arif Hikmet Bey Sebili	100
c- Su Haznesi	100
6- Hüsamettin Ağa Duvar Çeşmesi	100
7- Hacı Ahmet Paşa Çeşmesi	101
8- Hacı Halil Efendi Çeşmesi	101
9- Valide-i Atik Maksimi	101
10- Kasm Ağa Çeşmesi	102
11- Kuyu	102
12- Nurbanu Valide Sultan Çeşmesi	102
13- Kaymakam Emin Bey Çeşmesi	103
14- Elhaç Mehmed Ağa Çeşmesi ve Su Terazisi	103
15- Kuyu	103
16- Katip Mustafa Efendi Çeşmesi	104
17- Ümmü Gülsüm Hanım Çeşmesi	104
18- Valide-i Atik Külliyesi	104
a- Çeşme	105
b- Valide-i Atik Camii Şadırvanı	105
c- Üçlü Çeşme	105
d- Su Terazisi	106
e- Çeşme	106
f- Su Tabutu (Sebili)	106
g- Su Tabutu	107
h- Kuyu	107
19- Mahpeyker Valide Sultan Çeşmesi	107
20- Çinili Camii	108
a- Çinili Camii Şadırvanı	108
b- Çinili Camii Sebili	108
c- Çinili Camii Yangın Havuzu ve Çukrıklı Kuyu	109
21- Fenâyî Ali Efendi Tekkesi Kuyuları	109
C- 109	111
1- Agop Kalfa Vakfından Kuyu	112
2- Sarıç Kalıntısı (Agop Kalfa Çeşme Harabesi)	112
3- Kuyu	112
4- Su Haznesi	113
5- Su Haznesi	113
6- Tekkekapi Çeşmesi	113
7- Şeyh Selami Ali Efendi Çeşmesi	114
8- Su Terazisi Kalıntısı	114
9- Solak Sinan Çeşmesi (Hacı Halil Efendi Çeşmesi)	114
10- Kuyu	115
11- Çeşme	115
12- Valide Kethüdası Çeşmesi	115
13- Kuyu	116
14- Selamsız Dağ Hamamı Su Haznesi	116
C- 110	119
1- Kuyu	120
2- Kuyu	120
3- Mirzazade Şeyh-ül İslam Mehmet Efendi Çeşmesi	120
4- Şeyh-ül İslam Mirzazade Said Efendi Çeşmesi	121
5- Şeyh Mehmet Recep Çeşmesi	121
6- Su Haznesi (Abdurrahman Ağa Camii Çeşmesi)	121
7- Hüseyin Avni Paşa Çeşmesi	122
C- 111	125
1- Su Haznesi	126
2- İsmet Bey Çeşmesi	126
3- Su Haznesi	126
4- Kuzguncuk İskele Çeşmesi	127
5- Kuyu	127
B- 108	129
1- Barok Çeşme	130
2- Çeşme	130
3- Sultan II. Mahmud Çeşmesi	130
B- 109	133
1- Selamsız Mezarlığı Çeşme Kalıntısı (Su Haznesi)	134
2- Kuyu Yeri	134
B- 110	137
1- Sultan II. Mahmud Meydan Çeşmesi	138
2- Hacı Mehmet Efendi Çeşmesi	138
3- Mermer Çeşme	138
B- 111	141
1- Mahbub Ağa Çeşmesi	142
B- 112	145
1- Hacı Ahmet Çeşmesi Yeri	146
2- Abdullah Ağa Çeşmesi	146
3- Mir'alem Çeşmesi	146
4- Sultan II. Mahmud Çeşmesi	147
5- Sultan II. Mahmud Çeşmesi	147
Üsküdar Hamamları	148
1- Konak Hamamı	151
2- Ayazma Hamamı	151
3- Selimiye Hamamı	151
4- Sinan Paşa Hamamı	152
5- Hacı Paşa Hamamı (Doğancılar Hamamı)	152
6- Ağa Hamamı	152
7- Eski Hamam	153
8- Büyük Hamam	153
9- Küçük Hamam (Kulluk Hamamı)	153
10- Konak Hamamı	154
11- Valide-i Atik Hamamı (Topbaşı Hamamı)	154
12- Çinili Hamam	154
13- Selami Ali Efendi Hamamı	155
14- Dağ Hamamı (Fıstık Ağacı)	155
15- Dağ Hamamı (Kuzguncuk-İcadiye)	155
16- Kuzguncuk Hamamı	156
Üsküdar Çeşme ve Sebillerinin Kronolojik Sıralaması	158
İndeks	162
Mir'at-ı İstanbul Kitabındaki Bilgilerle Eşleştirme Listesi	165
Kaynakça	168

ÜSKÜDAR SU MEDENİYETİ

Bir şehri güçlü kılan en önemli özelliklerinden birisi tarihi kökenleri ve geçmişten günümüze intikal eden değerleridir. Üsküdar bu açıdan da oldukça şanslı bir şehirdir. Çünkü hem binli yıllarla ifade edilebilecek eski bir tarihi, hem de “açık hava müzesi” olarak değerlendirilebilecek zengin bir tarihi ve kültürel dokuya sahiptir. Çeşmeler de bu dokunun görünen ve insanla teması en yoğun olan eserlerindedir. Çeşmeler, bir meydanda, bir yokuş başında, bir sokağın köşesinde, zamana direnen yüzlerinde; bütün ihmallere rağmen insanı önemseyen, yardımseverliği ve paylaşmayı hatırlatan yüzleriyle karşılar bizleri. Onlar, medeniyetlerin zamana tanıklık eden “su güzelleri”dir. Hele Üsküdar’ın çeşmeleri, şadırvanları bir başka güzeldir. Çünkü Üsküdar, manzarayla mimarinin birleştiği yerdir. Yahya Kemal, bu buluşmayı şu mısralarla dile getirmektedir: *“Eski mimara nasıl rahmet okunmaz burada / Suyu cennetten akıtmış bu güzel manzarada”*

Üsküdar’ı geleceğe taşımanın iki temel unsuru olduğuna inanıyoruz. Birincisi sadece günümüzün değil, onlarca yıl sonrasının Üsküdar’ını düşünerek imar faaliyetlerinde bulunmaktır. İkincisi ise tarihi dokuyu korumaktır. Bu sadece tarihe saygının ve vefanın değil, aynı zamanda Üsküdar’ı yaşanılır kılmamızın gereğidir. Bu eserler bir taraftan şehrin dününü temsil ederken diğer taraftan bugününü zenginleştirmekte ve yarınlar için güven vermektedir. Aynı zamanda şehrin yerli ve yabancılar tarafından ilgi odağı olmasına katkıda bulunmaktadır.

“Üsküdar 2010” projemizin temel hedefi de, geçmişten geleceğe uzanan bir bütünlük içerisinde Üsküdar’ı imar ve Üsküdarlı’ya hizmet etmektir. Bunun için de, eş zamanlı ve birbirini destekleyecek bir planlama ile şehrin geleceğine yönelik projeleri hayata geçirirken tarihi eserlerini koruma altına alarak yaşanılır kılmaya çalışıyoruz.

Süslemeleriyle, taş işçilikleriyle, kitabeleriyle, hatlarıyla bir zamanlar meydanlarımızın ve sokaklarımızın sanat incisi olan çeşmelerimizi de bu anlayışla ele alıyor, yaşamaya ve yaşatmaya çalışıyoruz. Çeşmeler Üsküdar silüetini zenginleştiren en yaygın tarihi eserlerdir. Mensubu oldukları medeniyetin estetik seviyesini sokak aralarına kadar yansıtmaktadır. Yeni nesillere “Su gibi aziz olmanın” güzelliklerini fısıldamakta, hemen herkese geçmiş ve gelecek tasavvuru kazandırmaktadır. Üsküdar’a iskeleden ayak basanları karşılayan III. Ahmed Çeşmesi bile, tek başına, göz zevkimize katkıları ve gönül dünyamıza yansımalarıyla çeşmelerin şehir dokusuna katkılarını anlatmak için yeterlidir.

Üsküdar'daki tarihi çeşmeleri asıllarına uygun şekilde restore ediyoruz. 2010'a kadar tamamının restorasyonunu tamamlamayı hedefliyoruz. Bunun yanında çeşmelerimizin zamana yenik düşmemeleri, acımasız bir elin ve duyarsız bir zihniyetin kurbanı olmamaları için de proje çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

Elinizdeki kitap 35-40 yıl öncesine ait fotoğraflarıyla Üsküdar çeşmeleriyle ilgili en zengin görsel arşiv özelliğine sahip dokümanter bir çalışmadır. "Tarihilik" vasfını kazanan fotoğraflarıyla bir kısmı geçmişte kalan çeşmelerimizin geçmiş zaman albümü gibidir. Röleve çalışmalarıyla birlikte, çeşmeler özellikle de Üsküdar çeşmeleri üzerine çalışma yapacaklar ve meraklıları için önemli bir başvuru kitabıdır.

Sabri, emeği, hassasiyeti ve eseriyle Üsküdar tarihine katkıları için Sayın Besim Çeçener'i tebrik ediyorum. Yazar'a, kitabın yayımına ve Üsküdar'ın tarihi dokusunun korunması konusunda büyük gayret gösteren Sayın Necdet İşli'ye teşekkür ediyorum. Üsküdar'a gönül ve emek veren herkesin de su gibi aziz olmasını diliyorum.

Mehmet Çakır
Belediye Başkanı

KİTAP HAKKINDA

Elinize aldığımız bu çalışma aslında klasik anlamda bir kitap değildir. Herhangi bir bilim içine de oturtmak olası değildir. Adlandırmak gerekirse, belki albüm olarak nitelendirilebilir. Benim bu çalışmaya katkım, sadece belli bir amaca yönelik saptamalar yapmak olmuştur. Beklentim ise, saptamalarının gerçek bilim mensuplarının ve bilim öğrencilerinin gelecekte yapacakları araştırmalarına ışık tutması, gerçek eserler vermelerine yardımcı olmasıdır. Özellikle de, mimarlık tarihçilerine, sanat tarihçilerine ve tarihçilere kolaylık sağlamaktır. Çünkü devlette görev yaptığım 27 yıl boyunca, gerek imar planlığı, gerek taşınmaz kültür varlıklarını koruma konusunda NEYİN-NERDE OLDUĞU ile ilgili, ülkemiz yayın hayatındaki yetersizliğin acısını en yakından yaşayan kişilerden biri oldum. Kültür varlıkları açısından dünyanın en zengin coğrafyası olan Anadolu'muzda, son 50 yıl içinde kentlerimizin yozlaşmasında, taşlaşmasında ve sağlıksız hale gelmesinde, ülkemizin kültür varlıkları envanterinin devlet eliyle yapılmaması olmasının payı çok büyüktür. Ne yazık ki, bu ihmalkar tutum bugün için de geçerlidir!..

Kültürel ve doğal varlıkların envanterini çıkartmak, sanıldığının aksine, tek uzmanın yapacağı bir iş değildir. Bu bir ekip çalışması ile olasıdır. Başta mimarlık tarihçileri ve doğa bilimcileri olmak üzere, sanat tarihçileri, arkeologlar, tarihçiler, restoratör mimarlar, epigrafi uzmanlarının, belli bir düzen içinde, bilgilerini ortaya koymalarını gerektirmektedir. Bildiğim kadarı ile bugüne kadar ülkemizin herhangi bir yöresi için böyle eksiksiz EKİP çalışması yok denecek kadar az yapılmıştır. Belki de hiç yapılmamıştır. Eski Anıtlar Yüksek Kurulu sekreterliğini yaptığım 1970-1979 yıllarında, asli görevim olmamasına karşın, mimar olan eşim Engin ile beraber Anadolu'nun bazı önemli yerleşme bölgelerinde, sadece sokak gezintileri sonucu yaptığımız yaklaşık 20-25 genel saptama, derinliği olmayan yüzeysel çalışmalar olmasına karşın, kadastral numaralı olarak Anıtlar Yüksek Kurulu'na tescil edildiğinden, belgelemenin ilk adımı olan HUKUKİ KORUMAYI sağlayabilmişti. Ancak ne yazık ki hemen arkasından yapılması gereken fişli tesciller Müzeler Genel Müdürlüğü'nce yapılmadığından, yeterli sonuç alınmasını sağlayamadık. Bodrum İlçesi bu olumsuzluğun en talihsiz örneği oldu. Buna karşın, Antalya Kaleiçi saptamalarımız, bu bölgenin "Koruma Amaçlı Planı" yapıldığı için bir ölçüde başarılı olabildi.

İçinde doğup büyüdüğüm ve hala yaşadığım Üsküdar, koruma açısından gördüğüm en kötü örneklerden biridir. 1960'lı yıllara kadar yeşilliği, eski soylu mimarisi, yolları ile tarihi kimliğini büyük ölçüde korumuş olan bu fakir ama saygın ilçe, 20-25 yıl içinde olabilecek en kötü şekilde değişti. İnsan onuruna çok yakışan ve tek ailenin yaşadığı bahçeli ahşap evler hoyratça yıkılıp yerine 8-10 dairesi apartmanlar yapıldı. Kuşkusuz bunda, merkezi yönetimin kentleşme konusundaki politikalarının yanı sıra, o tarihte yönetime gelen eski belediye meclisleri ve başkanlarının da sorumluluğu vardı.

İşte elinize aldığımız bu çalışma, bir anlamda, eşim ve benim kendi ilçemizin taşlaşmasına engel olamamızın ezikliği içinde, hiç olmazsa atalarımızın yarattığı ve çağına göre yüksek düzeyli SU UYGARLIĞI ANITSAL ESERLERİNİ kurtarma amacına yönelik olarak 1985 yılında başladığımız bir çalışmadır.

Fotoğrafların çoğu, imar plancılığı yaptığımız 1963-1965 yılına aittir. Söz konusu Üsküdar planımız, çok korumacı olduğu gerekçesi ile kabul edilmedi. Çeşme ve sebil cephe rölemleri 1985 yılına aittir. Elinizdeki haritalar ise, 1968 yılında anıtsal eserleri, eski Anıtlar Yüksek Kurulu'na tescil ettirmek için özel olarak bizim tarafımızdan yapılmıştır. Bugün Üsküdar'ın çok gelişmiş haritaları olmasına rağmen biz bu eski haritamızı kullanmayı yeğledik.

1985 yılında Üsküdar tarihine ilişkin olarak elimizde sadece Prof. Kazım Çeçener'in, İbrahim Hakkı Konyalı'nın, İbrahim Hilmi Tanışık'ın, İzzet Kumbanlar'ın ve Reşat Ekrem Koçu'nun kitapları vardı. Özet tarihi bilgileri bu kitaplardan derlemiştik. Aradan geçen 21 yıl içinde bu çalışmayı yayınlatacak beceriyi gösteremedik. Bu kez, Üsküdar Belediye Başkanı Sayın Mehmet Çakır'ın danışmanı ve benim çok eski dostum tarihçi Sayın Necdet İçli'nin ısrarı üzerine eski çalışmamızı raftan indirip tekrar elden geçirdik. O nedenle bu dostumuza çok teşekkür ediyoruz.

Ayrıca, 20 yıl evvel derlediğimiz bu çalışmayı merhum Mehmet Nermi Haskan'ın üç ciltlik "Yüzyıllar Boyunca Üsküdar" eserinden yararlanarak, kısmen de olsa güncelleştirmeye çalıştık ise de, özellikle 40 yıl evvelki Üsküdar'ı betimleyen fotoğrafların okurlarda yaratacağını umut ettiğimiz nostaljik imajı bozmamak için, bu ata yadigarı kıymetli kültür varlıklarının, kendilerine hiç yakışmayan apartmanlar arasına sıkışmış hallerini sergilemeyi de uygun bulmadık.

O nedenle, kısa özet bilgilere ait metinler sayın okurlara garip gelirse bizi hoş görmelerini dileriz. Son olarak, bu tanıtım yazısında birinci şahıs sığasını "biz" olarak kullanmamın nedeni; kitapta yer alan tüm dokümantasyonun sevgili eşim Engin Çeçener'le benim ortak ürünümlerimiz olmasındandır. Kendisine olan minnetim sonsuzdur.

H. Besim Çeçener*

**Doğumundan (1934) günümüze kadar Üsküdar'da yaşamakta olan Mimar Hüseyin Besim Çeçener, mesleğinin ilk 10 yılında görev yaptığı (1963-1970) İstanbul Belediyesi'ndeki İmar Plancılığı ve Eski Eser Büro Şefliğinden ayrılarak eski Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun Genel Sekreterliğini yürütmüş ve 1987 yılında kendi isteği ile emekli olmuştur. Daha sonra İstanbul II Numaralı Koruma Kurulu'nun 1993-1996 yılları arasında Başkanlığını yapmıştır.*

ÜSKÜDAR'IN SULARI

Üsküdar merkez mahallelerindeki Osmanlı Su Uygarlığı Eserlerini incelemeye evvel yöreyi ve su olanaklarını tanımak gereklidir. Bilindiği üzere, geçmişte yeni bir kent kurmanın belirli kuralları vardı. Su ögesi, kentin askeri güvenliği kadar önemli idi. Bir diğer öge ise, hâkim rüzgâr ve güneş idi.

İstanbul'un ilk yerleşmesi Anadolu yakasında, o devirde, Halkedonya adı verilen Kadıköy'dür. M. Ö. 600 yılında kurulduğu bilinen Suriçi İstanbul'un öyküsü içinde Anadolu yakasının ilk yerleşim bölgesi olarak seçimi alay konusu yapılmasına karşın, kanımca doğru bir yer seçimidir. Öncelikle Halkedonyalıların kökenini bilmek gerekir. Bu kenti kuranlar Anadolu halkı olmalıdır. Avrupa yakası düşman topraklarıdır. Boğaz, bir saldırı halinde, Anadolu'nun diğer kentlerinden gelecek yardım için önemlidir. İkinci sakınca, Suriçi'nin su açısından çok fakir oluşudur. O tarihte Vatan Caddesi'nin bulunduğu vadideki küçük derenin dışında hiç suyu olmayan Suriçi'nin suları, sonradan 40 km. uzaktan getirilmek zorunda kalmıştır. Oysa Anadolu yakasının suları hemen arkasındaki Çamlıca Tepeleri eteklerinde bolca bulunmakta idi. Ayrıca, Alemdağı ile Kayışdağı büyük bir su olanağı sağlamakta idi. Hatta bugün Salacak-Harem arasındaki sırta çeşitli kaynaklar, o tarihte akar halde idi. Tüm yanlış kullanıma karşın, bugün dahi hayatiyetini koruyan Kurbagalı Dere (Halkedon Çayı) kuşkusuz, o tarihte, etrafındaki yeşillik ile başlı başına önemli bir kullanım suyu idi. Kent kurmak açısından Kadıköy yöresinin üçüncü çekiciliği, arkasının soğuk kuzey rüzgârlarına kapalı, güney güneşine dönük oluşudur. Kalamış Koyu ve Kurbagalı Derenin gemiler için iyi bir liman oluşu da seçimi etkileyen önemli bir husustur.

Halkedonyalıların körlere denmesi, kanımca, tarihi bir yanlış ve haksızlıktır. Suriçi'nin seçiminde rol oynayan en önemli faktör, kenti kuranların Grek kökenli oluşudur. Bizans, Trakyalı yarı ilah Bizue'nin yetiştirdiği yerel ilah Semestras'ın oğludur. Dolayısı ile yeni kentin Trakya'da bulunan diğer kentlerle dayanışma zorunluluğu vardır. Aynı Halkedonyalıların yer seçimindeki güvenlik nedenleri gibi.

Üsküdar'ın birçok kaynağa suya sahip olmasına karşın, ilk yerleşim yeri olarak seçilmeyişinin nedeni, hence, Kurbagalı Dere gibi bir suya sahip bulunmayışı, limanın Kalamış Koyu kadar koruganlı olmayışı ve kuzey rüzgârlarına açık oluşudur. Oysa yukarıda da değindiğim gibi, Üsküdar'ın denize inen yamaçlarında, çok yakın zamanlara kadar akar halde olan kaynaklar vardı. Eski Harem vapur iskelesi arkasında, cami set duvarı altında bulunan ve kısa bir süre evveline kadar akan çeşme, eski bir ayazmadır. Ve suyu kaynaştır. Selimiye İskele Caddesi'ndeki, Beylik Çeşmenin suyu hemen yakınındaki bir kaynaktan gelir. İhsaniye, İskele Sokak'taki (Yalıboyu Caddesi'ndeki) Hatice Hanım ve İsa Ağa çeşmelerinin suyu kısa mesafelerindeki kaynaklardan çıkmaktadır. Gene Salacak'ta, 1980 yıllarında sahil doldurulmadan evvel, devamlı akan bir kaynak çeşme var idi. Salacak, İskele Caddesi'nde bulunan kitabesiz çeşme, tahmin ettiğim gibi Fatih devrinden kalma ise, suyunun kaynak olması gerekir. Ayazma Caminin bulunduğu noktada, camiye adını veren bir kaynak ayazma var idi. Cami yapılırken bu su yok edilmemiş, bir galeri ile sahile indirilmiş ve bir çeşme yaptırılmıştır. (Bugün bu çeşme harabesinin toprak altında olması gerekir.)

Ayrıca, Paşa Limanı Korusunun bulunduğu sırta, evvelce kaynaklar olduğu bilinmektedir. Bülbül Deresi ve Kuzguncuk vadilerinde bulunan bazı kaynakların bir kısmı Üsküdar'daki çeşmelere getirilmiş, bir kısmı ise yerinde yapılan çeşmeler ile halka sunulmuştur. Kuşkusuz, bütün bu su kaynakları daha antik çağda Üsküdar'ın da bir yerleşme bölgesi olmasını zorlamış, küçük de olsa Halkedonya'ya bağlı bir köy olmuştur. Daha sonra gelişen bu küçük köy, antik çağda, Altın Şehri anlamına gelen "Chrysopolis" adını almış ve güçlü bir sur ile çevrilmiştir. On binlerin kaçışı sırasında yıkılan bu surların nereden geçtiği bilinmemektedir.

Roma ve Bizans devrinde Üsküdar önemli bir sayfiye yeri idi. Salacak sahillerinde Bizans sarayları vardı. Ancak bu devirden su ile ilgili herhangi bir kalıntıya bugüne kadar rastlanmamıştır. Sanırım mevcut kaynaklar yeterli olmuştur.

Osmanlı Devleti daha Orhan Gazi devrinde Gebze civarına hâkimdi. Daha sonraki yıllar, Suriçi haricindeki sahalarn tümü Osmanlıların hâkimiyetine geçmiştir. Buna karşın, Fatih devrinden evvel, Üsküdar'da Osmanlı tarafından yapılmış bir binaya rastlanmamaktadır. Fatih'le birlikte yörenin hızla oturma açıldığı anlaşılmaktadır. Salacak'taki Fatih Camii, Şemsi Paşa'daki Rumi Mehmet Paşa Camii, Çarşı içindeki Kara Davut Camii ile aynı yerdeki Fatih Mahkemesi bu olgunun kanıtlarıdır. Ancak, saydığımız bu 4 yapının akarsuyu yoktu. Kuyulardan çekilen suyun su tabutlarına aktarılması ile sorun çözümleniyordu. İlgili çekici olan husus, yakın zamanlarda şehir suyu gelinceye kadar bu durumun değişmemiş olmasıdır.

Salacak İskeleye civarındaki çeşme sayılmazsa gerek Fatih, gerek II. Beyazıt devrinde Üsküdar'da çeşme yapıldığına dair bir kayıt bulunamamıştır. Üsküdar merkez mahallerinde tarihi bilinen ilk çeşme, 952 H.-1545 M. yılında Mihrimah Sultanın kocası Rüstem Paşa tarafından yaptırılan İnadıye'deki çeşmedir. Bu çeşme, bugün sadece haziresi kalan, Taşçılar Camii yakınında idi. O tarihte henüz Üsküdar'da su tesisi yapılmadığına göre, suyunun nasıl sağlandığı bilinmemektedir.

Üsküdar'a ilk su, Kanuni'nin kızı Mihrimah Sultan tarafından iskele meydanında Mimar Sinan'a yaptırılan cami, medrese, kervansaray ve imaret için getirilen iki ayrı sudur. (Ancak bunlardan Bülbül Deresi'nden getirileninin, vakfiyesi gereğince, caminin yapılmasından çok sonra getirildiği kanısındayım.)

İstanbul Teknik Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Tarihi Araştırma Merkezi'nce 1984 yılında yayınlanan, Sayın Prof. Kazım Çeçen'in "İstanbul'da Osmanlı Devrindeki Su Tesisleri" adındaki kitabında verilen bilgilere göre, Üsküdar'daki başlıca sular, kronolojik sırasına göre aşağıda yer vermeye çalışacağım.

Mihrimah Sultan Suyu (954 H.-1547 M.)

Bu suyun tamamı Kuzguncuk vadisinin İcadiye'ye yakın sirtlarındaki kaynaklardan sağlanmıştır. Dere boyunda Yahudi Mezarlığı içinden, Yahudi Mezarlığı karşısındaki Kadri Bey tarlasından, Mecid Efendi bağından, Kuzguncuk deresindeki bir kaynaktan, Çileyok bağından, dere başında fındık bahçesinden, Arif Hikmet Bey Hamamı arkasında toplanan sular, Kuzguncuk'tan sahil yolunu takip ederek Üsküdar İskele Meydanındaki, Mihrimah Sultan Külliyesine getirilmiştir.

Mihrimah Sultan'ın getirdiği (veya daha sonra getirilen) ikinci su Bülbüldere Bağlarbaşı Caddesi'nde Fıstıkbağacı mevkiindeki bostandan gelen kaynak suyudur.

Valde-i Atik Suyu (991 H.-1583 M.)

Birinci kolu Çakal Dağı'ndan gelen isale hattı, diğer iki kaynakla takviye edilmiştir. Taşıdığı su, 24 saatte 800 m³'dür.

Aziz Hüdai Dergâhı Suyu (1007 H.-1598 M.)

Kısıklı Caddesi'ndeki Hacı Arif Bey Bahçesinden Dergâh'a getirilmiştir.

Hüdai Suyu (Yaklaşık 1007 H.-1598 M.)

İbrahim Hakkı Konyalı "Üsküdar Tarihi" eserinde, bu suyun Kısıklı ile Altunizade arasındaki Millet Bahçesinin sağ yamacından çıktığını söylüyor.

Çinili Suyu-Kösem Valide Suyu (1050 H.-1640 M.)

Çakal Dağı'ndaki 6 kaynaktan suyunu alan isale hattı, daha sonra yapılan katmalarla 24 saatte 600 m³ suyu Üsküdar'a taşımakta idi.

Aslan Ağa Suyu (1056 H.-1646 M.)

Bağlarbaşı'ndaki Ermeni Mezarlığı'nın karşısındaki Haçık Tarlasından ve civarından çıkan su, daha çok Sultan Tepesi'deki çeşmelerden akmakta idi. İbrahim Hakkı Konyalı bu suyun, Mihrimah Sultan Camii Şadırvanı ile İskele Meydanı'ndaki III. Ahmet Çeşmesi'ne de bağlandığını söylüyor.

Matbah Emîni Hacı Halil Efendi Suyu (1119 H.-1707 M.)

Küçük Çamlıca Caddesi Kamanto Bağı karşısındaki tarla ile Menemenli Bağı'ndan ve Cemal Bey Bahçesinden çıkan sular, Hacı Halil Efendi'nin Selamsız Senti'nde yaptırdığı 3 çeşmeyi beslemekte idi.

Gülnüş (Emetullah) Valide Sultan Suyu (1121 H.- 1709 M.)

Validebağı Kasrı'nın karşısındaki bahçeden çıkan su, Cedit Valide Camii'ne (Yeni Cami'ye) gelir, geliş yolundaki Ahmediye Külliyesi'ne de su verir.

Halil Paşa Suyu (veya Hasip Paşa) (1134 H.-1721 M.)

Prof. Kazım Çeçen'in aktardığı bilgilerde adı Halil Paşa olarak geçen kişinin Hasip Paşa olması gerektiği kanısındayım. Gene "Yazıcılar Ahırını" dediği yer ise, Tıbbiye Caddesi üzerinde, Eski Baytar Mektebi karşı köşesinde bulunan ve 1960'lı yıllarda yıktırılan ahşap "Tazılar Ahırını" olduğunu zannediyorum. Hasip Paşa'nın yaptırdığı çeşme, daha sonra, oğlu Zeki Bey tarafından yenilenmiştir. Suyu, yakınındaki Miskinler Tekkesi civarından sağlanmakta idi.

Solak Sinan Suyu (Yaklaşık 1141 H.- 1728 M.)

Tophanelioğlu Senti'nin Bağlarbaşı yönünde Emin Bey arazisinden çıkan su, Selamsız Caddesi üzerinden Solak Sinan Mahallesi çeşmelerinden akmakta idi.

Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Suyu (1141 H.-1728 M.)

Merdivenköy, Karaman Çiftliği, Sazlıdere mevkiinde 10 adet memba birleştirilip, yoldan katmalar da alan su hattı, başta Şemsi Paşa'daki Şerefabat Kasrı ve İskele Meydanı'ndaki III. Ahmet Çeşmesi olmak üzere, Üsküdar'daki birçok tesisin suyunu sağlıyordu.

III. Mustafa Suyu (1174 H.- 1760 M.)

Bağlarbaşı'nda Çiftlik Gazinosu yanında çıkan su, padişahın yaptırdığı Ayazma Camii'ne gelirdi.

Silahtar Abdurrahman Ağa Suyu (1180 H.- 1766 M.)

Altunzade ve Kısıklı arasında bulunan bir çok şahıs arazisinden toplanan su, Sultan Tepe'deki tesisleri besleyip Paşa Limanı'ndaki Abdurrahman Ağa Camii ve daha sonra Hüseyin Avni Paşa Çeşmesi'ne ulaşırdı.

Selim Ağa Suyu (1196 H.- 1781 M.)

Bülbülderesi'nin üst tarafında Bağlarbaşı Caddesi kenarındaki bostandan çıkan su, Atlama Taşı Senti'ndeki Selim Ağa Kütüphanesi ve Sıbyan Mektebi'ne gelirdi.

III. Selim Suyu (1217 H.- 1802 M.)

Küçük Çamlıca'da Berber Yusuf Ağa Bağ'ından çıkan su, Selimiye ve Çiçekçi semtlerini beslerdi. Duvardibi Senti'nde bulunan yüksek su terazisi bu şebekeye aittir.

İsa Ağa Suyu (1238 H.- 1822 M.)

İsa Ağa Suyu'nun büyük ve küçük olarak adlandırılan İhsaniye Camileri için getirildiği, mevcut çeşmelerden anlaşılıyor. Ancak İsa Ağa'nın bir diğer çeşmesi Miskinler Tekkesi'ndedir. Kaynaklarının aynı olup olmadığını saptayamadım.

Defterdar Tahir Efendi Suyu (1242 H.-1826 M.)

Selimiye Mahallesi'nde İpekçiler Hanı civarından çıkan su, Harem İskelesi'nde bulunan Defterdar Camii ve çeşmelerinden akardı.

Cevri Usta (Kalfa) Suyu (1248H.- 1832 M.)

Çamlıca'nın Beylerbeyi semtlerinden çıkan su, Bağlarbaşı mevkiine ve Zeynep Kamil Hastanesi civarına ulaşmaktadır.

Saraylı Hanım Çeşmesi Suyu

Bu su, kitapta etüd ettiğimiz Üsküdar Merkez Mahalleleri sınırı dışında kalmakla birlikte hemen yanında olan Kavak İskelesi Camii ve Çeşmesi için getirilmiştir. (Selimiye Kışlası sahilinde)

Hatice Hanım Suyu

İhsaniye İskele Sokağı'nın Yalıboyu Caddesi'nin dip tarafındaki çıkmaz kısmında evlece olduğu bilinen Hatice Hanım Çeşmesi'nin suyu, hemen yakınında Tatar Osman Paşazade Vasif Bey'in evi altından çıkmakta imiş. 1983 yılında bu civarda yapılan bir binanın temel hafriyatı sırasında su yeniden ortaya çıktı ise de, inşaatı yapan kişi tarafından kapatıldı.

Halit Ağa Çeşmesi Suyu

Seyit Ahmet Deresi civarından çıkan su, aslında Haydarpaşa'da İntaniye Hastanesi önündeki Halit Ağa Çeşmesi'ne ait olmasına karşın, su yollarının bozulması nedeni ile kaynağın yolu değiştirilmiş, Seyit Ahmet Deresi'ndeki tekkenin çeşmesine bağlanmıştır. Bu çeşmenin esas suyu ise, tekke yakınındaki Emin Paşa Tepesi'nden gelmektedir.

Belli başlılarını saydığım Üsküdar sularının dışında, doğrudan kaynaktan suyunu alan çeşmeler de halkın gereksinimini karşılamakta önemli bir yer tutmakta idi. Örneğin, Selimiye'de Bağlar Mektebi (Veteriner Mektebi) karşısındaki Tazılar Ahırına orta avlusunda bulunan büyük meydan çeşmesinin suyu, kaynak idi. Sahil dolgusu yapılmadan evvel Salacak'ta bulunan kayıkhanelerin arasında, bir borudan devamlı akan su, kayıkçı ve balıkçıların kullandığı ve içtiği su idi.

Özellikle 18. ve 19. yüzyıllarda hemen hemen Üsküdar'ın her köşesine su ileten bu vakıf sular, yöreyi tam bir su kenti haline getirmişti. Bir kısmı içmeye de uygun olan bu sular, daha çok kullanma suyu olarak değerlendirilirdi. Vakıf sular sadece sokak çeşmelerinden akmazdı. Satın alınması halinde evler, konaklar ve köşklere de bu sulardan yararlanırdı. (Ashabi Miyah) evine su alamayan kişilere ise, sakalar, özel saka çeşmelerinden, surlarında su taşıları. İçme suları ise, Çamlıca, Kayışdağı gibi uzak yerlerden damacanalarla getirilir, mahalle aralarında satılırdı. Bu ticaret, çok azalmasına karşın, bugün dahi (1986'da) hala devam etmektedir.

Üsküdar'a vakıf sular 16. yüzyılın ortasından itibaren getirilmeye başlanmış, ancak 19. yüzyılın ortalarına doğru en yaygın ölçüsüne ulaşmıştır. Bu süre içinde ise, vakıf suyuna sahip olmayan dini ve resmi yapıların kullanma suları, açılan kuyulardan ve sarnıçlardan sağlanmıştır. Camii ve mescit avlularında açılan kuyulardan elde edilen sular, genellikle "Su Tabutu" denilen mermer su hazinelerine aktarılır, bu su hazinesine takılan musluklardan akan sularla da abdest alınırdı. (Bilindiği üzere, Müslümanlıkta abdest ancak akarsu ile alınabilir.)

Camii ve mescitlere vakıf sular getirilinceye kadar, abdest sorununun tek çözümü olan su tabutları, bu nedenle, çok yaygın bir uygulama alanı bulmuş, hayır sahiplerince hemen hepsine bir veya daha çok su tabutu, kuyusu ile birlikte, "Hayrat" olarak yaptırılmıştır. Bu su tabutlarının bir kısmında, yaptıranı ve yapıldığı tarihi belirten kitabe de vardır.

Sonradan vakıf suları getirilmesine karşın, hayır sahibine olan saygıdan ve suya verilen önemden dolayı, bu hayratlar bir kenara atılmamış, işlevlerini son yıllara kadar sürdürmüşlerdir.

Abdest alma amacı ile yaptırılan hayrat su tabutlarının yanında bir de, vakıf olarak yaptırılan "Sebil Su Tabutları" vardı. Bunlar, özellikle çarşı içleri, büyük cami avtuları gibi halkın kalabalık olduğu yerlerde bulunur, bakıcıları tarafından daima içilecek iyi su ile dolu tutulurdu. 1957 yıllarında yıktırılan Üsküdar İskele Meydanı'ndaki bedesten içinde böyle bir sebil var idi. Gene Karacaahmet Türbesi civarında Aşçıbaşı mevkiinde bulunan Aşçıbaşı Camii avlu duvarına gömülü su tabutu, yoldan geçenlerin yararlanmasına sunulan bir sebildir.

Kent su şebekesi yapılmaya kadar işlevini sürdüren bu önemli su yapılarına bugüne kadar yeterince ilgi gösterilmemiş, bunlar ciddi bir araştırma konusu yapılmamıştır. Bu nedenle, ne yazık ki, birçoğu yok olmuş ve kalanları da bir kenara atılmıştır. Bu kitapta su tabutlarına, çeşmeler kadar önem verilmesinin nedeni budur.

Osmanlı Su Uygurlığı dediğimiz bütünü bir parçası olan hayrat kuyuların bazı örneklerinin hala Üsküdar sokaklarında kalabilmiş olması, sanırım büyük bir şanstır. Bir kısmı kitabeli bu kuyuların, evvelce çok daha yaygın olduğu düşünülebilir. Bugün artık işlevini yitirmiş dahi olsalar, toplumumuzun geçmiş uygarlık düzeyinin belgeleri olarak korunmalarında mutlak zorunluluk vardır.

Kuşkusuz Üsküdar halkının kullandığı su, sadece bu vakıf sular değildi. Evlerin hemen hepsinde bir veya birden çok kuyu bulunurdu. Su seviyesi 1 m. ile 7-8 m arasında değişen bu kuyuların, temizlik ve çamaşır yıkama sorunlarını çözmeye çok önemli rolü vardı. Gene birçok evde, çatıdan gelen yağmur sularının toplandığı, toprağa gömülü, sarnıçlar ve sarnıç küpler bulunurdu. Vakıf sularından konaklarına su alanlar (Ashab-ı Miyah) konaklarının bahçelerinde yaptırdıkları büyük su hazinelerinde rezerv su saklardı.

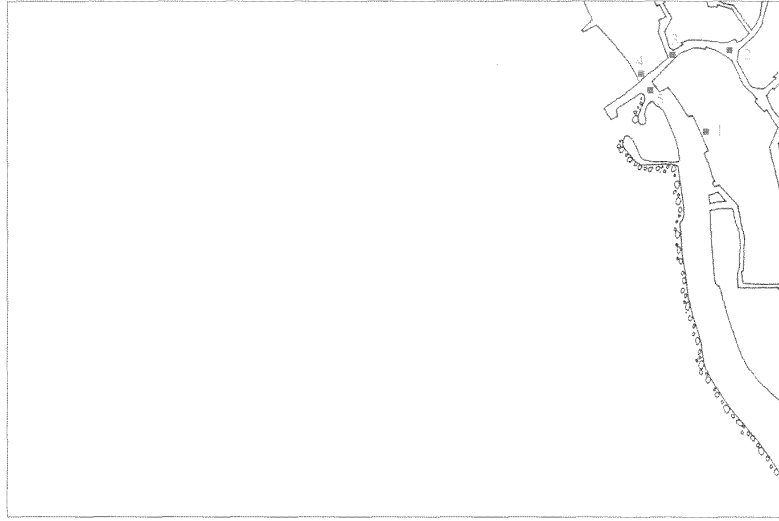
İşte bütün bu su olanakları Üsküdar'a, haklı olarak, bir su kenti kimliği kazandırmıştı. Kaldı ki, sözü edilen vakıf sular, bu kitapta inceleme konusu yapılan Üsküdar Merkez Mahallelerinin dışında, çok daha geniş bir alana hizmet vermekte idiler. Osmanlı devrinde İstanbul'da, yaklaşık 30.000 hektar alanı kaplayan yoğun yerleşme birimlerinin sadece altmışta biri olan (500 hektar) inceleme alanımızın dışındaki diğer yoğun yerleşme bölgelerinde de, en az bu olanaklara sahip, su tesisleri olduğu malumdur. Suriçi İstanbulunun Beyoğlu yakasının, Eyüp, Kâğıthane ve Boğaziçi'nin su tesisleri zenginliği, aynı tarihlerde Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında, övünç verici bir düzeydeydi.

1891-1893 yıllarında inşa edilen I. Elmalı Barajı ile sonradan inşa edilen II. Elmalı Barajı'ndan kente getirilen bol suya karşın, bu vakıf suları (Üsküdar'ın 1960 yıllarına kadar Osmanlı devri kent biçimi ve yapılarını koruması nedeni ile) normal eskimeler dışında, görevini yapmıştır. 1960 yıllarında başlayan kat karşılığı apartmanlaşma, söz konusu su yollarının yer yer tahribine neden olmuş, suyu akamaz olan çeşmeler ile tüm tesisat yok olmaya bırakılmıştır. Kuşkusuz bu olumsuz olguda, o tarihlerdeki yöneticilerde ve toplumda yeterince tarih ve belge koruma bilincinin olmayışı başlıca etken olmuştur.

Dilerim bundan böyle değerleri bilinsin.

Salacak İskele Sokak

E-108

- 1- Kaynak Çeşme Yeri
- 2- Silahtar Mustafa Ağa Meydan Çeşmesi
- 3- Fatih Çeşmesi
- 4- Hatice Sultan Çeşmesi Yeri
- 5- Fatih Çeşmesi Yeri

1- KAYNAK ÇEŞME YERİ

Salacak ile Harem arasındaki sahil doldurulmadan evvel mevcut balıkçı barınağının arkasındaki salaş kayıkhanelerinin önünde adı bir borudan devamlı akan bir kaynak vardı. 1980 yıllarına doğru sahil doldurulurken bu kaynak kapatıldı. İçilen bir su idi.

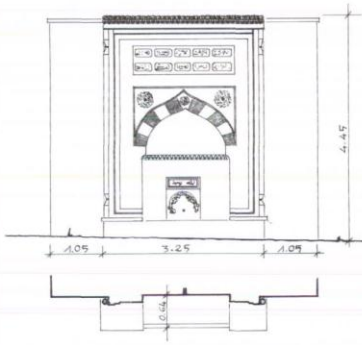
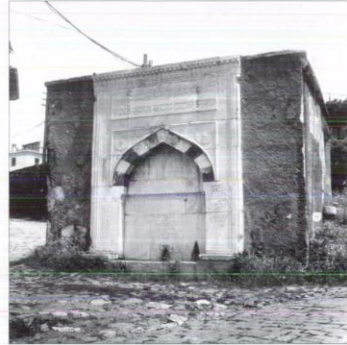
(Gezi Notları)

2- SİLAHTAR MUSTAFA AĞA MEYDAN ÇEŞMESİ

Yaptıran (Küçük Sipahi) olarak anılan Mustafa Paşa'dır. Enderun'dan yetişmiş ve silahtar olmuştur. Daha sonra vezirlik rütbesi ile kaptanı deryalığa tayin olmuştur.

1094 H.-1682 M. yılında yaptırılan çeşmenin ön yüzü mermerle kaplı olup kemeri renkli ve beyaz taşlardan yapılmıştır. Çeşmenin güney yan cephesinde ayda taşı ve asma yalağı mermerden küçük bir çeşme daha vardır.

(Pafta 20 / Ada 495 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Cilt II, say. 286, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, say. 94, İbrahim Hakkı Konyalı)

3- FATİH ÇEŞMESİ

Osmanlıların Üsküdar'da yaptırdıkları ilk cami olarak bilinen Salacak'taki Fatih Camii'nin yakınında, Salacak İskele Arkası Sokağı ile kesiştiği köşede bulunan kesme taştan yapılmış bu çeşmenin Fatih devrinden kalmış olması olasıdır.

(Üsküdar Tarihi, Cilt I, say. 53, İbrahim Hakkı Konyalı)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt. III, say. 1066, N. Huskan)

4- HATİCE SULTAN ÇEŞMESİ YERİ

Eski Salacak vapur iskelesinin karaya bağlandığı noktada, denize göre sağda bir cami vardı. 1940'lı yıllarda ev olarak kullanılan bu caminin karşı köşesinde ise Cumhuriyetten evvel yapılmış yüksek bir duvar üzerinde tek katlı kâgir bir bina bulunuyordu. Bir sibyan mektebi veya başka bir resmi yapı olma olasılığı vardır. Binanın sokak cephesinde ve temel duvarında, alt kısmı toprağa gömülü, bir kemer görülmekte idi. Sahil doldurulurken binadan kalan bu temel de yıkıldı. Sözünü ettiğimiz kemerin arkasında, yaklaşık, 1x1 metre boyutlarında bir su haznesi çıktı. Kanımızca bu kalıntı bir çeşme idi. M. Nermi Haskan, Hatice Sultan Çeşmesi diyor.

(Paha 20 / Ada 353 / Parsel 20)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt. 3 Sayfa 1067, N. Haskan)

5- FATİH ÇEŞMESİ YERİ

Salacak İskelesi'ne girerken sol tarafta bulunan Teşrifatçı Camii yaklaşık 1920'li yıllara kadar ibadete açıktı. Daha sonra ev olarak kullanıldı ve sahil yolu yaptırılırken yıkıldı. M. Nermi Haskan bu caminin önünde ve Hatice Sultan Çeşmesi'nin karşısında da bir başka Fatih Çeşmesi olduğunu söylüyor.

(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 sayfa 1067, N. Haskan)

Doğancılar, Kasap Veli Sokak

E-109

- 1- Çeşme Yeri
- 2- Ayazma Camii
 - a- Üçüncü Mustafa Çeşmesi
 - b- Ayazma Camii Avlusundaki Kuyulu Su Tabutu
 - c- Ayazma Camii Abdest Muslukları
 - d- Ayazma Camii'nin Çeşmeli Havuz Sarnıcı
- 3- Büyük Su Deposu (İtfaiye rezerv suyu)
- 4- Su Deposu (Basmacılar için)
- 5- Ayazma Suyunun Tonz Su Yolu
- 6- Ayazma Suyu Çeşme Yeri
- 7- Abdülaziz Efendi Çeşmesi Yeri
- 8- Su Terazisi Yeri
- 9- Sultan II. Mahmud Camii Çeşmesi Yeri

1- ÇEŞME YERİ

Ayazma Hamamı'nın bulunduğu yapı adasında bir evin bahçe duvarına bitişik olan bu hazneli çeşmenin yol genişletilmesi nedeni ile kaldırıldığı kanısındayım. 1975 yıllarına kadar çeşmenin hazne arka duvarı, yanındaki ahşap evin bahçe duvarı olarak kullanılıyordu. Yıkılıp yerine bir oda yapıldı.

*(Literatürde herhangi bir bilgiye rastlamadım.)
(Pafta 21-Ada 377-Parsel 2)*

(Gezi Notları)

2- AYAZMA CAMİİ

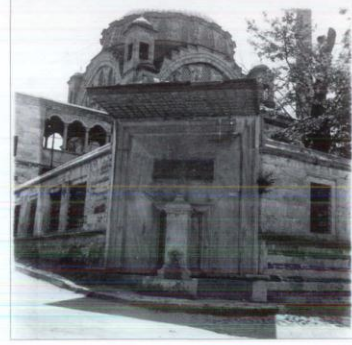
Camii III. Mustafa tarafından 1760 yılında (1174 H.) yaptırılmıştır. İbrahim Hakkı Konyalı'nın "Üsküdar Tarihi" eserinde bu camiye ilişkin çok güzel bilgiler vardır.

*(Pafta 21 / Ada 376 / Parsel 1-2)
(Üsküdar Tarihi, Cilt 1 Sayı, İbrahim Hakkı Konyalı)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 1, Sayı 79, N. Haskan)*

2-a ÜÇÜNCÜ MUSTAFA ÇEŞMESİ

Mermerle kaplı olan çeşmenin geniş ve düz bir saçağı vardır. 1174 H.-1760 M.'de III. Mustafa'nın annesi için yaptırdığı Ayazma Camii ile birlikte inşa olunmuştur. III. Mustafa yaptırdığı üç camiye de adını koyamayan talihsiz bir padişahtır. Birini Eyüp Sultan'a, birini Laleli Baba'ya kaptıran padişah bu caminin adını da temelde çıkan Ayazma suyuna bırakmak zorunda kalmıştır. III. Mustafa'nın adı sadece bu çeşmede yaşamaktadır.

*(Pafta 21 / Ada 376 / Parsel 1/2)
(İstanbul Çeşmeleri, Sayı 358, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı 14, İbrahim Hakkı Konyalı)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 Sayı 1159, N. Haskan)*

2-b AYAZMA CAMİİ AVLUSUNDAKİ KUYULU SU TABUTU

Mermer olan su tabutunun gene mermer olan kapasının sonradan yapıldığı anlaşılıyor. Yanındaki eski kuyudan motorla alınan su ile kullanılır haldedir. Üzerinde herhangi bir yazı yoktur. Bir saçak altına alınmıştır.

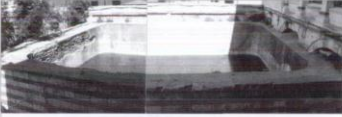
(Pafta 21 / Ada 376 / Parsel 1/2)

2-c AYAZMA CAMİİ ABDEST MUSLUKLARI

Camiî güney cephesinde bodrum duvarında 10 adet abdest musluğu vardır.

(Pafta 21 / Ada 376 / Parsel 1/2)

2-d AYAZMA CAMİİ'NİN ÇEŞMELİ HAVUZ SARNICI

Cami avlusunda hünkâr kasrı önündeki bu büyük havuz sarnıcın batı cephesinde bir de çeşmesi vardır. Klasik üslupta ve malzeme ile inşa edilmiştir.

(Pafta 21 / Ada 376 / Parsel 1/2)

3- BÜYÜK SU DEPOSU (İTFAİYE REZERV SUYU)

Bugün Üsküdar itfaiyesinin rezerv suyunu sağlayan bu büyük deponun, aslında hemen yanında yer alan, üstü beşik tonozla örtülü 5 adet eski dükkânla ilintisi olduğu anlaşılıyor.

Bu mevki, Üsküdar'ın ünlü basmahanelerinin olduğu yerdir. Komşu 379 Ada/8 Parselde mevcut tonoz kalıntılarının bez üzerine baskı yapan esnafa ait olduğu da bilinmektedir. Ancak, Üsküdar'da ayrıca kitapların da basıldığı biliniyor. Her iki esnaf grubu daha sonra Harem semtine taşınmıştır. Tarihçilerimizin bu konuya açıklık getirmesi gerekir.

(Pafta 21 / Ada 376 / Parsel 4)

4- SU DEPOSU (BASMACILAR İÇİN)

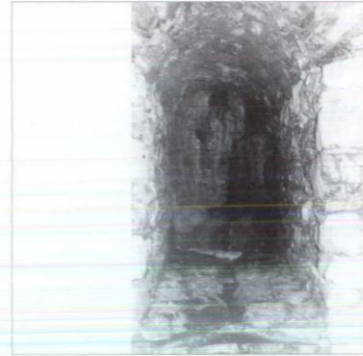
Ayazma, Ressam Ali Rıza Bey Sokağı'nda basmahaneye ait büyük su deposundan başka bir su deposu daha vardır. Ayazma 21. İlkokulu bahçe köşesindeki bu su deposunun yanında evvelce de bulunan mahalle mektebi ile karşısındaki Ayazma Hamamı'na da hizmet ettiği düşünülebilir.

(Pafta 21 / Ada 376 / Parsel 5)

5- AYAZMA SUYU TONOZ SU YOLU

Ayazma suyu büyük bir galeri ile sahildeki çeşmeye ulaşmış. Değirmen Sokağı'nın Şemsi Paşa Caddesi ile birleştiği köşede, 1963 yıllarında yaptırılan 5 katlı apartmanın temel kazısı sırasında ortaya çıkan tonoz (varlığı ilgililerce bilinmemesine karşın) mal sahibince, güzel bir hareket olarak, binanın halen içkili lokanta olarak kullanılan (1985) en alt katının arkasında özenle korunmuştur. Özel bir kapıdan girilen bu galerinin suyu hala akmakta ve kullanılmaktadır.

(Pafta 22 / Ada 386 / Parsel 20)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 1 Sayı 88, N. Haksoy)

6- AYAZMA SUYU ÇEŞME YERİ

Kaynağı Ayazma Camii'nin yapıldığı yerde olan Ayazma suyunun deniz kıyısında bir çeşmesi olduğu Üsküdar'ın yaşlılarında söylenmektedir. Çeşme, caminin tam hizasında ve deniz kıyısında imiş. Sonradan harap olup üzeri örtülmüş. Rıhtım yapılmadan evvel çeşmenin önündeki sahilde yemeniler yıkanır ve kurutulurdu. Ressam Allom'un bir gravüründe tam bu noktada ahşap bir iskele görülmektedir. Kanımızca çeşme bu iskele esnafı için yapılmıştır. (Bostancıbaşı listesinde adı geçen "Ma-i Leziz Çeşmesi" olabilir.)

7- ABDÜLAZİZ ÇEŞMESİ YERİ

Şemsi Paşa Meydanı yakınında Hasbahçe sakağının başında evvelce mevcut çeşmenin kitabesinden 1179 H.- 1765 M. yılında Girid'in Hanya kalesinde hatip olan Abdülaziz Efendi anısına, akrabaları tarafından yaklaşık 130 yıl sonra yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Kitabeye şimdi yerinde değildir.

(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı 4, İbrahim Hakkı Konyalı)

8- SU TERAZİSİ YERİ

Bugün Şemsi Paşa Meydanı diye anılan yer eski Neşetabat Kasrının arazisidir. Rumi Mehmet Paşa Camii'nin deniz cephesi önünde görülen su hazinesi ve mutfak harabeleri bu kasra aittir. Sonradan kasrın arazisi iki kısma ayrılmış, deniz tarafı, yanda eski karakol binasına yerleşen Anadolu Spor Kulübü'nün antrenman sahası olarak kullanılmıştır. Arazinin arka kısmı ise uzun yıllar bir Rum vatandaş tarafından işletilen bostan haline getirilmiştir. İşte bu bostanın, kulüp binasının hemen arkasına isabet eden köşesinde, dolaplı bostan kuyusunun yanında, yaklaşık 3 metre yüksekliğinde bir su terazisi vardı. Tamamen sarmaşıklarla örtülü olan bu su terazisinin varlığı bostanın kamulaştırılmasından ve ağaçlarının kesilmesinden sonra fark edildi. Ancak, 1980 yıllarına doğru İstanbul Belediyesi'nce burada kanalizasyon deşarj tesisleri yapılırken gereksiz olarak bu su terazisi de yok edildi. Yerine de spor sahası yapıldı.

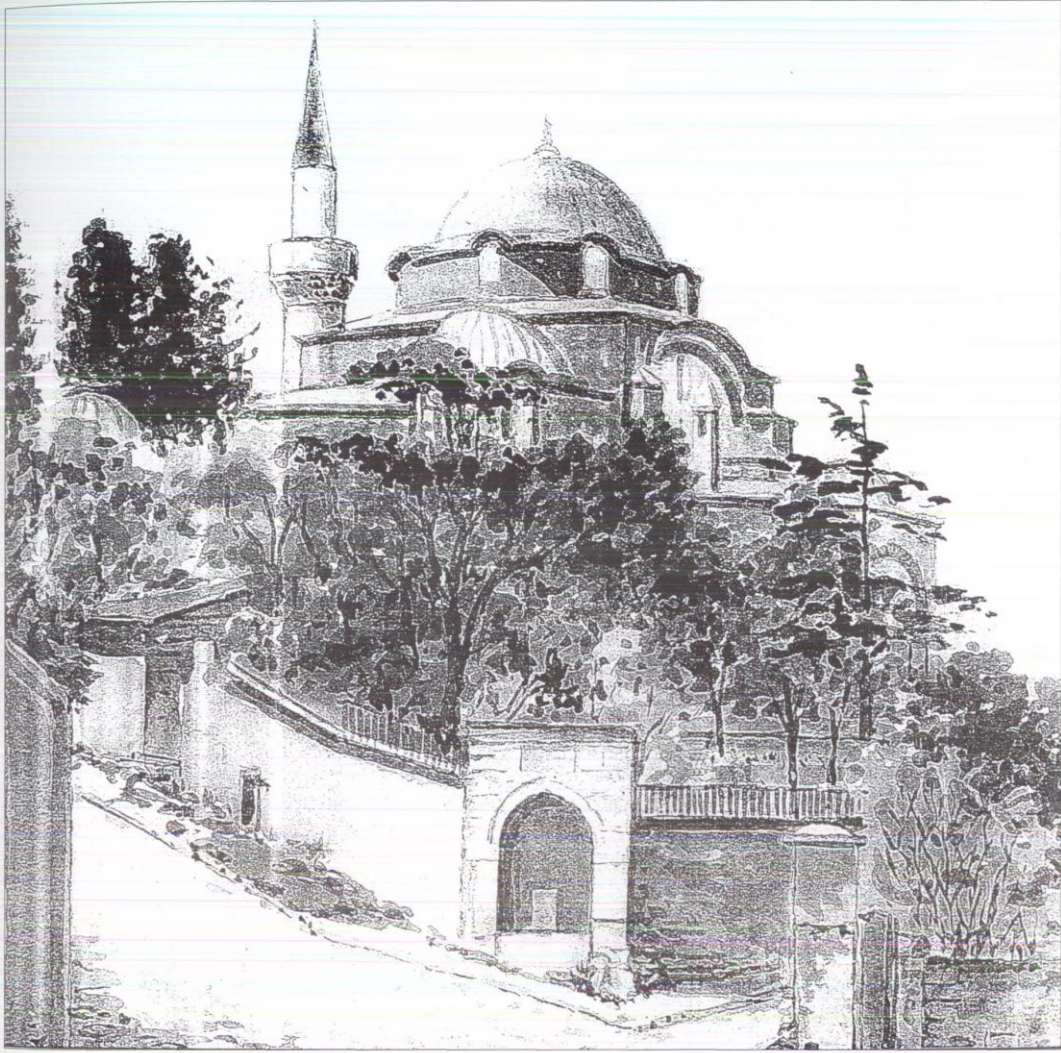
Taban alanı yaklaşık 1,2 x 1,2 metre ve gene yaklaşık 3 metre yüksekliğindeki bu eser kesme küfeki taşından yapılmıştı.

**9- SULTAN II. MAHMUT CAMİİ
ÇEŞMESİ YERİ**

Bu çeşme Şemsi Paşa Meydanı'nda halen subay gazinosu olarak kullanılan eski karakol binasının yanında evvelce mevcut Adliye Camii önünde Bostan Sokak'ta imiş.

İ. H. Konyalı kitabının 100. sayfasında yapılaş tarihi olarak 1228 H. - 1813 M. yılını söylerken, III. sayfada 1218 H. yılı olarak göstermektedir.

(Üsküdar Tarihi, Cilt II Sayı 100-111, İbrahim Hakkı Konyalı)

Rumî Mehmet Paşa Camii / Resim Süheyl Ünver Bey'e aittir.

H.B. 87

Kör Bakkal Semtinde Bir Sokak

D-106

- 1- Musahip Ali Ağa Namazgâhlı Çeşmesi
- 2- Tazılar Ahır Meydan Çeşmesi
- 3- Hasip Paşa Çeşmesi (Zeki Bey Çeşmesi)
- 4- Selimiye Camii
 - a- Selimiye Camii Abdest Muslukları
 - b- Mermer Su Tabutu
 - c- Mülazım Hakkı Efendi Çeşmeleri
- 5- Beylik Çeşme (Abdülmecit Han Meydan Çeşmesi)
- 6- Çeşme Harabesi (Tahir Efendi Çeşmesi)
- 7- Defterdar Mehmet Tahir Efendi Camii
 - a- Tahir Efendi Duvar Çeşmesi (caminin yol cephesinde)
 - b- Defterdar Tahir Ağa Camii Su Haznesi
- 8- Çeşme ve Su Haznesi (Ayazma)

1- MÜSAHİP ALİ AĞA NAMAZGAHLI ÇEŞMESİ

Üsküplü Musahip Ali Ağa tarafından 1064 H.-1654 M. yılında yaptırılan ve 1262 H.-1845 M. tarihinde Sultan Abdülmecid'in eşi Şeminur Kadın tarafından onartılan çeşme Türk klasik mimari üslubunda kesme taştan yapılmıştır.

Selimiye Kışlası'nın doğusundaki vadi içinde eski kavak iskelesine yakın olan çeşme, Ankara Asfaltı'nın Harem Limanı'na bağlanması sırasında çukurda kalmış, bu nedenle sökülüp yol kenarında yeniden inşa edilmiştir.

(Pafta 5 / Ada 496 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 270, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 Say. 1124, N. Haskan)

2- TAZILAR AHIRI MEYDAN ÇEŞMESİ

Eski baytar mektebinin karşı köşesinde bulunan Selimiye Kışlası ahır tek katlı, orta avlulu ahşap bir yapı idi. Kapıları üzerinde kitabeleri de bulunan bu önemli yapı, ordunun motorize olmasından sonra garaj olarak kullanılmakta için 1966 yılında yıktırıldı. Çeşme bugün ortada tek başına durmaktadır. Büyük ölçüdeki su haznesi ile atların su gereksinimini karşılayan çeşme kesme taştan yapılmıştır.

(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt. 3 Say. 1174, N. Haskan)
(Pafta 4 / Ada 493 / Parsel 2)

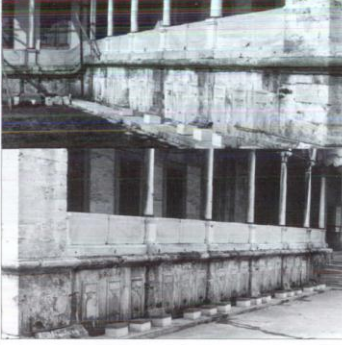

3- HASİP PAŞA ÇEŞMESİ (ZEKİ BEY ÇEŞMESİ)

Bu çeşmenin yerinde evvelce devamlı akan bir su varken Zeki Bey 1134 H.- 1721 M. yılında, babası hassa ordusu baştabibi Hasip Paşa anısına çeşme yaptırmıştır.

(Pafta 4 / Ada 292 / Parsel 2)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 466, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt. II Say. 50, İbrahim Hakkı Konyalı)

4-a SELİMİYE CAMİİ ABDEST MUSLUKLARI

Selimiye Camii'nin iki yanında, temel duvarlarında abdest muslukları vardır. Her iki yanda toplam 30 adettir.

(Pafta 3 / Ada 322 / Parsel 1/2)

4-b MERMER SU TABUTU

Selimiye Camii avlusunda bulunan ve bugün kullanılmayan su tabutu mermerdendir. Cami avlusunda kuyu bulunmadığından bu teknenin başka yerden getirilmiş olması olasıdır.

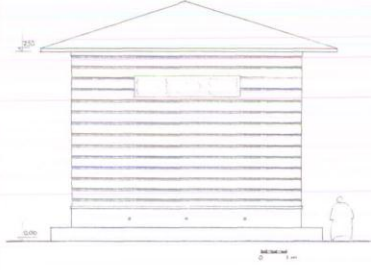
(Pafta 3 / Ada322 / Parsel 1/2)

4-c MÜLAZIM HAKKI EFENDİ ÇEŞMELERİ

Selimiye Camii'nin kışla kapısı karşısındaki avlu duvarı köşesinin her iki yanında bu ikiz çeşme 1331 H.- 1915 M. tarihinde, Çanakkale'de şehit olan Mülazım-ı evvel Hakkı Efendi anısına yapılmıştır. Kabartma süslerle kornişlenmiş mermerden ayna taşıdır.

(Pafta 3 / Ada 322 / Parsel 1/2)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 470, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 Say. 1128, N. Haskan)

5- BEŞLİK ÇEŞME (ABDÜLMECİT HAN MEYDAN ÇEŞMESİ)

1257 H.-1841 M. yılında Sultan Abdülmecit tarafından yaptırılan bu büyük çeşme, kesme taştan yapılmıştır. Dört tarafında kesintisiz yalağı ve her cephede üçer musluğu vardır. Geniş saçaklıdır. Kışlanın atları için yaptırılmıştır.

(Pafta 6 / Ada 307 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 438, İbrahim Hilmi Tanışık)

6- ÇEŞME HARABESİ (TAHİR EFENDİ ÇEŞMESİ)

Bu çeşme Harem'de, Nişancı (Tevkii) Tahir Efendi Camii üst kısmındaki yolda bir arsa içinde ve büyük kısmı toprağa gömülü haldedir.

1242 H.-1846 M. yılında camii ile birlikte yapılmış olmalıdır.

Tahir Efendinin bir de mektebi varmış.

I. Hilmi Tanışık, çeşmenin II. Mahmud tarafından yaptırıldığı ihtimali de vardır diyor.

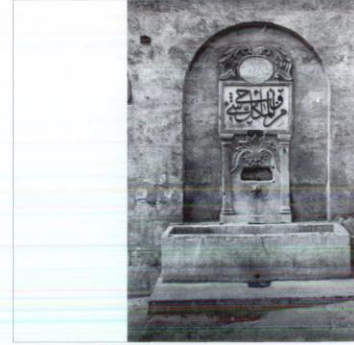
(Pafta 6 / Ada 305 / Parsel 11)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 480, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II Say. 113, İbrahim Hakkı Konyalı)

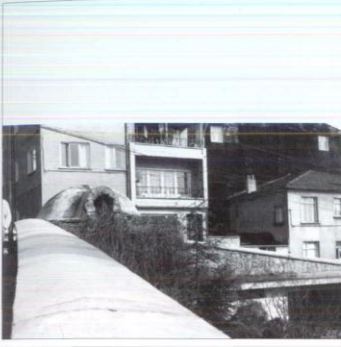

7-a MEHMET TAHİR EFENDİ DUVAR ÇEŞMESİ (DEFTERDAR ÇEŞMESİ)

Fevkani olan Harem İskele Camiinin zemin kat duvarına yapışık olan çeşme, 1242 H.-1826 M. Yılında Defterdar Mehmet Tahir Efendi tarafından yaptırılmıştır. Mehmet Tahir Efendi, Evkaf Nazırlığında da bulunmuştur. Süslemeli, yekpare mermerden ayna taşı vardır.

(Pafta 6 / Ada 303 / Parsel 5)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 422, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt. II Say. 113, İbrahim Hakkı Konyalı)

7-b DEFTERDAR TAHİR AĞA CAMİİ SU HAZİNESİ

Camii bahçesinin arka köşesinde üzeri tonozla örtülü bir su hazinesi vardır.

(Pafta 6 / Ada 303 / Parsel 5)

8- ÇEŞME VE SU HAZİNESİ (AYAZMA)

Harem İskele Camii'nin deniz tarafındaki yokuş yolu tutan istinat duvarının içine gömülü bir su hazinesi ile kitabsiz bir çeşme vardır.

Harem limanı doldurulmadan evvel deniz bu çeşmenin yakınına kadar gelirdi. O tarihte, güzel ağaçlarla bezeli bu alan şirin bir açık hava kahvehanesi idi. Bugün park halindedir.

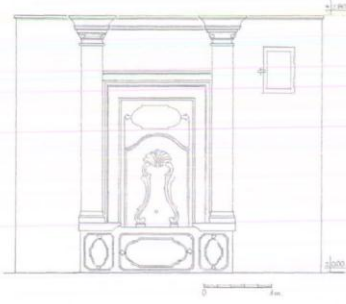
(Pafta 6 / Ada 1312 / Parsel 89)
(Üsküdar Tarihi, Cilt. II Sayı. 411, İ. Hakkı Konyalı)

Saadettin Efendi Çeşmesi (D-107/9)

D-107

1- Şah Sultan Çeşmesi (Hamam Çeşmesi)	16- Hibetullah Valide Sultan Çeşmesi
2- Namazgah Kuyusu	17- Su Haznesi
3- Su Terazisi Yeri	18- Su Haznesi
4- Duvardibi Senti Su Terazisi	19- Hatice Sultan Çeşmesi
5- Ayye Hatun Çeşmesi	20- Emine Hanım Çeşmesi Yeri
6- Fethi Ahmet Paşa Çeşmesi	21- Hafız İsa Ağa Çeşmesi
7- Su Terazisi	22- İhsaniye Çeşmesi
8- Ziya Bey Sebili	23- Büyük İhsaniye Camii
9- Saadettin Efendi Çeşmesi	a- Hafız İsa Ağa Abdest Muslukları
10- Saadettin Efendi Sebili	b- Su Tabutu
11- Sultan III. Selim Çeşmesi	24- Su Haznesi Yeri (Çeşme olabilir)
12- Kitabeli Kuyu
(Meymenet Hanım Kuyusu)	25- Çeşme Su Haznesi
13- Tıflığıl Hanım Çeşmesi	26- Hacı Faik Bey Çeşmesi
14- Daye Hatun Çeşmesi	27- Küçük Selimiye Camii
15- Su Terazisi Yeri	a- Tulumbalı Kuyu
	b- Çeşmeli Abdest Su Tabutu
	c- Kitabeli Mermer Su Tabutu ve Abdest Muslukları

1- ŞAH SULTAN ÇEŞMESİ (HAMAM ÇEŞMESİ)

Selimiye Hamamı'nın karşı köşesinde bulunan bu çeşmenin kışla, cami ve hamamla birlikte yapılmış olması gerekir. Cephesi mermer kaplıdır, haznelidir.

(Pafta 2 / Ada 329 / Parsel 22)
(Üsküdar Tarihi, Cilt. II Say. 47, İbrahim Hakkı Konyalı)

2- NAMAZGÂH KUYUSU

Kışla Caddesi üzerinde bulunan iki küçük parktan birinin yanında yoldadır. Park içindeki namazgâhın kuyusudur.

(Pafta 2 / Ada 498 / Parsel 1 önünde)
(Gezi Notları)

3- SU TERAZİSİ YERİ

Kışla Caddesi'nde ahşap bir evin önünde iken çok harap olan su terazisi daha sonra suyu 10 M. ötedeki parka taşınmış ve betondan yeni bir su terazisi yapılmıştır. Halen görev yapmaktadır.

(Pafta 2 / Ada 316 / Parsel 12 önünde idi)

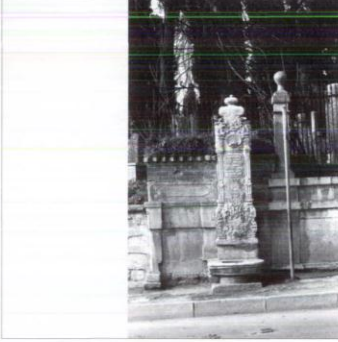

4-DUVARDİBİ SEMTİ SU TERAZİSİ

Duvardibi Meydanı'ndaki bu su terazisi İstanbul'daki en büyük su terazisidir. Kesme taş ve tuğladan inşa edilmiştir. Girişi taşla doldurulmuştur.

(Pafta 33 / Ada 286 / Parsel 4)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II Say. 140, İbrahim Hakkı Konyalı)

5-AYŞE HATUN ÇEŞMESİ

Duvardibi Meydanı'nda, su terazisinin yakınında, Karacaahmet Mezarlığı duvarına yapışık bu güzel çeşme daha çok bir mezar taşını anımsatmaktadır. Ayşe Hatun anısına hayrat olarak yaptırılmıştır.

(Pafta 33 / Ada 286 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 396, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II Say. 79, İbrahim Hakkı Konyalı)

6- FETHİ AHMET PAŞA ÇEŞMESİ

Fethi Ahmet Paşa tarafından yaptırılan bu çeşme evvelce Rodosî Hacı Hafız Ahmet Ağa Camii'nin altında iken yol genişletilmesi nedeni ile sökülmüş ve karşısındaki Karacaahmet Mezarlığı duvarına yapışık olarak yeniden inşa edilmiştir. 1975 yıllarında yolun yeniden genişletilmesi gerekince, İstanbul Belediyesi, mezarlığın bu bölümünden kesinti yapmış daha ötede yeniden inşa etmiştir.

Çeşme, cami ile birlikte, 1272 H.-1855 M. yılında yapılmıştır.

(Pafta 49 / Ada 458 / Parsel 1) Mezarlık Duvarı
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 446, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II Say. 34, İbrahim Hakkı Konyalı)

7- SU TERAZİSİ

Karacaahmet Türbesi önünde mezarlık duvarına gömülü bu küçük su terazisinin iki büyük su terazisinin tam orta yerinde oluşu, sanırım mühendislik açısından çok ilginç bir inceleme konusunu oluşturmaktadır.

(Sayfa 33 / Ada 279 / Parsel 1)

(Gezi Saptamaları)

8- ZİYA BEY SEBİLİ

Bu sebül, Karacaahmet Türbesi'nin bir bölümüdür. Türbe cephesindeki büyük pencere ve arkasındaki oda sebildir. Bu oda evvelce iki bölümken sonradan bu hale getirilmiştir.

Sebül, 1283 H.-1866 M. yılında, türbe ile birlikte, Matbah Emini Ziya Bey tarafından yaptırılmıştır.

(Sayfa 33 / Ada 279 / Parsel 3)

(İstanbul Sebülleri, Say. 57, İzzet Kumbaracılar)

(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 134, İbrahim Hakkı Konyalı)

9- SAADETTİN EFENDİ ÇEŞMESİ

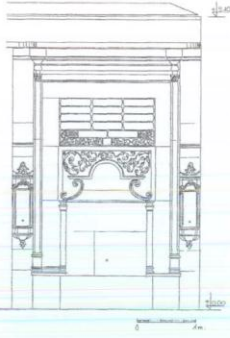
Bu çeşmeyi Saadettin Efendi, ölen kızı Zübeyde'nin anısına, 1154 H.- 1741 M. yılında yaptırmıştır.

Tamamen mermerden yapılmış olup, iki yanında maşrapalıklar vardır.

(Sayfa 33 / Ada 279 / Parsel 4)

(İstanbul Çeşmeleri, Say. 348, İbrahim Hilmi Tanışık)

(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 81, İbrahim Hakkı Konyalı)

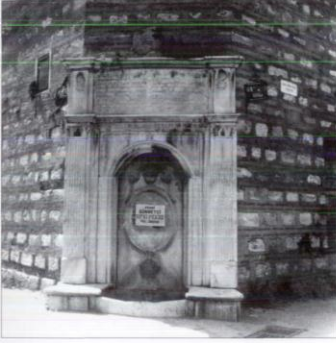

10- SAADETTİN EFENDİ SEBİLİ

1154 H.- 1741 M. yılında yanındaki çeşme ile birlikte Mısır Mollası ve daha sonra İstanbul kadısı olan Saadetin Efendi tarafından yaptırılmıştır. Tamamen mermerdendir.

(Pafta 33 / Ada 279 / Parsel 4)
(İstanbul Sebilleri, Say. 37, İzzet Kumbaracılar)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 130, İbrahim Hakko Konyalı)

11- SULTAN III. SELİM ÇEŞMESİ

1217 H.- 1802 M. yılında Padişah III. Selim tarafından yaptırılan çeşme mermerden olup, büyük su haznesi kesme taş ve tuğladandır.

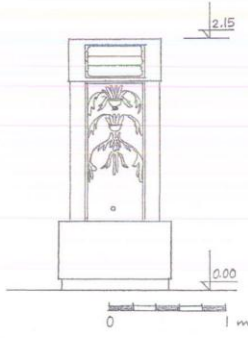
(Pafta 1 / Ada 287 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 402, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 105, İbrahim Hakko Konyalı)

12- KİTABELİ KUYU BİLEZİĞİ VE YALAK (NACI BEY KUYUSU VEYA MEYMENET HANIM KUYUSU)

Çiçekçi otobüs durağı arkasında, halen yarı açık kahvehane olarak kullanılan vakıf arsasının ön çevre duvarı arasına sıkışan bu kuyu bileziği, İ. H. Konyalı'nın "Üsküdar Tarihi" kitabınının 76. sayfasında bahsi geçen "Nur Çeşmesi" olmalıdır.

(Pafta 13 / Ada 336 / Parsel 3)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 Say. 1234, N. Haskan)

13- TIFLİGÜL HANIM ÇEŞMESİ

Çatmacılar Sokağı'nda bir evin bahçe duvarına gömülü olan bu çeşme ayna taşının, esas çeşmenin yıkılmasından sonra buraya taşındığı düşünülebilir. Esasen, çeşmenin yapıldığı tarihini 1217 H.- 1802 M. olarak gösteren İ. H. Konyalı, "çeşme yok olmuştur" diyor. İbrahim Hilmi Tanışık ise, çeşmenin yapıldığı tarihi olarak 1223 H.-1808 M. yılını vermektedir.

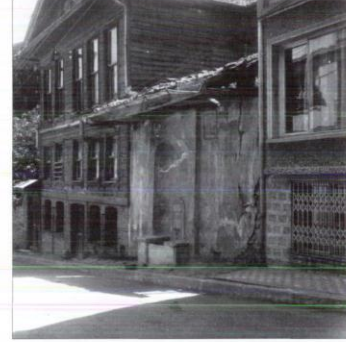
(Pafta 13 / Ada 336 / Parsel 59)
(İstanbul Çeşmeleri, Sayı: 404, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı: 114, İbrahim Hakkı Konyalı)

14- DAYE HATUN ÇEŞMESİ

Selimiye, Daye Hatun Sokak'ta bulunan bu büyük hazneli ve çatılı çeşmenin kitabesi yoktur. Banisi ve yapıldığı tarih bilinmemektedir.

(Pafta 8 / Ada 313 / Parsel 10)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 Sayı: 1059, N. Haskan)

15- SU TERAZİSİ YERİ

Çiçekçi, Harem İskelesi Caddesi üzerinde bir su terazisinin bulunduğu, ancak yaklaşık 40 yıl evvel yıkıldığı, Selimiye'nin yerlilerinden Sayın Halil Karabacak tarafından ifade edilmektedir.

(Pafta 8-9 / Ada 314-341 / Parsel 25-17) Önünde yolda idi.

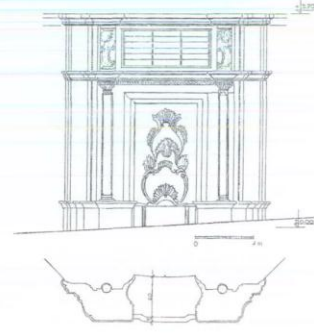

16- HİBETULLAH VALİDE SULTAN ÇEŞMESİ

İhsaniye Şerif Bey Çeşmesi Sokağı'ndadır. 1206 H.- 1791 M. yılında Hıbetullah Valide Sultan tarafından yaptırılmıştır. Rokoko süslü ve mermerdendir.

(Pafta 10 / Ada 338 / Parsel 9)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 384, İbrahim Hilmi Tanışık)

17- SU HAZNESİ

Bu kitaba yol cephesi olan bazı su haznelerini almakta yarar gördük. Toplumumuzun uygarlık düzeyinin belgeleri olan çeşmeler için bugüne kadar yeterli bir araştırma yapılmamıştır. Birgün yapılacağını umut ettiğimiz bu araştırmalara ışık tutacağını sandığımız ve çeşme olma ihtimali olan su haznelerini çalışmamıza kattık.

(Pafta 10 / Ada 339 / Parsel 8)
(Gezi Notları)

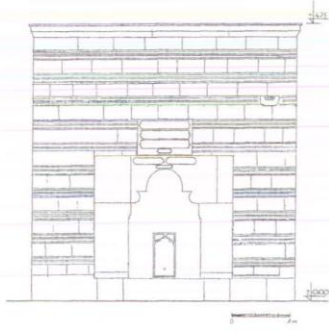
(Not: Ancak, bu dokümanları düzenlediğimiz 2006 yılında yerine gittiğimizde, parselde yapılan binaya otopark yapmak için yok ettiklerini gördük.)

18- SU HAZNESİ

İhsaniye, Tosun Paşa Sokağı üzerindeki bu su haznesi ilkokulun bahçesindedir.

(Pafta 10 / Ada 340 / Parsel 2)
(Gezi Notları)

19- HATİCE SULTAN ÇEŞMESİ

İhsaniye Sokağı'nda bulunan çeşmenin haznesi, iki sıra tuğla ve kesme taştandır. Çeşme kısmı ise mermerdendir.

1178 H.-1764 M. yılında IV. Mehmet'in kızı adına II. Mustafa zamanında yapılmıştır.

1258 H.- 1842 M. yılında, Sultan Abdülmecit zamanında, Şevkinihal'in hazinedar ustası İffet Nihal tamir ettirmiştir.

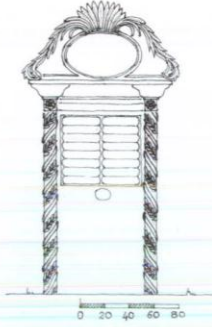
(Pafta 10 / Ada 345 / Parsel 22)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 362, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 41, İbrahim Hakkı Konyalı)

20- EMİNE HANIM ÇEŞMESİ YERİ

İhsaniye İskele Sokak'ta olduğu bilinen çeşme uzun yıllar evvel yok olmuştur. 1980 yıllarına doğru burada yaptırılan bir apartmanın temel kazısı sırasında, tıkanık olan suyu tekrar akmaya başlamış, ancak inşaat sahibi tarafından yeniden tıkanmıştır.

(Pafta 10 / Ada 344 / Parsel 35)

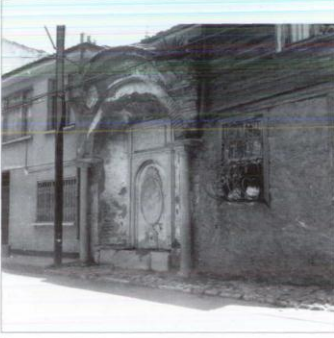
21- HAFIZ İSA AĞA ÇEŞMESİ

Küçük İhsaniye Camii arsası önünde İhsaniye İskele Sokak üzerindeki bu çeşmenin arkasında, kendi ölçü ve mimarisine uymayan büyük bir su haznesi vardır. Çeşmenin yapraklarla bezeli taç kısmı bugün koparılmış ve yana atılmıştır.

1238 H.- 1822 M. yılında, II. Mahmud'un Darüssaade ağalarından İsa Ağa tarafından, Gazanfer Ağa'nın anısına yaptırılmıştır.

(Pafta 11 / Ada 346 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 416, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 53, İbrahim Hakkı Konyalı)

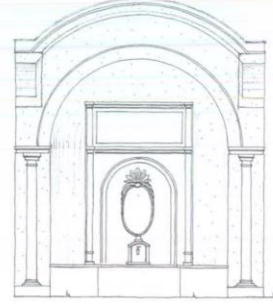

22- İHSANİYE ÇEŞMESİ

İhsaniye Çit Sokak'ta bulunan bu görkemli çeşmenin su hazinesi ise oldukça küçüktür. Mihrap şeklinde bir niş içine yerleştirilen çeşme mermerdendir. Etrafında sıvalı olan kısımlarda, batı etkili kalem içi süsler hala gözlenmektedir.

Yapıtını bilinmeyen çeşme 1240 H.- 1824 M. yılında yapılmıştır.

(Pafta 12 / Ada 352 / Parsel 34)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 418, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 Say. 1087, N. Haskan)
(Not: İsa Ağa'nın yaptırması olmalıdır.)

23-a HAFIZ İSA AĞA ÇEŞMELERİ (ABDEST MUSLUKLARI)

Büyük İhsaniye Camii'nin avlusundadır. Ön cephesinde 5, sağ yan cephesinde ise 4 musluk vardır. Suyu akmamaktadır. Su hazinesi iki sıra tuğla, bir sıra kesme taştandır.

1240 H.- 1824 M. yılında Hafız İsa Ağa yaptırmış, daha sonra Cemil Paşa tarafından onartılmıştır.

(Pafta 12 / Ada 352 / Parsel 106)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 418, İbrahim Hilmi Tanışık)

23-b SU TABUTU

Büyük İhsaniye Camii avlusunda, İsa Ağa Çeşmeleri'ne bitişiktir. Kitabesi üzerinde 1301 H. tarih; vardır.

(Pafta 12 / Ada 352 / Parsel 106)
(Gezi Notları)

24- SU HAZNESİ YERİ (ÇEŞME OLABİLİR)

Büyük İhsaniye Camii karşısında Çatmacılar Sokakı'nda idi. Evlerin önündeki bu küçük su hazinesinin çeşme olma ihtimali vardır.

(Pafta 14 / Ada 331 / Parsel 34)

(Gezi Notları)

25- ÇEŞME SU HAZNESİ

İhsaniye Çatmacılar Caddesi üzerinde evvelce bulunan bu büyük su hazinesi, kesme taş ve tuğladan yapılmıştı. Üzerinde küçük bir ayna taşı izi vardı.

Arkasında yapılan apartmanın manzarasını kestiği için izinsiz olarak yıktırıldı.

(Pafta 12 / Ada 334 / Parsel 37)

(Gezi Notları)

26- HACI FAİK BEY ÇEŞMESİ

Tunusbağı'nda ana yol üzerinde bulunan çeşme, geniş saçaklı, bir çatı ile örtülü iken çatısı onarım bahanesi ile söküldü, yerine düz betondan bir çatı yapıldı. Çeşme klasik üslupta kesme taştan yapılmıştır. Cephe ve sağ yan cephesinde iki kitabe vardır.

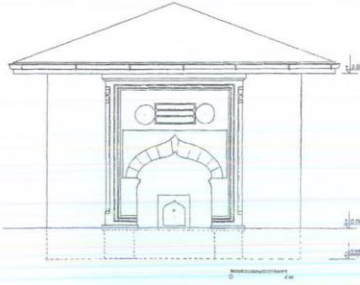
Yandaki kitabe esas yapılışına aittir. Yaptıranı belli değildir. 1092 H.- 1681 M. yılında yaptırılmıştır.

Hacı Faik Bey ise, çeşmeyi yeniden inşa ettiren kişidir. Onarım tarihi için İ. Hilmi Tanışık 1325 H.- 1907 M. tarihini, İ. Hakkı Konyalı 1305 H.- 1887 M. yılını vermektedir.

(Pafta 13 / Ada 336 / Parsel 1)

(İstanbul Çeşmeleri, Sayı: 284, İbrahim Hilmi Tanışık)

(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı: 62, İbrahim Hakkı Konyalı)

27- KÜÇÜK SELİMİYE CAMİİ (ÇİÇEKÇİ CAMİİ)

III. Selim döneminde, 1801 (1216 H.) yılında inşaatına başlanan camii, 5 yıl sonra tamamlanmıştır. 1835 yılında Pertev Paşa bazı eklenti binalar yaptırmıştır.

(Ada 288 / Parsel 1)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 1 Sayı: 142, N. Haskan)

27-a ÇİÇEKÇİ CAMİİ VE TULUMBALI KUYU

Camilerin suyu konusunda önemli bir husus vardır. Hemen hemen her cami yapıldığında banisi suyunu ya mevcut eski bir su hattından (bedeli karşılığında) bağlantı yaptırmış, yahut yeni bir su şebekesi kurmuştur. Kuşkusuz bu yeni isale hattından, civarında oturanlar da yararlanmışlardır. Ancak buna karşın, gene her camide kuyu, su tabutu, çeşme ve büyük su hazineleri de yapılmıştır.

Çiçekçi Camii'nde de kural bozulmamıştır. Sanırım bunun nedeni, isale hattında bir arıza olması halinde, abdest vecibesinin aksatılmamasıdır. Su arızası yüzünden Müslümanların günaha girmesinin önlenmesidir.

(Ada 288 / Parsel 1)

27-b ÇİÇEKÇİ CAMİİ ÇEŞMELİ ABDEST SU TABUTU

Cami haziresi yanında bahçe içindeki bu abdest muslukları, herhalde daha evvel güzel bir sundurma altındaydı.

(Ada 288 / Parsel 1)

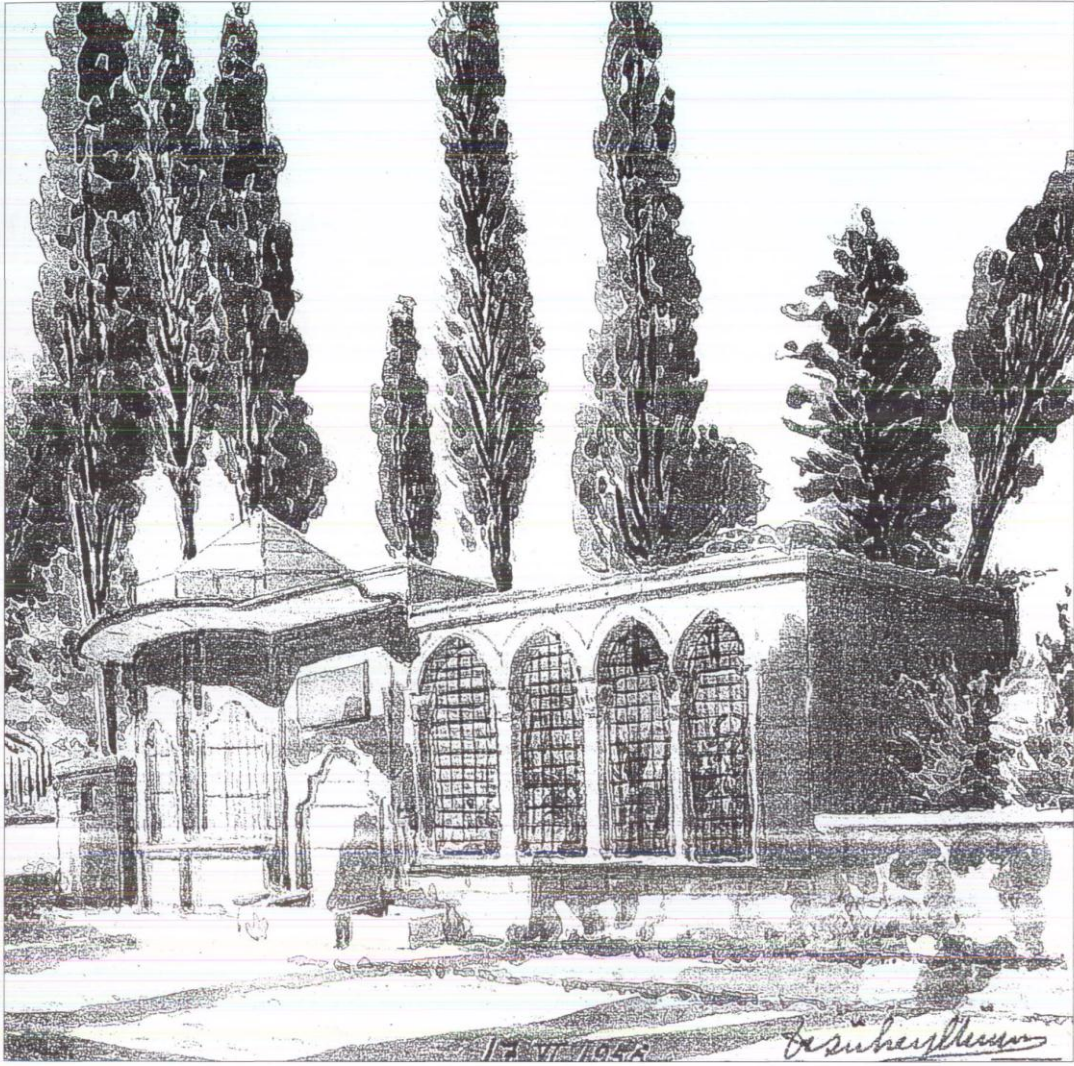
**27-c KİTABELİ MERMER SU TABUTU
(ABDEST MUSLUKLARI)**

Mermerden olan bu musluklu su tabutu her ne kadar işlevsiz hale gelmiş ise de, zarif formu ve kitabeli kapağı ile görsel bir güzellik yaratmaktadır.

Tarihçi Sayın Necdet İçli Bey bu eserin evvelce, Zeynep Kamil Hastanesi yanında bulunan, Himmet Efendi Tekkesi'nden buraya taşındığını söyledi.

(Ada-288 / Parsel 1)

Prof. Süheyl Ünver / 1956 (D-107/9 ve 10)

Gündoğumu Meydanı Civarı

D-108

1- Hatice Sultan Çeşmesi Yeri	12- Damat İbrahim Paşa Çeşme Harabesi
2- Ahmet Şakir Efendi Duvar Çeşmesi	13- Su Haznesi
3- İnadiye Çeşmesi	14- İsmail Ağa Çeşmesi
4- İbn-ül Emin Ahmet Ağa Çeşmesi	15- Kuyu ve Çeşme
5- Parmaksız Hüseyin Efendi Çeşmesi Kitabesi	16- Şehit Süleyman Paşa Çeşmesi
6- Çeşme Harabesi	17- Su Haznesi Yeri (Maksem)
7- Elhac Mehmet Ağa Üçyüzlü Çeşmesi	18- Su Haznesi
8- Genç Mehmet Paşa Çeşmesi	19- Hasan Paşa Çeşmesi
9- Şehzade Numan Çeşmesi	20- Su Terazisi ve Çıkırlıklı Kuyu
10- Abbas Ağa Çeşmesi	21- Silahşör Şakir Bey Çeşmesi
11- Ahmediye Külliyesi	22- İzmirli Ali Paşa Çeşmesi
a- Ahmediye Çeşmesi	23- Su Taksim Yeri (Şeref Abad Maksemi)
b- Ahmediye Sebili	24- Yemen Fatihî Sinan Paşa Çeşmesi
c- Ahmediye Abdest Muslukları	25- Beşir Ağa Çeşmesi ve Su Terazisi
d- Pirinççi Çeşmesi ve Kuyu
(Ahmed Ağa Çeşmesi)	

1- HATİCE SULTAN ÇEŞMESİ YERİ

Üsküdar İhsaniye Sokakta, üç yolun birleştiği üçgen meydana evvelce bir çeşmenin olduğu ve Hatice Sultan tarafından yaptırıldığı bilinmektedir. Hatice Sultan'ın bugün mevcut olmayan bir başka çeşmesi de Bülbülderesi'nde imiş. Bülbülderesi'ndeki çeşmede 1142 H.-1729 M. yılında Hatice Sultan tarafından Üsküdar'da yaptırıldığı yazılıdır. Kanımızca, Çinili Köşk'teki bu kitabe İhsaniye Sokak'taki çeşmeye aittir.

(İstanbul Çeşmeleri, Say.328, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Pafta 15 / Ada 346 / Parsel 22-23 karşısındaki yolda idi.)

2- AHMET ŞAKİR EFENDİ DUVAR ÇEŞMESİ

İhsaniye, Çit Sokak'ta bir evin bahçe duvarı üzerindeki bu çeşmenin ayna taşı ve kitabesi mermerdendir. Tuğla ile çerçevesi olan çeşmenin kurna biçiminde olduğu tahmin ettiğimiz yalağı bugün mevcut değildir, çünkü bir şekilde yok olmuştur.

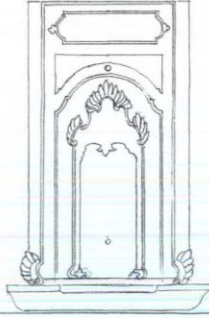
1325 H.1907 M. yılında emekli vergi müdürlüğünden Ahmet Şakir Efendi tarafından yaptırılmıştır.

(Pafta 11 / Ada 349 / Parsel 11)
(İstanbul Çeşmeleri, Say.468, İbrahim Hilmi Tanışık)

3- İNADİYE ÇEŞMESİ

İnadiye, Gündoğumu Caddesi'nde mevcut Taşçılar haziresinin çevre duvarına yapıştırılmış bu zarif çeşme, yeğpare mermer ayna taşı ile çeşme mimarimizin en güzel örneklerindedir. Bulduğu yerde son derece iğreti duran bu çeşmenin, halen yeri belli olmayan, ancak hazireden dolayı bu civarda olduğunu sandığımız, Taşçılar Mescidi'nin yıkılmasından sonra buraya taşındığını tahmin etmekteyiz.

(Pafta 30 / Ada 271 / Parsel 1)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 / Say. 1088, N. Haskan)

4- İBN-ÜL EMİN AHMET AĞA ÇEŞMESİ

İnadiye Camii önünde, Gündoğumu Caddesi üzerinde bulunan çeşme tamamen kesme taştan yapılmıştır. Ayna taşı ve kitabesi mermerdir. Sağ yan cephesinde yükseltilmiş, mihraplı bir namazgâhı vardır. Klasik üsluptaki çeşmenin ayrıca atların sulandığı bir yalağı vardır.

1134 H.- 1721 M. yılında, Ahmediye Külliyesi'ni yaptıran Tersane Emini İbn-ül Emin Ahmet Ağa tarafından yaptırılmıştır.

(Pafta 30 / Ada 273 / Parsel 34)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 310, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 51 İbrahim Hakkı Konyalı)

5- PARMAKSIZ HÜSEYİN EFENDİ ÇEŞMESİ KİTABESİNİN YERİ

1950 yıllarında Milli Eğitim Bakanlığı'na yaptırılan saptamalar sırasında, İnadiye Hüseyin Hüsnü Paşa Sokağı'nın Ferah Sokak'la birleştiği yerde bu kitabe rastlanmıştır. Bugün kitabe yok olmuştur.

(Pafta 30 / Ada 269-398 arasında idi.)

6- ÇEŞME HARABESİ

Tabaklar semtinde, Büyük Selim Paşa Yokuşu alt taraflarında, Kurban Nasuh (Hacı Bekir veya Çarşamba Camii) Camii karşısındaki bu büyük su hazinesi, belli ki önemli bir çeşmeye aitti. Bugün çeşme kısmı tamamen tahrip olmuştur.

Şehzade Abdülhamit 1728-1729 (1141 H.) yılında babası III. Ahmet anısına yaptırmıştır.

(Pafta 37 / Ada 1121 / Parsel 12)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 86, İbrahim Hakkı Konyalı)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III Say. 1162, N. Haskan)

7- ELHAC MEHMET AĞA ÜÇYÜZLÜ ÇEŞMESİ

Tabaklar semtinde, Valide Atik Çeşmesi Sokağı'nın Toptaşı Caddesi ile birleştiği köşede bulunan bu üçlü çeşmenin büyük kısmı bugün gömülü halindedir. Kesme taştan yapılmıştır.

İ. Hilmi Tanışık çeşmenin 989 H.- 1581 M. yılında yaptırıldığını söylemektedir.

İ. Hakkı Konyalı ise, yanında mescidi ile birlikte, 998 H.- 1589/1590 M. yılında yapıldığını iddia etmektedir. Bugün mescitten hiçbir iz kalmamıştır.

Habeşi olan Mehmet Ağa, Babüssaade Ahalığı'nın üzerinde olan "Darüssaadetü Şerife" unvanına sahiptir. Aynı kişinin, Fatih, Çarşamba'da bir külliyesi vardır.

(Pafta 40 / Ada 251 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Sayı 258, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı 68, İbrahim Hakkı Konyalı)

8- GENÇ MEHMET PAŞA ÇEŞMESİ

Semerciler semtinde, Beygirciler Sokağı ile Toptaşı Caddesi'nin kesiştiği köşede, Mehmet Ağa Camii önünde bulunan bu güzel çeşme tamamen mermerden yapılmıştır. Damat İbrahim Paşa'nın, oğlu Genç Mehmet Paşa tarafından inşa ettirilmiştir.

İ. Hilmi Tanışık'a göre 1143 H.- 1730 M. , İ. Hakkı Konyalıya göre, 1141 H.- 1728 M. yılında yaptırılmıştır.

(Pafta 32 / Ada 256 / Parsel 6)
(İstanbul Çeşmeleri, Sayı 338, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı 69, İbrahim Hakkı Konyalı)

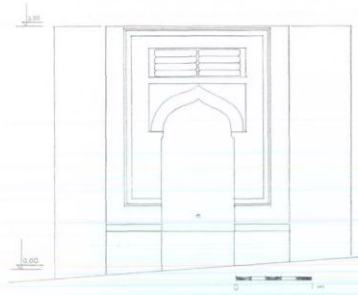
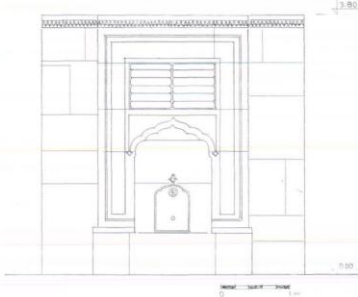

9- ŞEHZADE NUMAN ÇEŞMESİ

Padışah III. Ahmet 1141 H.- 1728 M. yılında oğlu Şehzade Numan için yaptırdı. III. Ahmet bu çeşmeyi Üsküdar'a getirttiği su dolayısı ile inşa ettirdi.

Ferah Sokak ile Beygirciler Sokağı'nın kesiştiği köşede, Hayrettin Çavuş Mescidi harabesi duvarına bitişiktir.

(Pafta 32 / Ada 254 / Parsel 32)
(İstanbul Çeşmeleri, Sayı 318, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı 108, İbrahim Hakkı Konyalı)

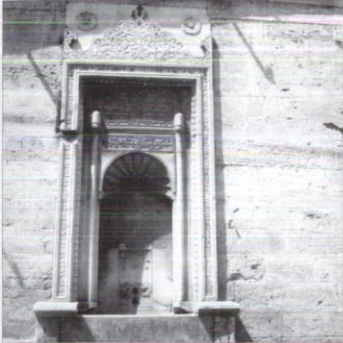

10- ABBAS AĞA ÇEŞMESİ

Toptaşı Caddesi ile Ferah Sokağın birleştiği köşede bulunan çeşme kesme taştan yapılmıştır.

Darüssaadde Ağası Abbas Ağa yaptırmıştır. İ. Hakkı Konyalı ebced hesabına dayanarak yapım tarihi olarak 1084 H.- 1671 M. yılını göstermesine karşın, İ. Hilmi Tanışık 1080 H.- 1669 M. yılını kabul eder. Abbas Ağa 1082 H. yılında Mısır'a sürgün edildiğine göre 1080 H. yılının daha doğru olması gerekir.

(Pafta 32 / Ada 254 / Parsel 1)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 Sayı: 1030, N. Haskan)
(İstanbul Çeşmeleri, Sayı: 274, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı: 3, İbrahim Hakkı Konyalı)

11-a AHMEDİYE ÇEŞMESİ

Ahmediye Medresesi kapısı yanındadır. Külliye ile birlikte Tersane Emini İbnülemin (Eminzade) Ahmet Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Yapılış tarihi olarak Tanışık 1134 H.- 1721 M. yılını verirken, Konyalı 1124 H.- 1712 M. yılını göstermektedir.

Çeşme 1280 H.- 1863 M. tarihinde, II. Mahmud'un üçüncü ikbali Tiryak Hanım tarafından, kaynağından itibaren onartılmıştır.

(Pafta 26 / Ada 403 / Parsel 27)
(İstanbul Çeşmeleri, Sayı: 306, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı: 9, İbrahim Hakkı Konyalı)

11-b AHMEDİYE SEBİLİ

Ahmediye Külliyesi Medresesi girişinin solundadır. Üç cephelidir. Mermerden yapılmıştır.

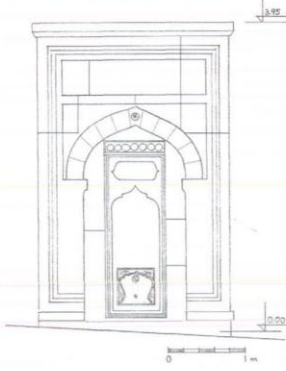
Tersane Emini İbnülemin Ahmet Ağa Tarafından 1134 H.- 1721 M. yılında külliye ile birlikte yaptırılmıştır. İ. Hakkı Konyalı bu eserde 1124 H. tarihinde yapıldığını söylemektedir.

(Pafta 26 / Ada 403 / Parsel 27)
(İstanbul Sebilleri, Sayı: 33, İzzet Kumbaracılar)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı: 127, İbrahim Hakkı Konyalı)

11-c AHMEDİYE CAMİİ ABDEST MUSLUKLARI

Medrese revağının kütüphaneye yakın kısmı içinde dört akslı bir bölümü kaplar. Kesme taştan yapılmıştır. Revakın bu kısmı beşik tonozla örtülüdür.

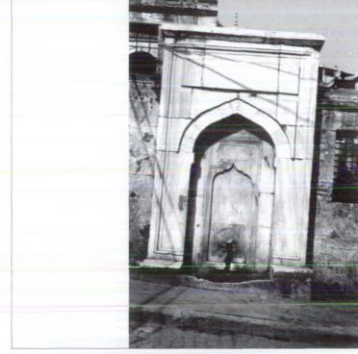
(Pafta 26 / Ada 403 / Parsel 27)

11-d PİRİNÇÇİ ÇEŞMESİ VE KUYU (AHMED AĞA ÇEŞMESİ)

Ahmediye Külliyesi'nin çevre duvarı üzerinde bulunan bu mermer çeşme hakkında gerek Tanışık'ın gerek Konyalı'nın kitabında herhangi bir bilgi yoktur. Yanında mermer bilezikli bir hayrat kuyu vardır.

(Pafta 26 / Ada 403 / Parsel 27)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III / Sayı 1038, N. Haskan)

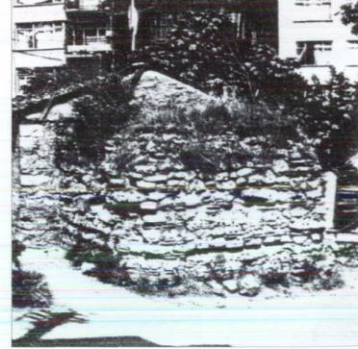

12- DAMAT İBRAHİM PAŞA ÇEŞMESİ HARABESİ

Kefçe Dede Mahallesi'nde, Gündoğumu Caddesi üzerinde ve İskender Baba Tekkesi önündedir. Bugün sadece su hazinesi kalan çeşmenin ön cephesi tamamen mermerden idi.

1141 H.- 1728 M. yılında Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından yaptırılmıştır.

(Pafta 26 / Ada 405 / Parsel 2)
(İstanbul Çeşmeleri, Sayı 324, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı 52, İbrahim Hakkı Konyalı)

13- SU HAZİNESİ

Malatyalı İsmail Ağa Camii'ne bitişik, Dönme Dolap Sokakı üzerindedir.

Bu tür özel ve resmi su rezerv yapılarının "Osmanlı Su Uygarlığı Eserleri" içinde çok önemli bir yeri vardır. Her ne kadar ibadetin aksamaması amacına yönelik iseler de aynı zamanda halkın günlük gereksinmelerine hizmet ettikleri de göz ardı edilmemelidir.

(*Pafta 28 / Ada 408 / Parsel 21*)

(*Gezi Notları*)

14- İSMAİL AĞA ÇEŞMESİ

1026 H.- 1617 M. yılında Malatyalı İsmail Ağa tarafından yaptırılan çeşme, 1118 H.-1706 M. yılında III. Ahmet devri kethüdalarından (kâhyalarından) Gülnuş Hatun tarafından tamir ettirilmiştir.

Malatyalı İsmail Ağa Camii cephesine yapışmıştır.

(*Pafta 28 / Ada 408 / Parsel 21*)

(*İstanbul Çeşmeleri, Say. 296, İbrahim Hilmi Tanışık*)

(*Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 7, İbrahim Hakkı Konyalı*)

15- KUYU VE ÇEŞME

Kefçe Dede Mahallesi, Dönme Dolap Sokakı'nda, İsmail Ağa Camii önündeki bu kitabsiz çeşme, suyunu arkasındaki kuyudan temin etmekte idi. 1985 yılında son gittiğimizde, kuyunun kapatıldığını, çeşme taşının da cami kapısı yanına taşındığını gördük. Sanırım kısa zaman sonra buradan da atılır.

(*Pafta 28 / Ada 408 / Parsel 21 önünde yolda*)

(*Gezi Notları*)

16- ŞEHİT SÜLEYMAN PAŞA ÇEŞMESİ

Doğancılar semti, Halk Caddesi üzerinde bulunan Süleyman Paşa Camii önünde ve köşesinde iken yıktırılıp caminin Viran Saray Sokağı'ndaki cephesi önüne taşınmıştır. Çeşmenin orijinalinin çok başka mimaride olduğu kuşkusuzdur. Cami ile birlikte 1098 H. - 1686 M. yılında Şehit Süleyman Paşa anısına yaptırılmıştır.

(Pafta 26 / Ada 403 / Parsel 87)
(Üsküdar Tarihi Cilt II. Sayı 106, İbrahim Hakkı Konyalı)

17- SU TAKSİM YERİ (MAKSEM)

Doğancılar semti, Viran Saray Sokak'ta, Şehit Süleyman Paşa Camii'nin arka kısmında bulunan bu çok önemli su tesisi, ayrı parselde sahip olmasına karşın, arkasındaki parselde yapılan apartman nedeni ile yıktırılmıştır. Ekli fotoğrafta giriş kapısı açıkça görülen maksem, iki sıra yassı tuğla, bir sıra kesme taştan inşa edilmiş idi.

(Pafta 26 / Ada 403 / Parsel 81)
(Gezi Notları)

18- SU HAZİNESİ VE ÇIKRIKLI KUYU

Doğancılar Parkı yanında, Belediye Önü Sokakta bulunan ahşap eski konağın (Eski Üsküdar Belediye Şube Müdürlüğü binasının) arka bahçesinde bulunan bu büyük su hazinesinin yanında bir de çıkırlıklı, mermer bilezikli kuyu vardır. Su hazinesine sonradan bir kapı açılarak depo haline getirilmiştir.

(Pafta 28 / Ada 408 / Parsel 1)

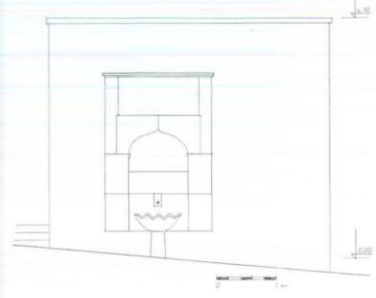

19- HASAN PAŞA ÇEŞMESİ

Doğancılar, Tunusbağı Caddesi'nde, Nasuhi Dergâhi önünde yol üzerindedir. 1117 H.-1705 M. yılında Damat Moralı Hasan Paşa tarafından yaptırılmıştır. Çeşme kısmı mermer olup, büyük hazinesinin ön yüzü sonradan kabartma derzle sıvanmıştır.

Kurna biçimindeki yalağının bu güzel çeşmeye uymadığı açıktır. Her halde eski bir onarım sırasında esas klasik yalağı değiştirilmiş olmalıdır.

(Pafta 15 / Ada 364 / Parsel 10)
(İstanbul Çeşmeleri, Say.294, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 49, İbrahim Hakkı Konyalı)

20- SU TERAZİSİ

Doğancılar, Tunusbağı Caddesi'nde, Nasuhi Dergâhi Haziresi önünde trotuar üzerinde tamamen demir konstrüksiyon olarak yapılan bu su terazisinin, yakında bulunan orijinalinin yıkılmasından sonra inşa edildiği anlaşılmaktadır. Esas yeri ve şekli bilinmemektedir.

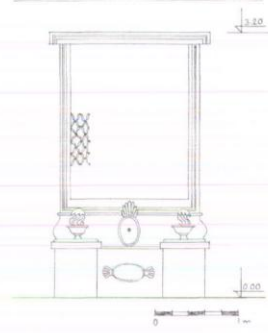
(Gezi Saptamaları)

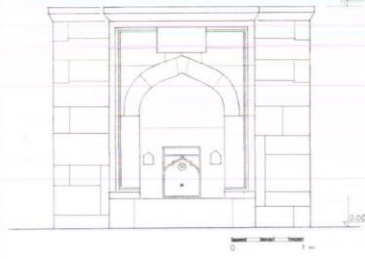

21- SİLAḤŞÖR ŞAKİR BEY ÇEŞMESİ

Doğancılar Parkı karşısında, Tunusbağı Caddesi üzerindedir. Hazire ön bahçe duvarı üzerindeki bu mermer çeşme ender örneklerdendir. Geniş ve güzel yalağının üzerindeki pencerede evvelce tunçtan bir şebeke vardı. Pencere duvarı arkasındaki mezarların dua penceresi idi. Bugün (1985) tuğla ile örülmüştür. Ahşap olan tekke şahıs mülkiyetindedir. Bu ön duvarın ve çeşmenin eski haline getirilmesi yerinde bir davranış olur.

(Pafta 15 / Ada 364 / Parsel 6)
(*Tüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III, Say. 1145, N. Haskan)

22- İZMİRLİ ALİ PAŞA ÇEŞMESİ

Doğancılar, Çakırcıbaşı Hasan Paşa Camii önünde iken yol genişletilmesi nedeni ile sökülüp caminin haziresinde yeniden inşa edilmiştir. Kesse taştan yapılmıştır.

1114 H.- 1702 M. yılında İzmirli Ali Paşa (Ali Ağa) tarafından yaptırılmıştır.

(Pafta 24 / Ada 399 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Say.290, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II. Say. 12, İbrahim Hakkı Konyalı)

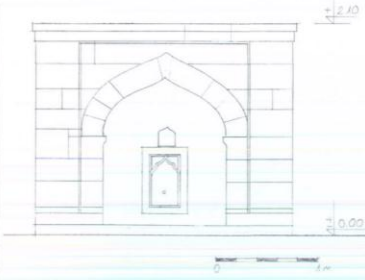

23- SU TAKSİM YERİ (ŞEREF ABAD MAKSEMİ)

Doğancılar Caddesi üzerinde bulunan bu güzel maksem, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından, Şemsi Paşa'da evvelce bulunan Şerefabad Kasrı için getirttiği su nedeni ile 1141 H.- 1727/28 M. yılında yaptırılmıştır.

Kapısı arkasındaki bahçeye açılmaktadır. Kapının solunda bir küçük çeşmesi de vardır.

(Pafta 19 / Ada 367 / Parsel 18)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II. Say. 141, İbrahim Hakkı Konyalı)

24- YEMEN FATİHİ SİNAN PAŞA ÇEŞMESİ

Doğancı'larda, Halk Derşanesi Sokak ile Topraklı Sokak köşesinde bulunan Sinan Paşa Camii son cemaat yerinin önünde iken caminin 1977 yılındaki yeniden yapılışı sırasında sağ yan cephesi yanına taşınmıştır.

Cami ile birlikte 954 H.- 1547 M. yılında, Yemen Fatihî Sinan Paşa tarafından yaptırılmıştır.

(Pafta 19 / Ada 367 / Parsel 18)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II. Say. 87, İbrahim Hakkı Konyalı)

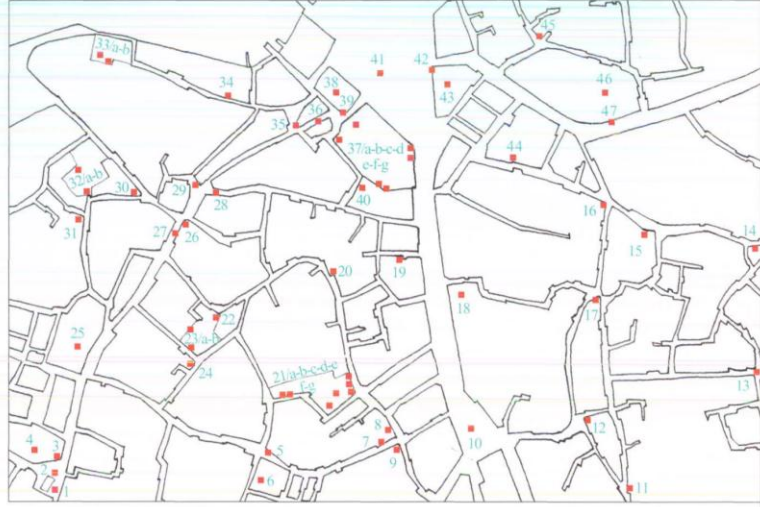
25- BEŞİR AĞA ÇEŞMESİ VE SU TERAZİSİ

Doğancılar-Tunusbağı arasında, tramvay caddesi üzerinde idi. 1970'li yıllarda sebepsiz yere sökülüp atıldı.

(Ada 331/ Parsel 7)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 Sayı 1053, N. Haskun)

Mahkeme Arka Sokakı Çıkmazı

D-109

1- İbrahim Paşa Su Terazisi	e- Aziz Mahmud Hüdaî Dergâhı	36- Pervin Kalfa Kuyusu
2- Baş Kadın Meydan Çeşmesi	Abdest Muslukları	37- Gülnuş Emetullah Valide Sultan Camii
3- Ayşe Sultan Çeşmesi	f- Kuyu	a- Cedit Valide Camii Şadırvanı
4- Kitabeli Su Tabutu	g- Çeşme ve Su Terazisi	b- Valide Camii Çeşmesi
5- Pîk Döküm Çeşme	22- Şehzade Seyfettin Çeşmesi	c- Cedit Valide Camii Sebili
6- Kuyu	(Hatice Sultan Çeşmesi)	d- Cedit Valide Camii Abdest Muslukları
7- Sadrazam Halil Paşa Çeşmesi	23- Kaptan Mustafa Paşa Camii	e- Cedit Valide Camii Havuz Sarmacı
8- Sadrazam Halil Paşa Sebili	a- Abdest Muslukları	f- Cedit Valide Camii Su Haznesi ve
9- Yıkık Çeşme Haznesi	b- Su Tabutu ve Kuyu	Üzerindeki Su Terazisi
10- Yeni Çeşme (Meydan Çeşmesi)	24- Kaptan Mustafa Paşa Çeşmesi	g- Tulumbalı Kuyu ve Su Tabutu
11- Şehzade Seyfettin Çeşmesi	25- Su Haznesi	h- Valide Camii Avlusuna Atılan 2 Çeşme
12- Safiye Sultan Çeşmesi	26- Nali Mehmed Efendi Çeşmesi	Kitabesi (Fatma Sultan Kitabesi)
13- Hacı Halil Efendi Meydan Çeşmesi	27- Kuyu Yeri	i- Hacı Beşir Ağa Çeşmesi Kitabesi
14- Hacı Halil Efendi Çeşmesi	28- Tulumbalı Kuyu ve Yalak	38- Gülnuş Emetullah Valide Sultan İmaretî
15- Şehzade Süleyman Çeşmesi	29- Damat İbrahim Paşa Çeşmesi	Çeşmeli Su Haznesi
16- Su Terazisi (İbrahim Paşa)	30- İsmail Ağa Çeşmesi	39- Sineperver Valide Sultan Çeşmesi
17- Kassem Çeşmesi	31- Ümmü Gülsüm Çeşmesi	40- Sultan III. Ahmet Çeşmesi
18- Kitabeli Su Tabutu	32- Rumi Mehmet Paşa Camii	41- Kitabeli Mermer Sebil Su Haznesi
19- Kitabeli Su Tabutu ve Tulumbalı Kuyu	a- Tulumbalı Kuyu	42- Kemankeş Ahmet Ağa Çeşmesi
20- Şehzade Mustafa Çeşmesi	b- Kitabeli Su Tabutu	(Horhor Çeşmesi)
21- a- Kethüda Mehmet Paşa Çeşmesi	33- Şemsi Paşa Camii	43- Tiflize Mahmud Ağa Su Tabutu
b- Hüdaî Çeşmesi	a- Şemsipaşa Camii Su Tabutu	44- Selim Ağa Sıbyan Mektebi Çeşmesi Yeri
c- Sultan Mecid Çeşmesi	b- Şemsipaşa Camii Kuyu ve Yalağı	45- Ayşe Hatun Çeşmesi
d- Aziz Mahmud Hüdaî Sebili	34- Pirizade Osman Sahip Efendi Çeşmesi Yeri	46- Şeyh Camii Şadırvanı
	35- Çeşme	47- Aslan Ağa Çeşmesi (Şeyh Camii Duvar Çeşmesi)

1- İBRAHİM PAŞA SU TERAZİSİ

Doğancılar Caddesi'nde, İmrahor Camii önünde kaldırım üzerindedir. Sağlam ve görev yapacak niteliktedir.

(Pafta 17 / Ada 356 / Parsel 1 önünde)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III Sayı 1225, N. Haskan)

2- BAŞ KADIN MEYDAN ÇEŞMESİ

Doğancılar Caddesi'nde, İmrahor Camii yanındadır. 1141 H.- 1728/29 M. yılında III. Ahmed'in başkadını tarafından yaptırılmıştır. Ön cephesi tamamen mermerdendir. Büyük bir haznesi vardır. Arkasındaki içi oyuk anıt çınar ağacı, yanındaki İmrahor Camii, karşısındaki Rüstem Paşa Mektebi ve arkasındaki Ayşe Sultan Çeşmesi ile birlikte eski kent düzenimizin çok önemli belgelerinden olan bu güzel meydan çeşmesi, ne yazık ki, 1985 Kasım ayında Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları İstanbul Bölge Kurulu kararı ile yıktırılmış yeri ve yönü değiştirilerek, sadece ön cephesi yeniden inşa edilmiştir. Böylece çeşmenin meydan çeşmesi olma niteliği yok edilmiştir.

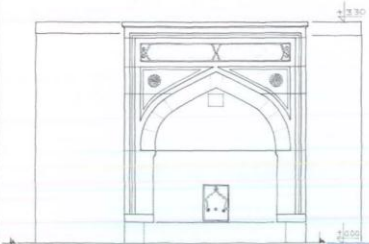
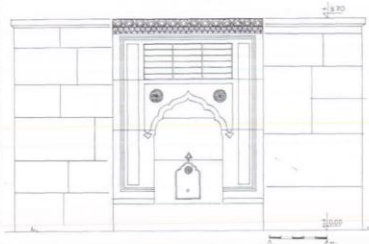
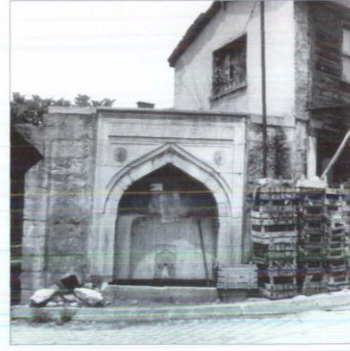
(Pafta 17 / Ada 351 / Parsel 1)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı 18, İbrahim Hakkı Konyalı)

3- AYŞE SULTAN ÇEŞMESİ

Doğancılar Caddesi'nde, Rüstem Paşa Mektebi karşısındadır. 1007 H.- 1598 M. yılında Mihrimah Sultanın kızı Ayşe Sultan tarafından, arkasında halen mevcut olmayan, Darülkurra ile birlikte inşa ettirilmiştir.

Derinliği az, hazinesinin arka yüzüne de sade bir ayna taşı konmak suretiyle, ikinci bir çeşme yapılmıştır. Öndeki esas çeşmenin ayna kısmını oluşturan taşlardan birinin arka kısmında bir çeşme vardır. Bu devşirme taş, evvelce burada başka bir çeşmenin olduğunu düşündürmektedir. Esasen bu nitelikte bir çeşme için yeterli sayılamayacak hazinesinde, daha büyük bir haznenin kesilmesi suretiyle elde edildiği izlenimi vardır.

(Pafta 21 / Ada 375 / Parsel 11)
(İstanbul Çeşmeleri Sayı 262, İbrahim Hilmi Tanışık)

4- KİTABELİ SU TABUTU

Doğancılar Caddesi üzerinde bulunan Ayşe Sultan Çeşmesi yanında, halen mevcut olmayan Ayşe Sultan Darülcürasının arsasıdır. Sadece tekne kısmı kalmıştır. 3 musluklu imiş.

(Pafta 21 / Ada 375 / Parsel 11)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II. Say. 18, İbrahim Hakkı Konyalı)

5- PİK DÖKÜM ÇEŞME

Hüdaî Mahmud Sokağı ile Açık Türbe Sokağı'nın kesiştiği köşede, Ahmet Çelebi Mescidi bahçe girişi önündedir.

XX. yüzyılın başında İstanbul'da yaygın örnekleri yapılan tip döküm çeşmelerdendir. 1985 yılında yerinde yaptığımız incelemede, çeşmenin yok edildiğini üzülererek gördük.

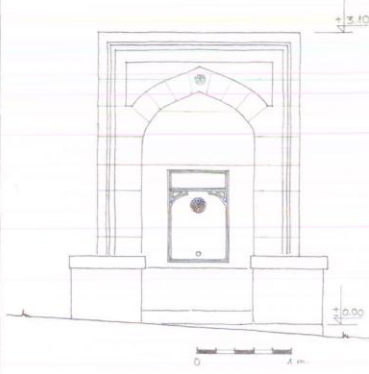
(Pafta 29 / Ada 441 / Parsel 35 önünde idi)
(Gezi Notları)

6- KUYU

Açıktürbe Mahallesi'nde, Açıktürbe Sokak ile Sümülzade Sokağı'nın kesiştiği köşede bulunan Şeyhülislam Yahya Medresesi harabesinin avlusundadır. Suyu vardır. Mermer bileziği sağlamdır.

(Pafta 25 / Ada 391 / Parsel 1)
(Gezi Saptamaları)

7- SADRAZAM HALİL PAŞA ÇEŞMESİ

Açıktürbe Sokak'la Aziz Mahmud Efendi Sokakları köşesinde bulunan Halil Paşa Türbesi'nin, Açıktürbe Sokağı cephesindedir. Kesme taştan yapılmıştır. Evvelce saçağı olduğu, çeşme üzerindeki izlerden anlaşılmaktadır.

(Pafta 29 / Ada 441 / Parsel 21)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III Sayı 1141, N. Haskan)

8- SADRAZAM HALİL PAŞA SEBİLİ

Halil Paşa Türbesi'nin Aziz Mahmud Efendi Sokağı cephesindedir. 1026 H.- 1617 M. yılında türbe ile birlikte Halil Paşa tarafından yaptırılmıştır.

(Pafta 29 / Ada 441 / Parsel 21)
(İstanbul Sebilleri, Sayı 19, İzzet Kumbaracılar)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı 129, İbrahim Hakkı Konyalı)

9- YIKIK ÇEŞME HAZNESİ

Açık Türbe Sokağı üzerinde, Halil Paşa Türbesi karşı köşesindedir.

Nermi Haskan "Aziz Hüdayi Çeşmesi" harabesi derken (Cilt III / Sayı 1048) aynı cildin 1141. sayfasında bu çeşmenin 1729 (1142 H.) yılında Şehzade Beyazıt tarafından yaptırıldığı diyor.

(Pafta 25 / Ada 394 / Parsel 11)

10- YENİ ÇEŞME (MEYDAN ÇEŞMESİ)

Semte adını veren bu çeşme, Kızlar Ağası Mehmet Ağa tarafından cami ile birlikte 1587 (995 H.) yılında yaptırılmıştır. Caminin haziresi ise, caminin yan karşısındaki Açık Türbe Sokağı köşesinde idi. Hazirenin meydan cephesi önünde ve yolda bir su terazisi olduğu eski bir fotoğraftan anlaşılmaktadır. Cami ve çeşme 1935 yılında yıktırılmış ve meydan büyütülmüştür.

11- ŞEHZADE SEYFETTİN ÇEŞMESİ

III. Ahmed'in oğlu Şehzade Seyfettin tarafından 1141 H.- 1728 M. yılında yaptırılan çeşme Çavuş Deresi Caddesi' ndedir.

"İstanbul Çeşmeleri" kitabında eski halini gösteren bir resmi vardır. Günümüze sadece kitabesi aktarılabilmektedir.

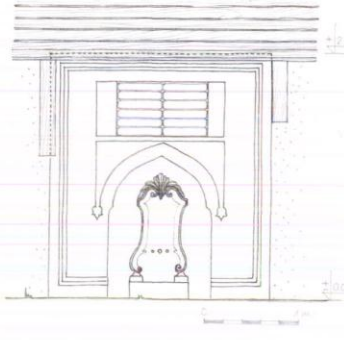
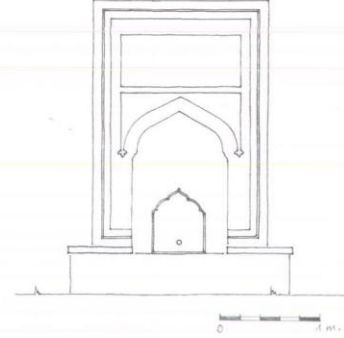
(Pafta 52 / Ada 236 / Parsel 92)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 314, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 109, İbrahim Hakkı Konyalı)

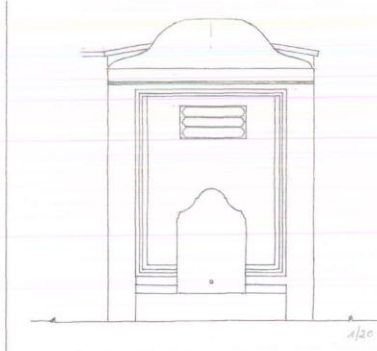
12- SAFİYE SULTAN ÇEŞMESİ

Bulgurlu Mescit Sokağı ile Beştaş Sokağı köşesinde ahşap bir evin altındadır. Büyük su hazinesi evin zemin katındadır. Yalağı tamamen toprağa gömülüdür. Kanımızca evin sahibi su hazinesini kullanılmaz hale getirdiğinden çeşmenin suyu dışarı alınmış, 1940'lı yıllarda önüne döküm bir çeşme yapılmış, ancak sonradan bu da kaldırılıp çeşme cephesine ev içi tipi bir ayna taşı konmuştur. Bugün (1985) üzerindeki ev harap durumdadır.

Çeşme, 1142 H.- 1729 M. yılında III. Ahmed'in oğlu Beyazıt'ın annesi Safiye Sultan tarafından yaptırılmıştır.

(Pafta 31/ Ada 238 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 330, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 24, İbrahim Hakkı Konyalı)

13- HACI HALİL EFENDİ MEYDAN ÇEŞMESİ

Dürbali Mahallesi'nde, Kuşoğlu yokuşu ile Halil Efendi Çeşmesi Sokağı'nın keşiştiği meydandadır.

Topkapı Sarayı Matbah Emini, Hacı Halil Efendi tarafından 1141 H.- 1728 M. yılında yaptırılmıştır. 1940 yılında çeşmeye şehir suyu bağlanırken kemeri kırılmıştır.

(Pafta 53 / Ada 245 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Say.318, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II. Say. 38, İbrahim Hakkı Konyalı)

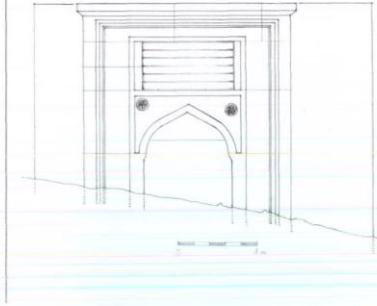
14- HACI HALİL EFENDİ ÇEŞMESİ

Selamsız Caddesi'nde, Toygar Hamza Camii set duvarındadır. Çeşme ve yalak kısmı mermerdir. Yokuşu çıkan arabaların atlarının sulandığı ayrı bir yalağı daha vardır. Son günlerde (1985) çeşmenin etrafındaki duvar çok kötü biçimde sıvanmıştır.

1119 H.- 1707 M. yılında Hacı Halil Efendi tarafından yaptırılmıştır. İ. Hilmi Tanışık, Halil Efendi'nin, diğer çeşmeleri yaptıran Matbah Emini Halil Efendi olduğunu söylüyor.

Çeşme, 1260 H.- 1844 M. yılında Çaşnigir Nazenin usta onartmıştır.

(Pafta 53 / Ada 438 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Say.298, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II. Say. 28, İbrahim Hakkı Konyalı)

15- ŞEHZADE SÜLEYMAN ÇEŞMESİ

Selamsız yokuşunun alt başındadır. Yalak kısmı tamamen toprağa gömülmüştür. Kesme taştan yapılmıştır.

III. Ahmed'in oğlu Şehzade Süleyman için, annesi Mihrişah Kadın tarafından 1141 H.- 1728 M. yılında yaptırılmıştır.

(Pafta 36 / Ada 449 / Parsel 6)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 326, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II. Say. 121, İbrahim Hakkı Konyalı)

16- SU TERAZİSİ (İBRAHİM PAŞA)

Kassam Çeşmesi Sokak ile Selamsız Caddesi'nin birleştiği köşede, yol üzerindedir. İki sıra tuğla, bir sıra kesme taştan klasik üslupta inşa edilmiştir. Bugün dört yol ağzında tehlikeli durumdadır. Bu önemli su tesisinin yok edilmeyip, gerekirse yakın bir yere taşınması önerilebilir.

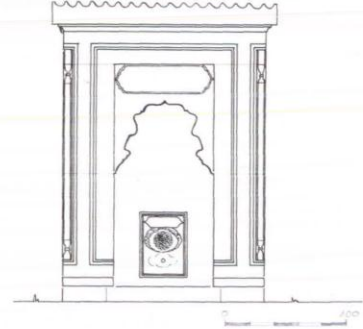
(Pafta 35 / Ada 446 / Parsel 20)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III Say. 1225, N. Haskan)

17- KASSAM ÇEŞMESİ

Evliya Hoca Sokağı ile Kassam Çeşmesi Sokağı'nın birleştiği yerde, ahşap bir evin altındadır. Kassam Mehmet Efendi yaptırmıştır. Yapım tarihi bilinmiyor. 1342 H.- 1926 M. yılında Hatice Hanım tarafından tamir ettirilmiştir.

(Pafta 31 / Ada 240 / Parsel 2)
(İstanbul Çeşmeleri, Say.476, İbrahim Hilmi Tanışık)

18- KİTABELİ SU TABUTU

Kara Davut Camii'nde (239 Ada- 4 Parsel) iken buradan alınıp Gülfem Hatun Camii önüne konmuştur.

(435 Ada / Parsel 1)
(Gezi Notları)

19- KİTABELİ SU TABUTU VE TULUMBALI KUYU

Gülfem Hatun Camii önünde, kuyusu ve çıkacağı vardır. Caminin yapıldığı dönemden kalmış olabilir.

(Gezi Notları)

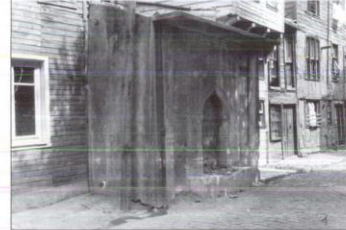

20- ŞEHZADE (SULTAN) MUSTAFA ÇEŞMESİ

Aziz Mahmud Efendi Sokağı'ndadır. III. Mustafa şehzade iken, 1141H.- 1728 M. yılında yaptırmıştır.

I. Hakkı Konyalı yapılış tarihi olarak 1140 H. yılını kabul eder ve yanında büyük bir su terazisi olduğunu söyler.

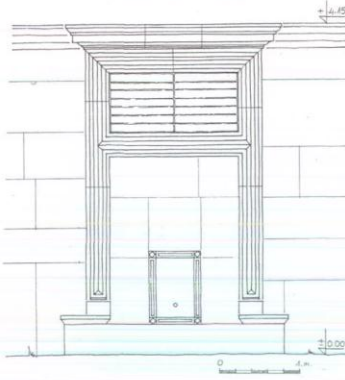
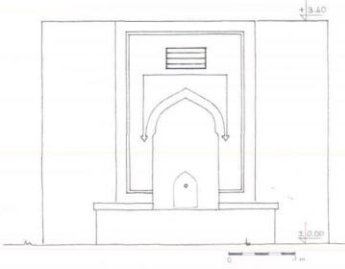
(Pafta 29 / Ada 444 / Parsel 18)
(İstanbul Çeşmeleri, Say: 320, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say: 105, İbrahim Hakkı Konyalı)

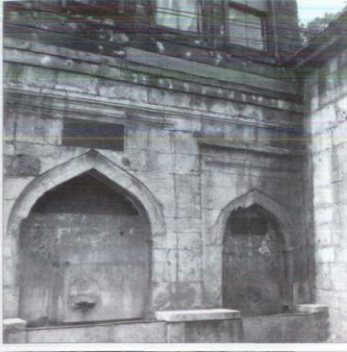

21-a KETHÜDA MEHMET PAŞA ÇEŞMESİ

Hüdaî Dergâhı giriş kapısının sağındadır. Kesme taştan yapılmıştır. Ayna taşı mermerdir. Nevşehirli İbrahim Paşa'nın damadı Kethüda Mehmet Paşa 1141 H.- 1728 M. yılında yaptırmıştır.

(Pafta 29 / Ada 443 / Parsel 23)
(İstanbul Çeşmeleri, Say: 320, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say: 59, İbrahim Hakkı Konyalı)

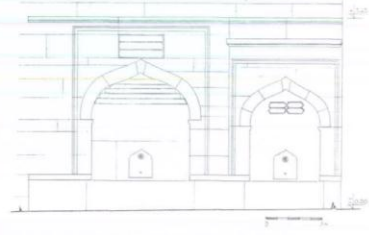

21-b HÜDAİ ÇEŞMESİ

Aziz Mahmud Hüdai Dergâhı 1007 H.-1598 M. yılında kurulmuştur. Çeşme üzerindeki en eski kitabe ise, 1019 H.- 1610 M. yılı göstermekte ve bir onarıma aittir. Çeşmenin esas yapılış tarihi bilinmemekle birlikte, dergâhla birlikte yapıldığı düşünülebilir.

Sultan Abdülmecid 1272 H.- 1855 M. yılında çeşmeyi yeniden yaptırmış, yanına yeni bir çeşme ilave ettirmiştir. Her iki çeşme de kesme taştandır.

(Pafta 26 / Ada 443 / Parsel 24)
(İstanbul Çeşmeleri, Sayı 262, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı 16, İbrahim Hakkı Konyalı)

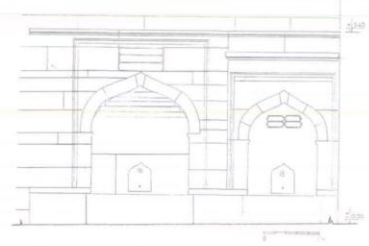

21-c SULTAN MECİD ÇEŞMESİ

Hüdai Dergâhı girişinin sol tarafındadır. Yanında Hüdai Çeşmesi vardır.

Sultan Mecid 1272 H.- 1855 M. yılında Hüdai Çeşmesi'ni yenilerken bu çeşmeyi de ilave ettirmiştir.

(Pafta 29 / Ada 443 / Parsel 24)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı 16, İbrahim Hakkı Konyalı)

21-d AZİZ MAHMUD HÜDAİ SEBİLİ

Aziz Mahmud Hüdai Türbesi, cami ve sebili aynı yapı içinde yer almaktadır. Sebil, biri dar biri geniş 2 penceresidir.

**21-e AZİZ MAHMUD HÜDAİ
DERGÂHI ABDEST MUSLUKLARI**

Dergâh iç yolunda, cami girişi karşısında revak altındadır. Fotoğrafta görülen kapıdan arkadaki büyük bahçeye girilirdi. Bu bahçeye yıllar evvel okul yapıldı.

21-f KUYU

Dergâh arkasındaki küçük bahçededir. Alçak bileziğinin üstü taşla kapatılmıştır.

21-g ÇEŞME VE SU TERAZİSİ

Dergâhın Hüdaî Mahmud Sokağı'ndaki üst giriş yolunun sol tarafında alçak bir duvarın içindedir.

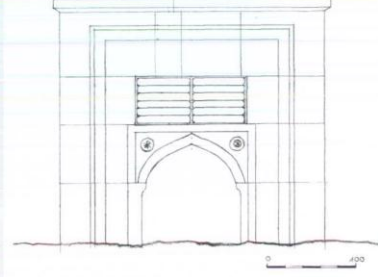

22- ŞEHZADE SEYFETTİN ÇEŞMESİ (HATİCE SULTAN ÇEŞMESİ)

Aziz Mahmud Efendi Sokağı'nda, Kaptan Paşa Camii'nin alt kapısının sol tarafındadır.

1141 H.- 1728 M. yılında, III Ahmet'in eşi Hatice Sultan, oğlu Şehzade Seyfettin için yaptırmıştır.

(Pafta 23 / Ada 388 / Parsel 14)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 324, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 110, İbrahim Hakkı Konyalı)

23- KAPTAN KAYMAK MUSTAFA PAŞA CAMİİ

Cami, Kaymak Mustafa Paşa tarafından, daha evvel üzerinde Hamza Fakih Mescidi bulunan araziye 1727-28 (1140 H.) yılında yaptırılmıştır. Daha sonra 1890 (1308 H.) yılında yanmış ve Şerife Nefise Hanım tarafından onartılmıştır.

(Pafta 23 / Ada 388 / Parsel 11)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt I Say. 223, N. Haskan)

23-a KAPTAN PAŞA CAMİİ ABDEST MUSLUKLARI

Caminin Kaptan Paşa Sokağı'ndaki üst avlu kapısı girişinin sol iç duvarında ve 4 muslukludur.

23-b KAPTAN PAŞA CAMİİ AVLUSUNDAKİ SU TABUTU

Camiye ait olup olmadığı veya nereden getirildiği bilinmemektedir.

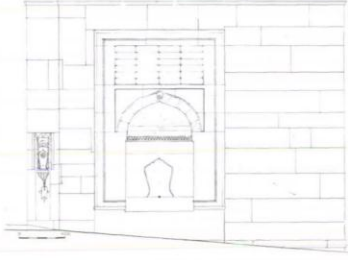

24- KAPTAN KAYMAK MUSTAFA PAŞA ÇEŞMESİ

Kaptan Paşa Sokağı'nda, Kaptan Paşa Camii karşı köşesindedir. Çeşme ve haznesi mermer kaplıdır.

1142 H.- 1729 M. yılında, Nevşehirli İbrahim Paşa'nın damadı Kaptan-ı Derya Kaymak Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır. Hazinesinin köşesinde ve Kaptan Paşa Camii Sokağı'ndaki cephesinde iki küçük çeşmeciği daha vardır.

(Pafta 23 / Ada 401 / Parsel 3)
(İstanbul Çeşmeleri, Sayı: 334, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı: 55, İbrahim Hakkı Konyalı)

25- SU HAZNESİ

Üsküdar Mevlevihanesi'nin bahçesindedir. İstanbul'un 5 büyük mevlevihanesinden biri olan binanın semahanesine sandukalar konarak türbe izlenimi verilmiştir.

(Ada 373 / Parsel 6)

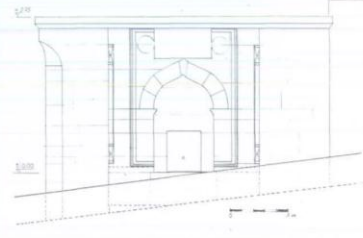

26- NALİ MEHMED EFENDİ ÇEŞMESİ

1675-76 (1086 H.) yılında Nali Mehmet Efendi tarafından onartılan çeşmenin evveliyatı bilinmemektedir.

(Pafta 23 / Ada 387 / Parsel 1)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III Say. 113, N. Haskan)

27- KUYU YERİ

Doğancılar Caddesi ile Bakıcı Sokağı'nın birleştiği köşedeki Nali Mehmet Efendi Çeşmesi önünde idi. 1980 yıllarında cadde asfaltlanırken kuyu kapatıldı.

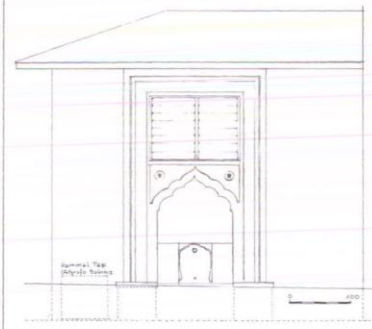
(Pafta 23 / Ada 387 / Parsel 1 önünde)
(Gezi Notları)

28- TULUMBALI KUYU VE YALAK

Uncular Sokağı'nda, Damat İbrahim Paşa Çeşmesi'nin karşısında idi. Kuyunun mermer bileziği ve demir kollu dökmeden bir tulumbası vardı. Yaklaşık 2 metre boyunda mermerden yalağı, Doğancılar yokuşunu çıkacak arabaların atlarını sulamak içindi.

1950 yıllarına doğru, artık kullanılmadığı için kaldırıldı.

(Pafta 23 / Ada 424 önünde kaldırırında idi.)

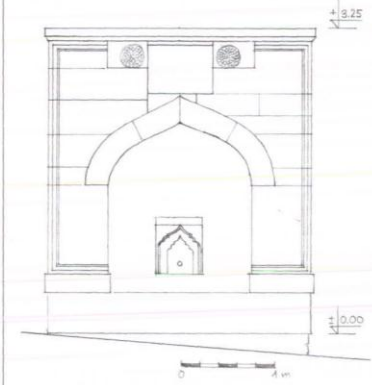
29- DAMAT İBRAHİM PAŞA ÇEŞMESİ

Doğancılar Caddesi'nin Uncular Sokağı ile birleştiği yerde, Eski Hamam'ın önündedir.

1143 H.- 1730 M. yılında Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından yaptırılmıştır. I. Hakkı Konyalı yapılış tarihi olarak 1141 H. yılını vermektedir.

1940 yıllarında, çeşmenin sol yanında yaklaşık 70x70x70 cm. boyutlarında, küp şeklinde, som mermerden bir hamal taşı vardı. Yokuşu çıkacak hamallar yüklerini buna koyuşu dinlenirlerdi. Bu taş son zamanlarda iskele meydanında Mihrimah Sultan Camii önüne atılmıştı. Toplumumuzun duygusal bir davranışını simgelemesi açısından yerine konması iyi olur.

(Pafta 62 / Ada 425 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 340, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 29, İbrahim Hakkı Konyalı)

30- İSMAİL AĞA ÇEŞMESİ

Rumi Mehmet Paşa Mahallesi, Eşrefaat Sokağı ile Parlak Sokak köşesinde bulunan klasik üsluplu, kesmettaşın inşa edilen bu çeşme, 1114 H.- 1702 M. yılında İsmail Ağa isimli biri tarafından yaptırılmıştır.

(Pafta 61 / Ada 429 / Parsel 13)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 292, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 54, İbrahim Hakkı Konyalı)

31- ÜMMÜ GÜLSÜM ÇEŞMESİ

Eşrefaat Sokak ile Çeşme Cedit Sokağı köşesinde, Rumi Mehmet Paşa Camii karşısındadır. III Ahmed, 1141 H.- 1728 M. yılında kızı Ümmü Gülsüm adına yaptırmıştır.

(Pafta 22 / Ada 372 / Parsel 7)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 480, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 116, İbrahim Hakkı Konyalı)

32- RUMÎ MEHMET PAŞA CAMİİ

Bizans dönemine ait bir mabedin (veya sarayın) arazisine 1471-72 (876 H.) yılında yapılmıştır. 1970'li yıllarda yanında 429 Ada- 9/10 parsellerde yapılan inşaat kazılarında Bizans Dönemi sütun başlıkları çıktığı haber alınmasına karşın bu eserleri kurtarmak mümkün olamamıştır.

(Pafta 61 / Ada 429 / Parsel 5-6)

32-a RUMÎ MEHMET PAŞA CAMİİ TULUMBALI KUYU

Caminin son cemaatı önünde bulunan su tabutunun suyu, yanındaki çukurluk kuyudan sağlanırdı.

(Pafta 61 / Ada 429 / Parsel 5-6)

32-b RUMÎ MEHMET PAŞA CAMİİ KİTABELİ SU TABUTU

Halen kullanılmayan bu kitabeli su tabutu caminin güney cephe duvarı önüne atılmıştır.

**33- ŞEMSİ PAŞA CAMİİ
(KUŞKONMAZ CAMİİ)**

Mimar Sinan eseri olan camii, 1580 (988 H.) yılında yapılmıştır.

(PaŐta 62 / Ada 431 / Parsel 3)

33-a ŞEMSİ PAŞA CAMİİ SÜ TABUTU

Abdest muslukları olarak kullanılan kitabeli sÜ tabutu medrese eyvanının altındadır.

(PaŐta 62 / Ada 431 / Parsel 3)

**33-b ŞEMSİ PAŞA CAMİİ KUYU VE
YALAĞI**

Medrese eyvanının önünde bahçededir.

(PaŐta 62 / Ada 431 / Parsel 3)

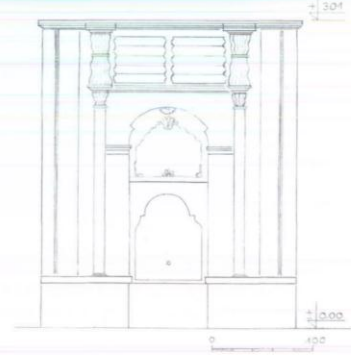

34- PİRİ ZADE OSMAN SAHİP EFENDİ ÇEŞMESİ YERİ

Balaban Semtinde, Şemsi Paşa Caddesi üzerinde, Tekel Yaprak Tütün Bakım Ev'i'nin yanında tamamen mermerden yapılmış zarif bir eserdir. 1950 yıllarında, arsasını kum deposu yapan arsa sahibi, kamyonlara giriş sağlamak için bu çok sağlam çeşmeyi parçalayarak yıktırdı. Kimsede sahip çıkmadı.

Çeşme, 1181 H.- 1767 M. yılında, ömrünün sonunda Şeyhülislamlık da yapmış olan Piri Zade Osman Sahip Efendi tarafından, babası Mehmet Sahip Efendi anısına yaptırılmıştı.

(Pafta 62 / Ada 432 / Parsel 4)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 372, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 79, İbrahim Hakkı Konşaltı)

35- ÇEŞME

Balaban Semtinde, Doğançılar Caddesi'nde, İsfendiyar Mescidi arsasının avlu kapısı solundadır. Daha çok ev içi çeşmelerini anımsatan çeşmenin kurnası orijinal değildir. Yaptırını ve yapıldığı tarih bilinmiyor.

(Pafta 62 / Ada 421 / Parsel 1)

36- PERVİN KALFA KUYUSU

Balaban Semtinde, Eski Keresteciler Sokağı'nda idi. Kitabeli mermer bileziği vardı. 1228 H.- 1813 M. yılında Pervin Kalfa tarafından yaptırılmıştı. 1950 yıllarına kadar yerinde duruyordu, sonra yok edildi.

(Pafta 29 / Ada 422 / Ömünde yolda idi.)

37- GÜLNUŞ EMETULLAH VALİDE SULTAN CAMİİ

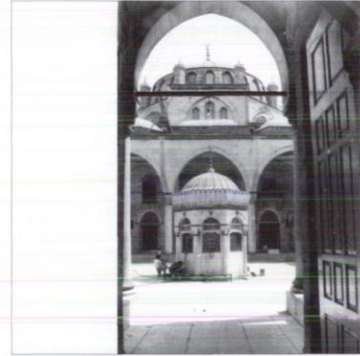
II. Mustafa ve III. Ahmed'in annesi olan Valide Sultan tarafından 1121 H.-1708-10M yılında yaptırılan Cedid Valide Sultan Camii, gerek bünyesindeki gerek etrafında yaptırılan su ile ilgili tesisler açısından İstanbul'un en zengin eserlerinden biridir.

(Pafta 29 / Ada 433 / Parsel 1)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 / Say. 379, N. Haskan)

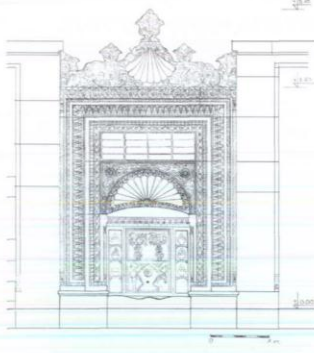
37-a CEDİD VALİDE CAMİİ ŞADIRVANI

Cami iç avlusunda bulunan sekizgen planlı mermer şadırvan, şadırvan mimarisinin en güzel örneklerindedir. Üstü kurşunla kaplıdır. 8 penceresi tunç şebekelidir.

37-b VALİDE SULTAN ÇEŞMESİ

1121 H.- 1709-10 M. yılında yapılan çeşme; gerek mimarisi, gerek taş işçiliği ve süslemesi açısından eşsiz bir eserdir.

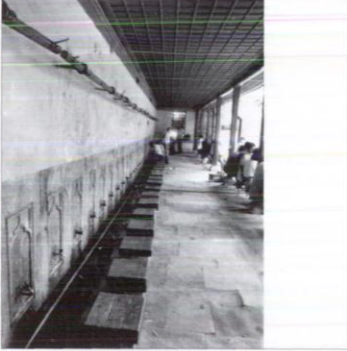

37-c CEDİD VALİDE CAMİİ SEBİLİ

İstanbul'un en büyük ve güzel sebillerinden biri olan eser tamamen mermerden yapılmış olup, 5 penceresinin şebekeleri tunçtandı. Evvelce yaldız boyalı olan bu parmaklıklar, 1984 yılında cahil kişiler tarafından yeşil yağlı boya ile boyatılmıştır. Bizce, tunç şebekelere en fazla yakışan renk, onun karamış rengidir. Bu renk hiçbir surette değiştirilmemeli, sadece silinip temiz tutulması ile yetinilmelidir.

Sebil, caminin bitirilmesinden bir yıl evvel, 1121 H.- 1709-10 yılında hizmete açılmıştır.

(*İstanbul Sebilleri, Say.31, İzzet Kambaracılar*)
(*Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 132, İbrahim Hakkı Konyalı*)

37-d CEDİD VALİDE CAMİİ ABDEST MUSLUKLARI

Geniş bir ahşap revak altına alınan abdest muslukları, konumu ve mimarisi ile bu büyük esere layık bir tesistir.

37-e CEDİD VALİDE CAMİİ HAVUZ SARNICI

Balaban kapısı yanında, helâların önünde bulunan bu büyük havuz sarnıcı, iki sıra tuğla, bir sıra kesme taştan klasik üslupta inşa edilmiştir. Bir cephesinde iki, diğer cephesinde bir olmak üzere üç çeşmesi vardır. 1985 yılında yaptığımız inceleme sırasında bu çeşmelerden birinin delinerek havuza girildiği görülmüştür.

37-f CEDİD VALİDE CAMİİ SU HAZİNESİ VE ÜZERİNDEKİ SU TERAZİSİ

Üsküdar'daki en büyük su hazinelerinden biri olan eser, üç sıra tuğla, bir sıra kesme taştan inşa edilmiştir. Hâkimiyeti Milliye Caddesi girişi karşısına rastlayan köşesinde bir de su terazisi vardır.

37-g SU TABUTU VE TULUMBALI KUYU

Kuyusu, tulumbası ile cami avlularının en güzel motiflerinden olan su tabutlarının, şehir suyunun kullanılmasından sonra bir kenara atılması çok yanlış bir tutumdur. Cedit Valide Camii dış avlusunda bulunan, kapağı kitabeli bu güzel su tabutu, bugün abdest muslukları revakının bir köşesine atılmış, kuyusu doldurulmuş, saçağı sökülmüştür. Eski fotoğrafından yararlanıp yerine konmalıdır.

37-h VALİDE CAMİİ AVLUSUNA ATILAN 2 ÇEŞME KİTABESİ (FATMA SULTAN KİTABESİ)

Çeşmenin Üsküdar'da nerede yapıldığı bilinmiyor. Kitabesi Cedit Valide Camii avlusundadır.

Kitabeye göre çeşme, 1141 H.- 1728 M. yılında III. Ahmed'in kızı, Nevşehirli İbrahim Paşa'nın eşi Fatma Sultan tarafından yaptırılmıştır.

*(İstanbul Çeşmeleri, Say. 316, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi Cilt II, Say. 32, İbrahim Hakkı Konyalı)*

37-i HACI BEŞİR AĞA ÇEŞMESİ KİTABESİ

Çeşmenin Üsküdar'ın neresinde yapıldığı bilinmiyor. Kitabesi Cedit Valide Camii'nin avlusundadır.

1142 H.- 1729 M. yılında Hacı Beşir Ağa tarafından yaptırıldığı anlaşıyor.

*(İstanbul Çeşmeleri, Say. 332, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 36-429, İbrahim Hakkı Konyalı)*

38- GÜLNUŞ EMETULLAH VALİDE İMARETİ ÇEŞMELİ SU HAZNESİ

Yeni Valide Camii'nin Balaban kapısı karşısında bulunan imaretin avlusu içindedir.

(Pafta 63 / Ada 418)

39- SİNEPERVER VALİDE SULTAN ÇEŞMESİ

Cedid Valide Camii'nin esas kapısı olan Balaban kapısı karşı köşesinde, imaretin yanındadır. Çeşme mimarisinin baş eserlerindedir. Üç cephelidir. Mermerden yapılmıştır.

1194 H.- 1780 M. yılında, I. Abdülhamit'in eşi, VI. Mustafa'nın annesi Ayşe Sineperver Valide Sultan tarafından oğlu Şehzade Ahmet için yaptırılmıştır.

(Pafta 63 / Ada 418 / Parsel 31)
(İstanbul Çeşmeleri Say. 380, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi Cilt II. Say. 107, İbrahim Hakkı Konyalı)

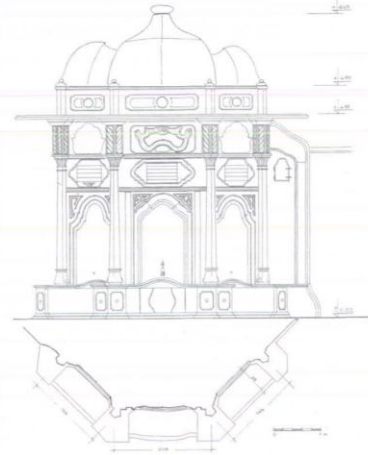
40- SULTAN III. AHMET ÇEŞMESİ

Cedid Valide Camii'nin İmam Nasır Sokakı kapısı yanındadır. Çeşme mermerden, hazinesi ise kesme taştandır.

1122 H.- 1710 M. yılında Padişah III. Ahmet tarafından yaptırılmıştır.

I. Hakkı Konyalı çeşmenin, camiyi yaptıran Gülnuş Emetullah Valide Sultan'a ait olduğunu söylemektedir.

(Pafta 29 / Ada 433 / Parsel 28)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 302, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II. Say. 122, İbrahim Hakkı Konyalı)

41- KİTABELİ MERMER SEBİL SU HAZNESİ

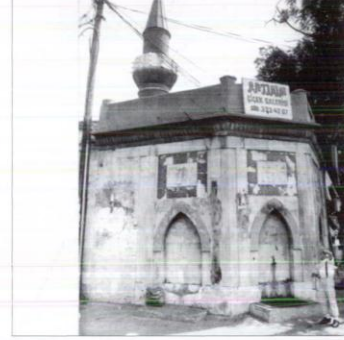
Üsküdar'daki İskele Meydanı'nda evvelce bulunan kapalı çarşının esnafına içme suyu sağlayan bu küçük mermer kap, 1960'lı yıllara doğru çarşı yıkıldığında Yeni Camii'nin son cemaat yerine konmuştur.

42- KEMANKEŞ AHMET AĞA ÇEŞMESİ (HORHOR ÇEŞMESİ)

Üsküdar İskele Meydanı'nda, Selman Ağa Camii önünde köşededir. Üç cephesinde üç ayrı çeşme vardır. Mermerden yapılan bu büyük çeşme hakkında bilgiler kesin değildir.

(Pafta 101 / Ada 510 / Parsel 1)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 Say. 1083, N. Haskan)

43- TIFLİZADE MEHMET AĞA SU TABUTU

Tıflızade Mahmut Ağa'nın 1840(1256 H.) yılında eşi Fatma Hanım'ın ruhu için yaptırdığı eser, caminin zaten küçük olan bahçesinde inşa edilen abdest muslukları, helâ ve meşruta binası için kaldırılmış ve bilinmeyen bir yere taşınmış veya atılmıştır.

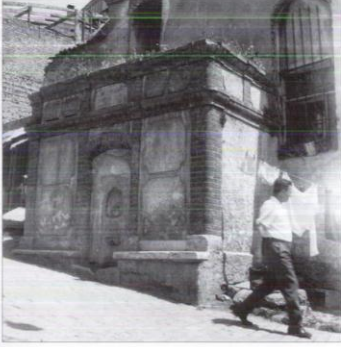
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 1 Say. 333, "Selman Ağa Camii" bölümü, N. Haskan)
(Pafta 101 / Ada 510)

44- SELİM AĞA SIBYAN MEKTEBİ ÇEŞMESİ YERİ

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi ile birlikte 1782 (1196 H.) yılında yaptırılan bu sibyan mektebi, yanında yapılan ilkokulun genişletilmesi amacı ile 1937 yılında yıktırılmıştır. Kapısının iki yanında küçük çeşmeler varmış. Kütüphanenin bahçesindeki kurna bu çeşmeye ait olabilir.

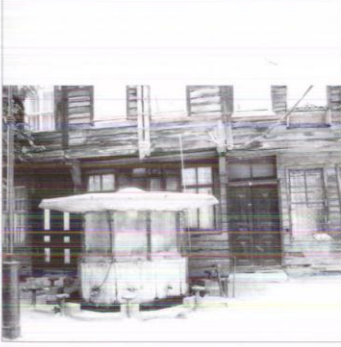
(Pafta 101 / Ada 58 / Parsel 7)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 2 Say. 923, N. Haskan)

45- AYŞE HATUN ÇEŞMESİ

Şeyh Camii Sokağı'nda, Hamalbaşı Mescidi önündedir. Kethüda Aslan Ağa tarafından, ölen karısı Ayşe ve kızı Ümmühan'ın ruhlarını şadetek için, 1060 H.- 1650 M. yılında yaptırılmıştır.

(Pafta 101 / Ada 504 / Parsel 38)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 268, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say.14, İbrahim Hakkı Konyalı)

46- ŞEYH CAMİİ ŞADIRVANI

Selmanpak Caddesi üzerindeki Şeyh Camii avlusundadır. Çok tahrip edilmiştir. Bugün hazinesi ve çeşmenin ayna taşlarından başka orijinal hiçbir parçası kalmamıştır. Hazine pencereleleri, şebekesi ve örtüsü yok olmuş, yerine uydurma şeyler yapılmıştır. Şadırvanın dış örtüsü ise hiç kalmamış, bunun yerine de şadırvana beton bir saçak ilave edilmiştir.

(Pafta 101 / Ada 507 / Parsel 26)

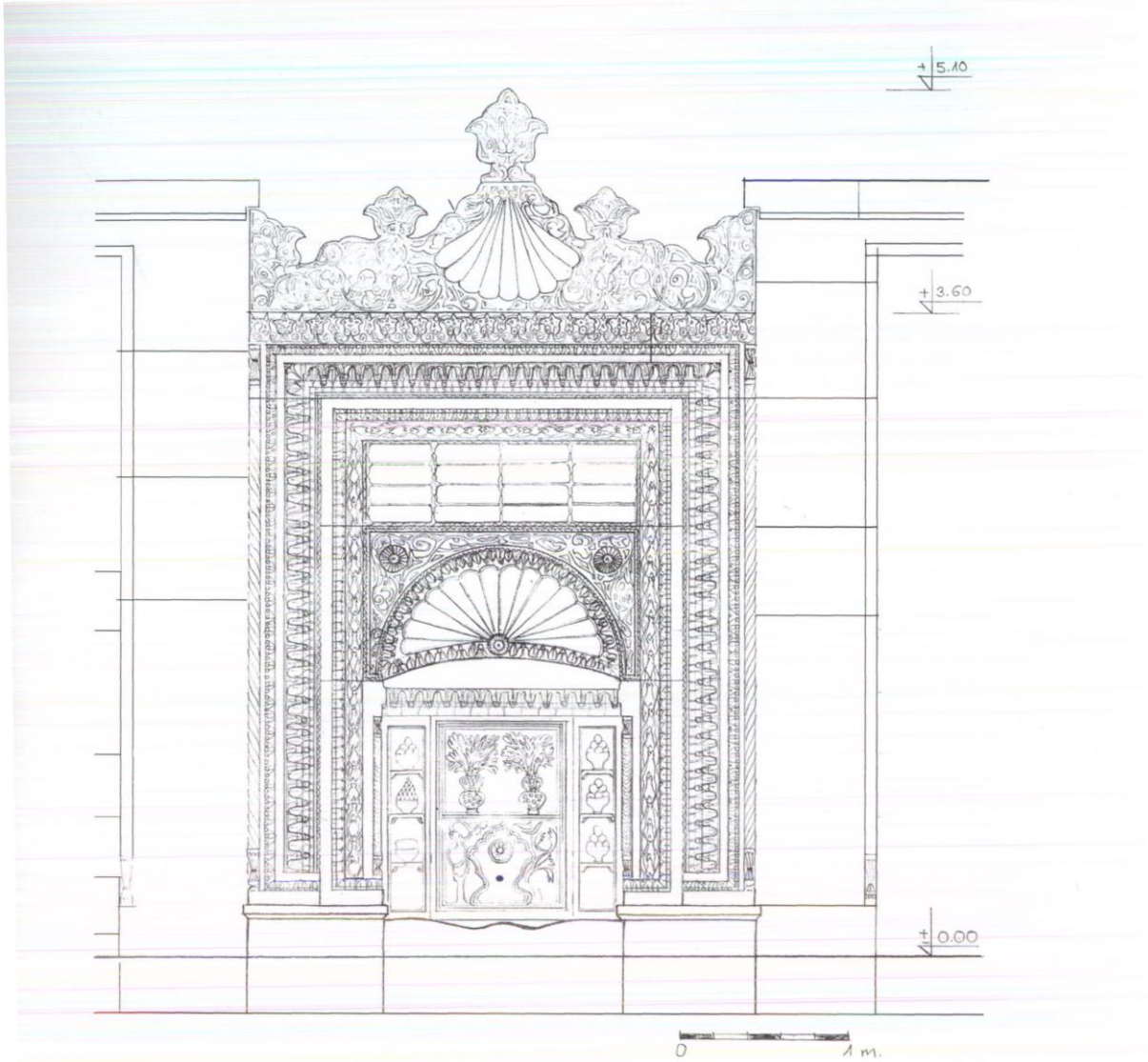
47- ASLAN AĞA ÇEŞMESİ (ŞEYH CAMİİ DUVAR ÇEŞMESİ)

Yapım tarihi ve yaptıranı belli değildir. Ancak, Aslan Ağa su şebekesinden su aldırıldığından bu kişinin Sultan Tepe'deki büyük çeşme ile birlikte yaptırma olasılığı vardır.

Nermi Haskan, "Aslan Ağa'nın eşi ve kızı Ümmühan Hatun için çeşme yaptırdığı bilinmektedir" diyor.

(Pafta 101 / Ada 507 / Parsel 26)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 Sayı 1170, N. Haskan)

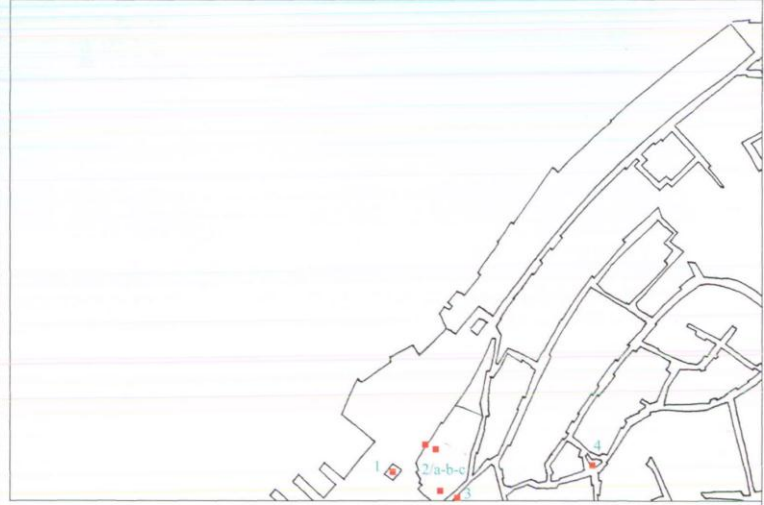

Gülnüş Emetullah Valide Sultan Çeşmesi (D-109/37b)

Gülfem Hatun Yokuşu

D-110

- 1- Sultan III. Ahmet Meydan Çeşmesi
- 2- Mihrimah Sultan Camii
 - a- Mihrimah Sultan Çeşmesi
 - b- Mihrimah Sultan Şadırvanı
 - c- Kitabeli Su Haznesi
- 3- Mihrimah Sultan Sibyan Mektebi Çeşmesi
- 4- Büyük Aslan Ağa Çeşmesi

1- III. AHMET MEYDAN ÇEŞMESİ

Çeşme mimarisinin en güzel örneklerinden olan bu çeşme, padişah III. Ahmet'in Şemsi Paşa Meydanı'nda yaptırdığı Şerefabad Kasrı için getirttiği su nedeni ile 1141 H.- 1728 M. yılında yaptırılmıştır. Dört cephesinde dört büyük çeşme ile pahlı dört köşesinde dört küçük çeşmesi vardır.

Meydanın yükselmesi nedeni ile çukurda kalan çeşme yükseltilmiştir. I. Hakkı Konyalı ise, daha evvel deniz kenarında olan çeşmenin yerinin değiştirildiğini, biraz geriye alındığını söylemektedir.

(Pafta 63 / Ada 466 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Say.322, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II. Say. 89, İbrahim Hakkı Konyalı)

2- MİHRİMAH SULTAN CAMİİ

Mihrimah Sultan tarafından 1547-8 (954 H.) yılında yaptırılan caminin medresesi, imareti, hamamı, mektebi, muvakkithanesi ve kervansarayı varmış.

(Pafta 105 / Ada 526 / Parsel 3)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II. Say. 72, İbrahim Hakkı Konyalı)

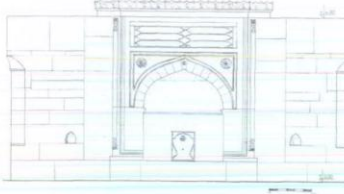

2-a MİHRİMAH SULTAN ÇEŞMESİ

Mihrimah Camii şadırvanı terasını tutan istinad duvarı üzerindedir. Mermerden yapılmıştır.

Çeşme üzerindeki kitabede 1092 H. - 1680 M. yılında yapıldığı yazılıdır. Oysa cami 954 H.- 1547 M. yılında inşa edilmiştir. I. Hilmi Tanışık, kitabenin tamire ait olduğunu söylemektedir. I. Hakkı Konyalı ise, suyu Mihrimah Sultan tarafından getirilen çeşmenin, vakfiyesi gereği, 1092 H. yılında, VI. Mehmet devrinde yapıldığını ileri sürmektedir.

(Pafta 105 / Ada 526 / Parsel 3)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 284, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II. Say. 72, İbrahim Hakkı Konyalı)

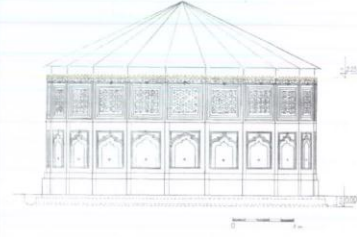

2-b MİHRİMAH SULTAN CAMİİ ŞADIRVANI

Caminin son cemaat yeri önünde ve saçağı altındadır. Mermer şadırvanın pencere şebekeleri de mermerdendir. Üzeri, kuşların girmemesi için telle örtülmüştür.

Camii ile birlikte 954 H.- 1547 M. yılında yapılmıştır.

(Pafta 105 / Ada 526 / Parsel 3)

2-c KİTABELİ SU HAZİNESİ

Mihrimah Sultan Camii'nde musalla taşı olarak kullanılan bu kitabeli su hazinesi parçalanıp yok olmaya terk edilmiştir.

3- MİHRİMAH SULTAN SIBYAN MEKTEBİ ÇEŞMESİ

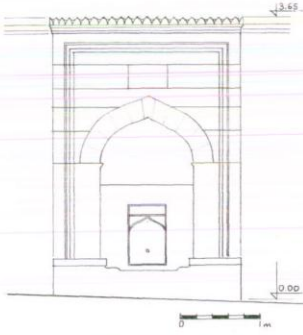
Mihrimah Camii kâble tarafında Selman Ağa Sokağı'nda bulunan Mihrimah Sultan Sıbyan Mektebi'nin altındaki kemerli girişin içindedir. Hazinesi çeşmenin arkasında ve mektebin altındadır.

Mimar Sinan'ın külliye ile birlikte yaptığı bu çeşmenin kitabesi sökülüp, yerine, Sultan II. Mahmud'un 1247 H. tarihli madalyonu kazınmış ve tuğlası asılmış diyor tarihçiler.

(Pafta 101 / Ada 508 / Parsel 33)

(Üsküdar Tarihi, Cilt II. Sayı 71, İbrahim Hakkı Konyalı)

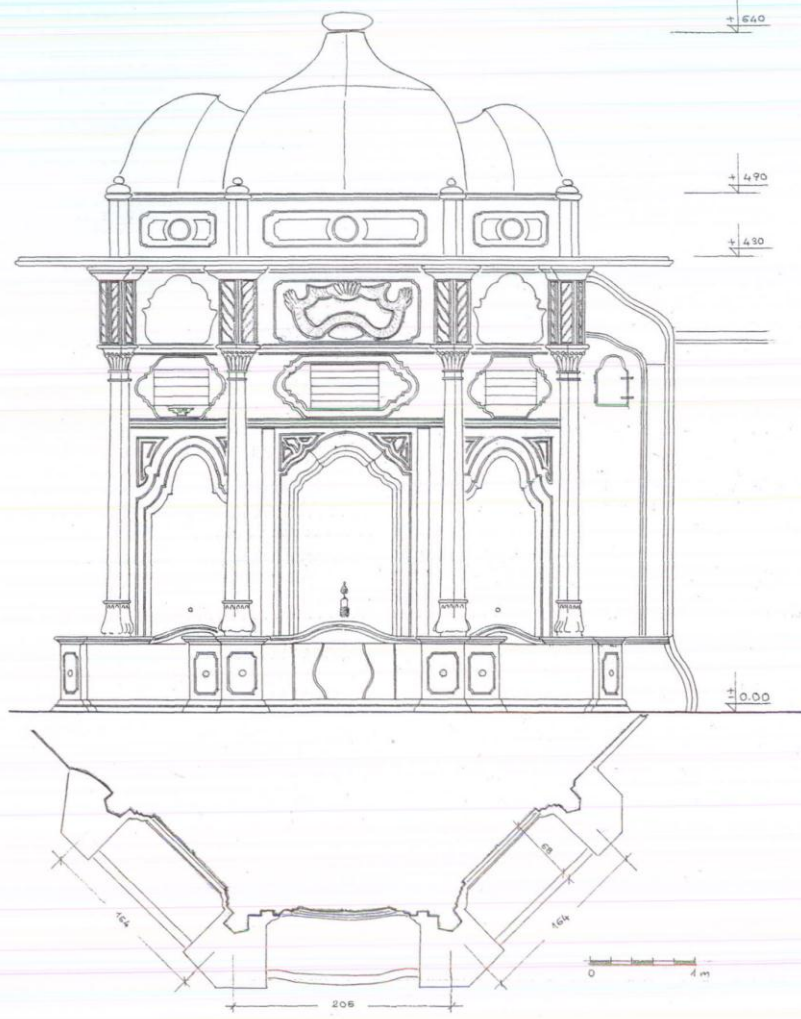
4- BÜYÜK ASLAN AĞA ÇEŞMESİ

Sultantepe'de, Selvilik Caddesi'nde, Elmasçı Sokağı'nın karşısındadır. Kesme taştan yapılmıştır. Ayna taşı mermerdir.

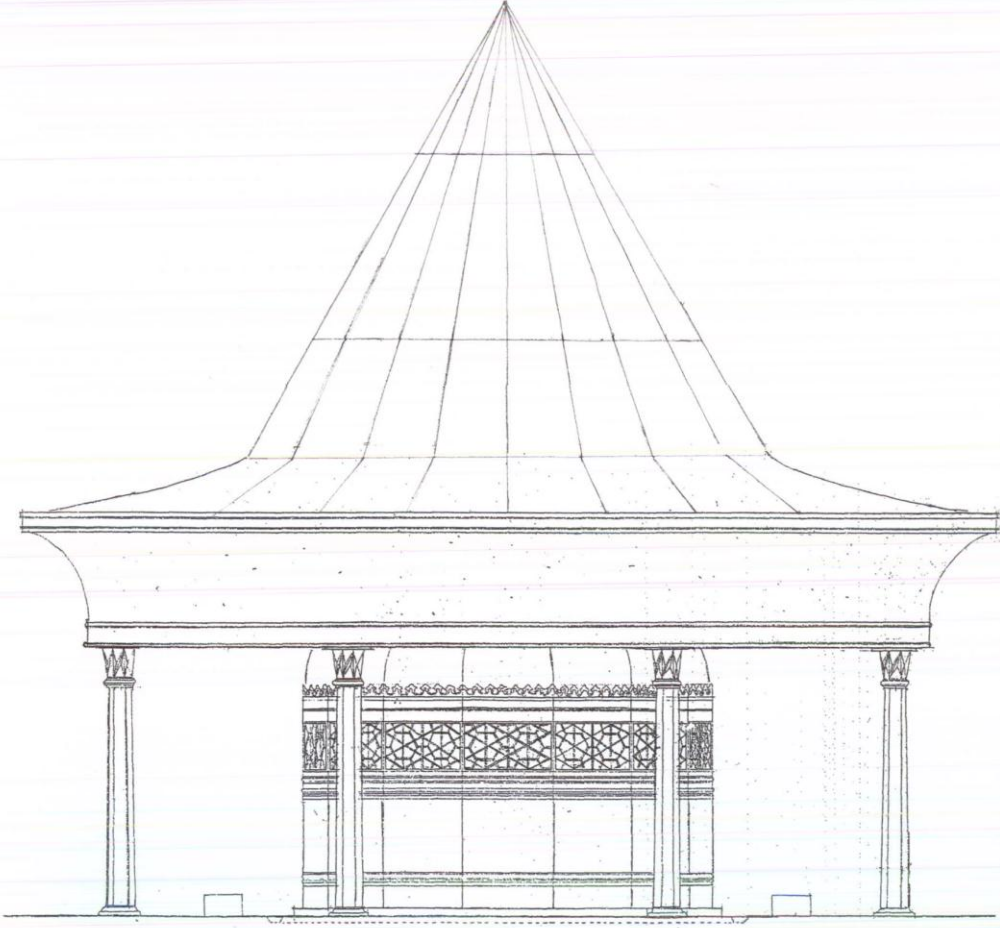
Üzerindeki kitabede 1056 H.- 1646 M. yılında Aslan Ağa'nın ruhu için yaptırıldı denmesine karşın, Aslan Ağa bu tarihten 4 yıl sonra ölmüştür. Bu çelişkinin nedeni çözülememiştir.

(Pafta 104 / Ada 523 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Sayı: 268, İbrahim Hilmi Tamışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı: 13, İbrahim Hakkı Konyalı)

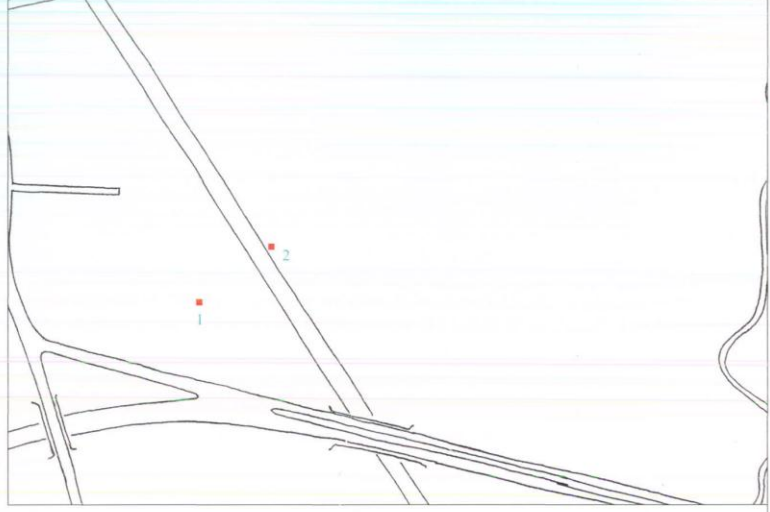

Sinepervir Valide Sultan Çeşmesi (D-109/39)

Çinili Camii Şadırvanı (C-100/20a)

C- 106

- 1- Hacı Hüseyin Paşa Sebili (Misikinler Tekkesi Sebili)
- 2- Hafız İsa Ağa Çeşmesi
(Balım Ağa Çeşmesi - Misikinler Tekkesi Çeşmesi)

**1- HACI HÜSEYİN PAŞA SEBİLİ
(MİSKİNLER TEKKESİ SEBİLİ)**

Karacaahmet Mezarlığı içinde, Miskinler Tekkesi'nin bulunduğu yerdedir.

1282 H.- 1865 M. yılında Hacı Hüseyin Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Bugün Üsküdar Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü şantiyesi içinde kalan sebilin bütün ince yapı elemanları yok olmuş, sadece dört duvarı ve kubbesi kalmıştır. (1985)

(Ada 497)
(İstanbul Sebilleri, Say 57, İzzet Kumbaracılar)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 Say. 1211, N. Haskan)

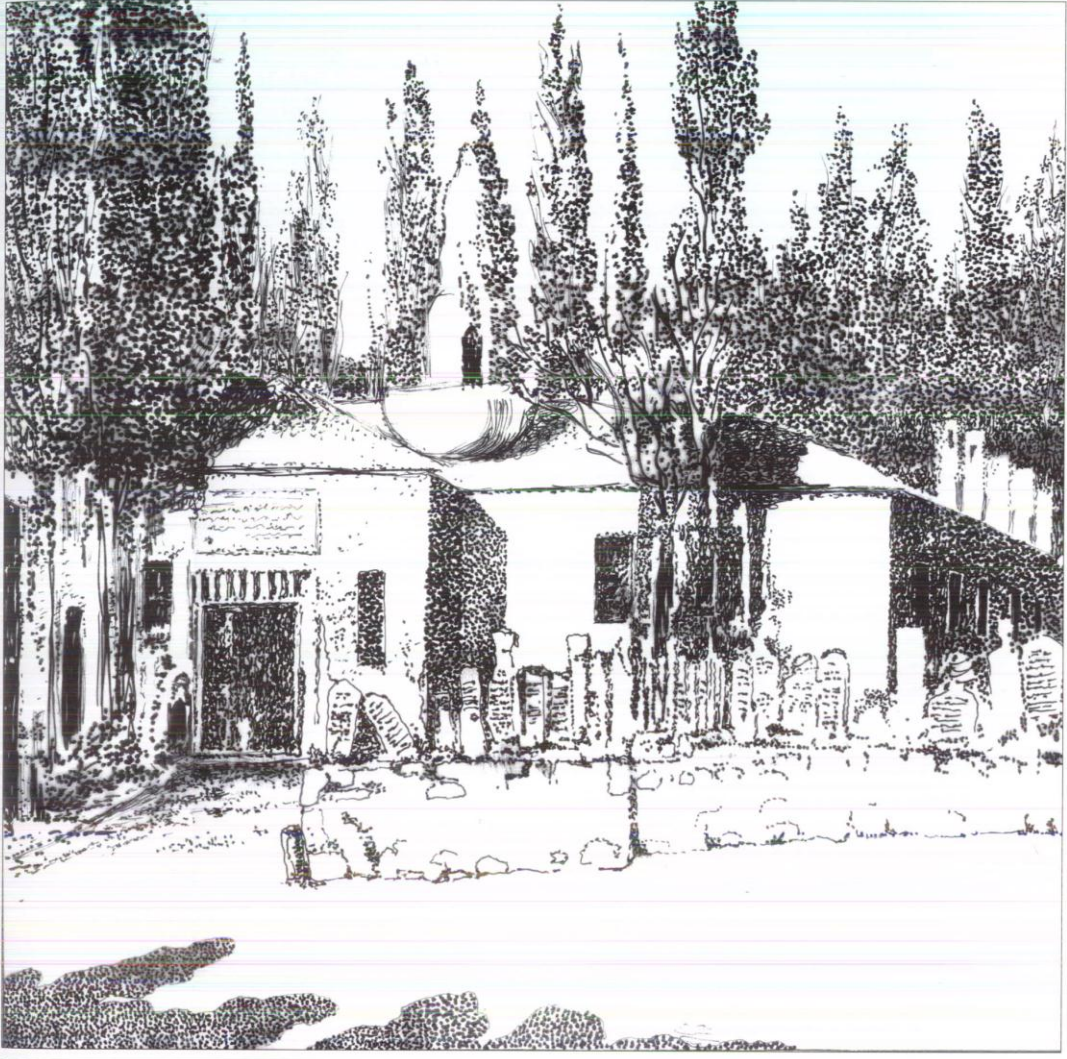
**2- HAFIZ İSA AĞA ÇEŞMESİ
(BALIM AĞA ÇEŞMESİ -
MİSKİNLER TEKKESİ ÇEŞMESİ)**

Duwardibi, mezarlık arasından, Kızıltoprak'a giden asfaltın (Eski Bağdat Yolunun) solunda, mezarlık duvarı önündedir. Mermer olan çeşmenin büyük bir su hazinesi vardır.

1226 H.- 1811 M. yılında yaptırılmıştır. I. Hilmi Tanışık, Has Hazne Vekili Ayni Balım Ağa yaptırdı derken, I. Hakkı Konyalı, II. Mahmud'un Hazine Vekili Hafız İsa Ağa'nın yaptırdığını iddia etmektedir.

(Ada 458 / Parsel 32)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 408, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 42, İbrahim Hakkı Konyalı)

Prof. Süheyl Ünver / Miskinler Tekkesi - 1957 (Esinlenme)

Valide-i Atik Semtinde Bir Sokak

C- 107

- 1- Mihrişah Valide Sultan Çeşmesi
- 2- Kuyu (Nuh Kuyusu)
- 3- Su Terazisi (Sadrazam İbrahim Paşa)
- 4- Züleyha (Hoca) Kadın Çeşmesi (Zeliha Hanım Çeşmesi)
- 5- Ahçıbaşı Mehmed Ağa Sebil Çeşmesi
- 6- Divitçiler Çeşmesi (Kethüda Mehmed Ağa Sebil Çeşmesi)
- 7- Musluklu Su Tabutu
- 8- Kuyu ve Yalak Yeri
- 9- Su Tabutu

1- MİHRİŞAH VALİDE SULTAN ÇEŞMESİ

Karacaahmet Türbesi yakınında Nuh Kuyusu Caddesi'ndedir. 1206 H.- 1791 M. yılında, III. Mustafa'nın eşi, III. Selim'in annesi Mihrişah Valide Sultan tarafından, ölen kızı Fatma Sultan'ın ruhu için yaptırılmıştır. Kabartma rokoko süslemeli mermerdendir. Çeşmenin iki yanında, su hazinesi üzerinde iki mihrap vardır.

(Pafta 33 / Ada 283 / Parsel 2)
(İstanbul Çeşmeleri, Say:386, İbrahim Hilmi Tanyık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 119, İbrahim Hakkı Konyalı)

2- KUYU (NUH KUYUSU)

Nuh Kuyusu Caddesi'nde Mihrîşah Sultan Çeşmesi arkasındaki sofada bulunan bu kuyunun bir namazgâha ait olması mümkündür. 1985 yılında yaptığımız incelemede, kuyu bileziğinin ve etrafındaki taş döşemenin söküldüğü, kuyunun da doldurulmuş olduğunu gördük.

Nuh Kuyusu Caddesi üzerinde iki kuyu vardı. Bugün ikisi de yok olmuştur. Bu kuyunun caddeye adını veren kuyu olması ihtimali vardır.

(Pafta 33 / Ada 283 / Parsel 1)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III Say. 1234, N. Haskan)

3- SU TERAZİSİ (SADRAZAM İBRAHİM PAŞA)

Nuh Kuyusu Caddesi'nde, Mihrîşah Sultan Çeşmesi yanındadır. İki sıra tuğla, bir sıra kesme taştan yapılan eser, Üsküdar'ın ikinci büyük su terazisidir.

(Pafta 33 / Ada 283 / Parsel 3)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III Say. 1225, N. Haskan)

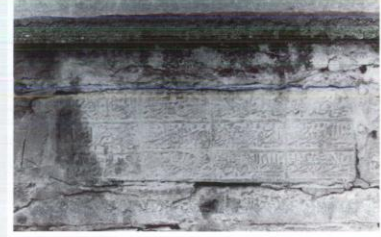

4- ZÜLEYHA (HOCA) KADIN ÇEŞMESİ (ZELİHA HANIM ÇEŞMESİ)

İnadiye Camii Sokağı'nda, Aşçıbaşı Mehmet Ağa Camii harabesi karşısında, mezarlık duvarındadır. Aslında iki musluklu su tabutudur. 1930'lu yıllarda merhum Alaaddin Nasuhioğlu tarafından Karacaahmet Mezarlığı etrafına çevre duvarı yaptırılırken, bu su tabutunun da duvar içine gömüldüğü anlaşılıyor. Hazinesin üzerinde gene duvara gömülü kitabesi vardır.

(Pafta 33 / Ada 279 / Parsel 1)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 Sayı 1219, N. Haskan)

5- AHÇIBAŞI MEHMED AĞA SEBİL ÇEŞMESİ

İnadiye Camii Sokağı'ndadır. Bugün cami yıkılmış, sadece kesme taş çevre duvarı ile camiye ait mezarlar kalmıştır. Çevre duvarı üzerinde avlu kapısının sağındaki pencerenin altında, duvara gömülü olarak bir su tabutu vardır. İki musluklu bu hazinenin suyu sokaktan kullanıldığından gelip geçenin içmesi için sebül olarak yapıldığı kanısındayız.

M. Nermi Haskan, İnadiye Camii Sokak üzerinde "Mehterbaşı Sebili" ile "Kapıcıbaşı Mustafa Ağa Sebili" olduğunu, ancak ikisinin de yok olduğunu söylüyor. Bu sebilin bunlardan biri olması gerekir.

(Pafta 34 / Ada 281 / Parsel 29)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 Sayı 1315, N. Haskan)

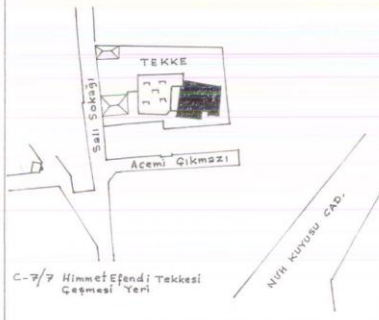
6- DİVİTÇİLER ÇEŞMESİ (KETHÜDA MEHMED AĞA SEBİL ÇEŞMESİ)

Zeynep Kamil Hastanesi girişi karşısında, Divitçiler Caddesi'nin Salı Sokağı ile birleştiği noktada, yanmış Kazasker Camii arsası önünde idi. Bugün çeşmeden hiçbir iz kalmamıştır. (1985)

Klasik Türk Mimarisi üslubunda, kesme taştan yapılmıştı. Ayna taşı basit mermerdendi. Arkasında su hazinesi vardı. İ. Hilmi Tanışık, 1142 H.-1729 M. yılında III. Ahmet'in kızı Hatice Sultan'ın kethüdası, Mehmed Ağa tarafından yapıldı derken, İ. Hakkı Konyalı, 1132 H.- 1719 M. yılında, Hatice Sultan namına, kethüdası Mehmed Ağa gözetiminde yapıldığını söylemektedir.

(Pafta 45 / Ada 206 / Parsel 19)
(İstanbul Çeşmeleri, Sayı 332, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı 31, İbrahim Hakkı Konyalı)

7- MUSLUKLU SU TABUTU

Zeynep Kamil Hastanesi yanında, Acemi Çikmazı içinde bulunan Himmet Efendi Tekkesi avlusunda idi. İstanbul Belediyesi'ne ait olan bu tekkeden sadece Çiçekçi Camii'ne taşınan su tabutu kalmıştır. (D-7-27 bölümüne bakınız.)

(Pafta 51 / Ada 204 / Parsel 31)

8- KUYU VE YALAK YERİ

Nuh Kuyusu Caddesi üzerinde, halen yıkılmış olan eski askerlik şubesinin bahçe duvarı önünde idi. Zeynep Kamil Hastanesi'nin de karşısına rastlayan bu kuyunun, caddeye adını veren kuyu olma ihtimali vardır.

(Pafta 169 / Ada 1164 önünde yolda idi.)

(Gezi Notları)

9- SU TABUTU

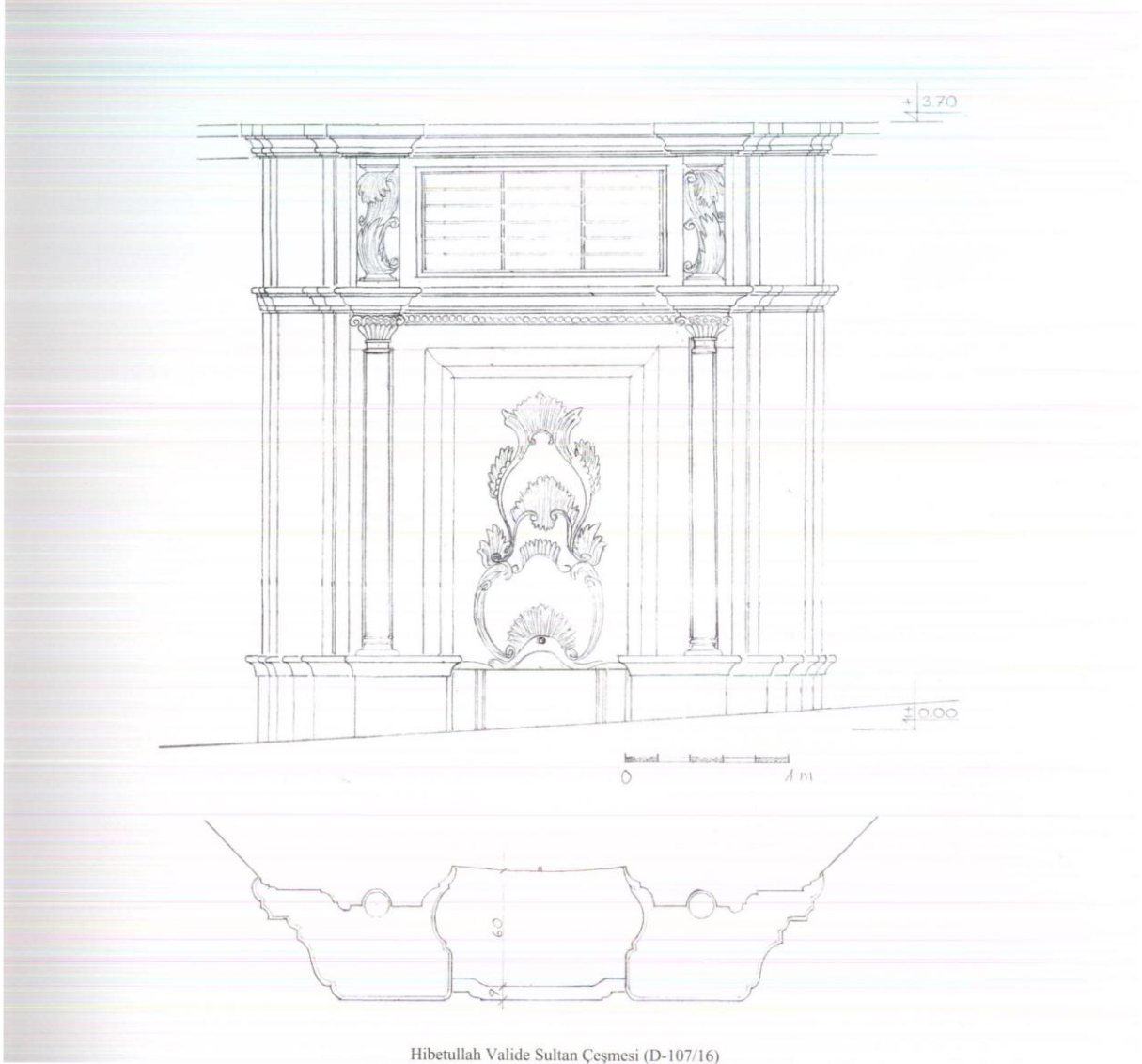
Nuh Kuyusu, Seyit Ahmet Deresi'nde evvelce bulunan İranlılar Tekkesi arsası civarındadır. Kanımızca, Süleyman Ağa Çeşmesi yıkıldıktan sonra akmaya devam eden suyuna yalak olmak üzere buraya konmuştur. Herhalde evvelce tekke avlusunda idi.

Üzerinde 1270 H. tarihi okunmaktadır.

(Pafta 49 / Ada 458 / Parsel 6)

(Gezi Notları)

Hibeullah Valide Sultan Çeşmesi (D-107/16)

Valide Kahyası Sokak ve
Valide-i Atik Camii

C- 108

1- Abbas Ağa Çeşmesi (Mustafa Efendi Çeşmesi)	16- Kâtip Mustafa Efendi Çeşmesi
2- Hacı Feyzi Kuyusu Yeri	17- Ümmü Gülsüm Hanım Çeşmesi
3- Su Hazinesi	18- Valde-i Atik Külliyesi
4- Kapı Ağası Yakup Ağa Çeşmesi	a- Çeşme
5- Şeyh-ül İslam Arif Hikmet Bey Kompleksi	b- Valide-i Atik Camii Şadırvanı
a- Şeyh-ül İslam Arif Hikmet Bey Çeşmesi	c- Üçlü Çeşme
b- Şeyh-ül İslam Arif Hikmet Bey Sebili	d- Su Terazisi
c- Su Hazinesi	e- Çeşme
6- Hüsamettin Ağa Duvar Çeşmesi	f- Su Tabutu (Sebil)
7- Hacı Ahmet Paşa Çeşmesi	g- Su Tabutu
8- Hacı Halil Efendi Çeşmesi	h- Kuyu
9- Valide-i Atik Suyu Maksemi	19- Mahpeyker Valide Sultan Çeşmesi
10- Kasım Ağa Çeşmesi	20- Çinili Camii
11- Kuyu	a- Çinili Camii Şadırvanı
12- Nurbanu Valide Sultan Çeşmesi	b- Çinili Camii Sebili
13- Kaymakam Emin Bey Çeşmesi	c- Çinili Camii Yangın Havuzu ve Çıkıklı Kuyu
14- Elhac Mehmed Ağa Çeşmesi ve Su Terazisi	21- Fenayi Ali Efendi Tekkesi Kuyuları
15- Kuyu	

1- ABBAS AĞA ÇEŞMESİ (MUSTAFA EFENDİ ÇEŞMESİ)

Aşçıbaşı Mektep Sokağı ile Hünnap Sokağı köşesinde, Arakiyeci Cafer Çelebi Camii karşısındadır. Klasik üslupta kesme taştan inşa edilmiştir.

1080 H.- 1669 M. yılında Daüssaade Ağası Abbas Ağa tarafından yaptırılmıştır

(Pafta 37 / Ada 221 / Parsel 7)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 276, İbrahim Hilmi Tansık)

2- HACI FEVZİ KUYUSU YERİ

Arakiyeci Camii arkasında, Hacı Şevket Sokağı'nda idi. Zarif bir kuyu bileziği vardı. Ötündeki musluklu su teknesi üzerinde 1033 H.- 1622 M. yılında Hacı Fevzi tarafından yaptırıldığı yazılı idi.

(Pafta 45 / Ada 213-242 / Parsel 33-1)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 137, İbrahim Hakkı Konyalı)

3- SU HAZİNESİ

Hasan Bey Sokağı üzerinde, bostan içindedir. 1985 yılında yapılan incelemede su hazinesinin yıkıldığını, sadece temel kısmının kaldığını gördük. Klasik üslupta, tuğla ve kesme taştan inşa edilmiş idi. (Çeşme olabilir)

(Pafta 45 / Ada 213 / Parsel 11)
(Gezi Notları)

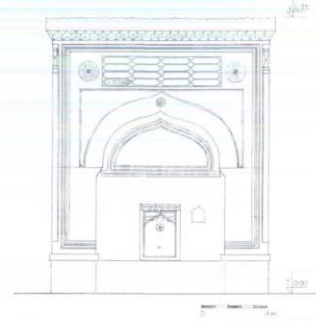

4- KAPIĞASI YAKUP AĞA ÇEŞMESİ

Toptaşı Caddesi'nde, Kasım Ağa Sokağı karşısında, Yakup Ağa Sıbyan Mektebinin altındadır. Klasik üslupta, kesme taştan yapılmıştır. Ayna taşı kabartma süslemeli mermerdendir. Geniş saçığını iki kalın eli böğünde tutmakta idi.

1090 H.- 1679 M. yılında Babüssaade Ağası Yakup Ağa tarafından, sıbyan mektebi ile birlikte yaptırılmıştır.

(Pafta 45 / Ada 263 / Parsel 9)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 280, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 82, İbrahim Hakkı Konyalı)

5- ŞEYH-ÜL İSLAM ARIF HİKMET BEY KOMPLEKSİ

Arif Hikmet Bey 1786 yılında İstanbul'da doğmuş, 1846 yılında Şeyhülislam olmuştur. Çeşitli görevlerde bulunmuş ve Üsküdar Eşref Saat Sokak'taki konağında ölmüştür. (1859) Konağın daha sonra Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'nın mülkiyetine geçmiştir.

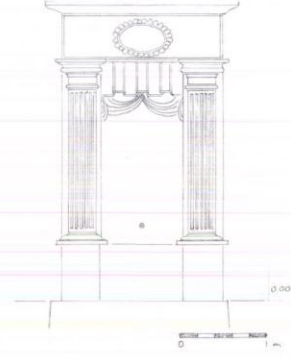
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 Say. 1171, N. Haskan)

5-a ŞEYH-ÜL İSLAM ARIF HİKMET BEY ÇEŞMESİ

Nuh Kuyusu Caddesi üzerinde, Şeyh-ül İslam Arif Hikmet Bey için yaptırılan hazirenin köşesindedir. Som mermerden yapılmıştır. Üzerinde herhangi bir yazı yoktur. Mevcut madalyonun ortasındaki tuğra kazınmıştır.

1275 H.- 1858 M. yılında hazire, sebil ve su haznesi ile birlikte inşa edilmiştir.

(Pafta 50 / Ada 483 / Parsel 3)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 111, İbrahim Hakkı Konyalı)

5-b ŞEYH-ÜL İSLAM ARİF HİKMET BEY SEBİLİ

Nuh Kuyusu Caddesi'nde, Kartal Baba Mescidi yan karşı köşesindedir. Üç pencere ve kubbelidir. Mermerden yapılmıştır. Cadde seviyesi düşürüldüğünden yüksekte kalmıştır.

1275 H.- 1858 M. yılında, Şeyhülislam Arif Hikmet Bey adına yaptırılmıştır.

(Pafta 50 / Ada 483 / Parsel 4)
(İstanbul Sebilleri, Say. 57, İzzet Kumbaracılar)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 111, İbrahim Hakkı Konyalı)

5-c SU HAZİNESİ

Şeyhülislam Arif Hikmet Bey Haziresi giriş kapısının sağındadır. Tuğla ve kesme taştan inşa edilmiştir. Hazire, çeşme ve sebille birlikte yapılmıştır.

(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 111, İbrahim Hakkı Konyalı)

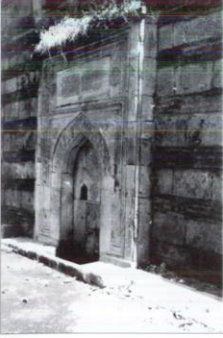
6- HÜSAMETTİN AĞA DUVAR ÇEŞMESİ

Zeynep Kamil Hastanesi civarında Bağlarbaşı Caddesi üzerinde bulunan Nakşibendî Tekkesi'nin bugün harap vaziyetteki duvarı üzerindedir. Evvelce, tekkeye ait ahşap bir binanın zemin kat duvarında idi. Kabartma süslemesi olan bir ayna taşı vardır. Kitabesi ayna taşının üzerinde imiş. Bugün yerinde değildir.

1206 H.- 1791 M. yılında Şahincibaşı Hüsamettin Ağa tarafından yaptırılmıştır.

(Pafta 44 / Ada 193 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 386, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 20-106, İbrahim Hakkı Konyalı)

7- HACI AHMET PAŞA ÇEŞMESİ

Bozbey Sokağı'nda, Fenayî Ali Efendi Dergâhı karşısında, kendi adı ile anılan sıbyan mektebinin dış duvarındadır. Mermerden yapılmıştır ve üzeri kabartma süslemelidir. Çeşme mimarisinin güzel bir örneğidir.

İ. Hakkı Konyalı, çeşmenin 1136 H.- 1723 M. yılında, Varadın Savaşında şehit olan, Seyit Hacı Ahmet Paşa anısına yapıldığını söylerken, İ. Hilmi Tanışık, 1116 H.- 1704 M. yılında yapıldığını, kitabının ise sonradan konulduğunu iddia etmektedir.

(Pafta 44 / Ada 194 / Parsel 15)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 294, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 28, İbrahim Hakkı Konyalı)

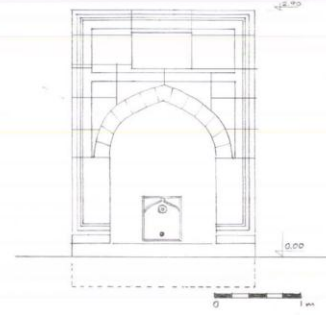

8- HACI HALİL EFENDİ ÇEŞMESİ

Köprülü Fadıl Sokağı ile Çinili Mescid Sokağı köşesinde, Murat Reis Mescidi yakınındadır.

1143 H.- 1730 M. yılında Hacı Halil Efendi tarafından yaptırılan çeşme, klasik üslupta ve kesme taştandır. Teknesi tek taştan oyulmuştur.

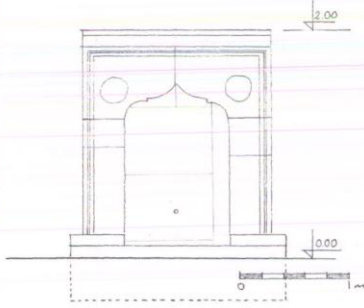
(Pafta 66 / Ada 178 / Parsel 6)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 338, İbrahim Hilmi Tanışık)

9- VALDE-İ ATİK SUYU MAKSEMİ

Valde-i Atik Semtinde, Turşucu Kemal Çıkmağı karşısındaki bu önemli eser Belediye tarafından yıktırılmıştır.

(Pafta 50 / Ada 200 / Parsel 24)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III, Say. 1224, N. Huskan)

10- KASIM AĞA ÇEŞMESİ

Valide-i Atik Külliyesi civarında, Bağlarbaşı Caddesi'nde, Kasım Ağa Sokağı karşı köşesindedir. Tamamen mermerden yapılmış küçük bir çeşmedir. Kitabesi yoktur.

(Pafta 66 / Ada 177 / Parsel 34)

(Gezi Notları)

11- KUYU

Atik Valide Bimarhanesi karşısında Arap Odaları Çıkması sonundadır. 1985 yılında yapılan incelemede suyunun olduğu görüldü.

(Pafta 45 / Ada 213 / Parsel 89-90 önünde)

(Gezi Notları)

12- NURBANU VALİDE SULTAN ÇEŞMESİ

Atik Valide Darüşşifası kapısının sağ yanında, duvara bitişiktir. Kesse taştan yapılmıştır.

987 H.- 1579 M. yılında, II. Selim'in eşi, III. Murad'ın annesi Nurbanu Valide Sultan tarafından yaptırılmıştır.

(Pafta 39 / Ada 227 / Parsel 1-5)

(İstanbul Çeşmeleri, Say. 258, İbrahim Hilmi Tanışık)

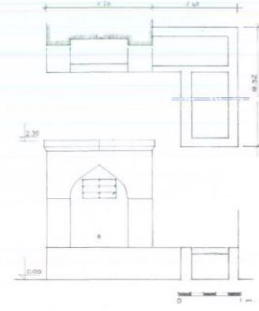
13- KAYMAKAM EMİN BEY ÇEŞMESİ

Toptaşı Caddesi'nde, Sokullu Mehmet Paşa Mektebinin alt tarafındadır. Bugün ilkokul olan binanın bahçesi içindedir. (1985)

Çeşme evvelce, yol seviyesinin altında, yaklaşık 5x10 m. boyutlarında bir alan içinde idi. Sağında "L" biçiminde uzun hayvan yalakları vardı. Bu alan çardaklı bir açık kahvehane olarak kullanılırdı. Sonradan, mektep onarılırken buraya moloz döküldü. Çeşme kitabesine kadar gömüldü. 1985 yılında yaptığımız incelemede, sadece çeşme kısmının temizlendiğini, çukur çeşme haline getirildiğini gördük. Yalaklarını da ortaya çıkarıp, çardağı ile birlikte, güzel bir oturma köşesi yapılması iyi olur.

Üzerinde 1171 H.- 1757 M. tarihli, yaptıranı belli olmayan bir kitabe olduğu İ. Hilmi Tanışık tarafından söylenmektedir. İ. Hakkı Konyalı ise, 1271 H.- 1854 M. yılında Topçu Kaymakamı Emin Bey tarafından onarıldığını belirtiyor.

(Pafta 37 / Ada 260 / Parsel 6)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 356, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 6, İbrahim Hakkı Konyalı)

14- ELHAC MEHMET AĞA ÇEŞMESİ VE SU TERAZİSİ

Tabaklar Camii Sokağı'nın Balçılar Yokuşu ile birleştiği köşededir. Klasik üslupta, kesme taştan yapılmıştır.

995 H.- 1586 M. yılında Darüssaade Ağası Hacı Mehmet Ağa yaptırmıştır.

Çeşmeye bitişik bir de su terazisi vardır. Çeşme arkasında evvelce mevcut namazgâha ait kesme taş sofa bugün yok edilmiştir.

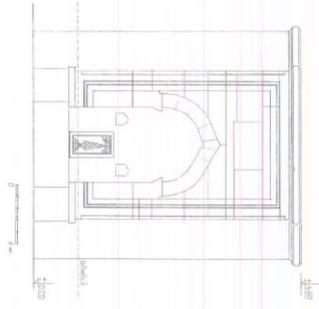
(Pafta 37 / Ada 1121 / Parsel 42 önünde)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 260, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 68, İbrahim Hakkı Konyalı)

15- KUYU

Toptaşı Caddesi üzerinde, yolun girinti yaptığı bir yerde bulunan bu kuyunun, bugün mevcut olmayan bir namazgâha ait olduğu kanısındayız.

(Gezi Notları)

16- KATİP MUSTAFA EFENDİ ÇEŞMESİ

Cavuşdere Caddesi'nin Bağlarbaşı Caddesi ile birleştiği köşededir. Kesme taşın yapılmıştır. Büyük bir su hazinesi vardır. Dereli Çeşmesi diye de adlandırılan eser, 1193 H.- 1779 M. yılında, merhum Dereli Mustafa Efendi adına yapılmıştır.

(Yıldız 40 / 466-352 / Sayfa 14)
(Osmanlı Çeşmeleri, Sayı: 376, İstanbul Hilmi Tanrıoğlu / Çeşmeler Tarihi, Cilt II, Sayı: 75, İstanbul Halkı Komitesi)

17- ÜMMİĞÜLSÜM HANIM ÇEŞMESİ

Cavuşdere Caddesi'nin, Hatmi Sokaklı ile birleştiği köşededir. Üç cephe meşer bir çeşmedir. İki yanındaki küçük çeşmelerin yaladıkları, havan hastalıklarının yayılmasını için yeterince kaldırılmıştır. Bu çeşmelerin madalyon şeklindeki meşer ayna taşları durmaktadır. Orta büyük çeşmenin yalığı ise topanga gömülmüştür. Çeşmevi, II. Mahmud devri sadrazamlarından İbrahim Hilmi Paşa'nın amesi Ümmiğülsum Hanım 1233 H.- 1817 M. yılında yaptırmıştır.

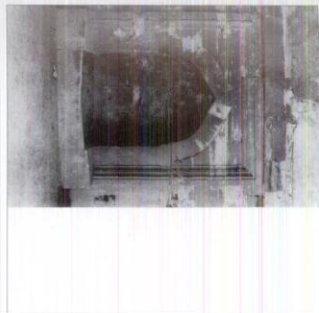
I. Hakkı Könyalı, çeşmenin yapıldığı tarihi olarak 1242 H. yılını gösteriyor.

(Yıldız 69 / 466-352 / Sayfa 25)
(Osmanlı Çeşmeleri, Sayı: 412, İstanbul Hilmi Tanrıoğlu / Çeşmeler Tarihi, Cilt II, Sayı: 117-118, İstanbul Halkı Komitesi)

18- VALİDE-İ ATİK KÜLLİYESİ

991 H.- 1583 M. yılında, II. Selim'in eşi, III. Murad'ın annesi Nurbanu Valide Sultan tarafından yaptırılan külliyeye içinde camii, medrese, darülmüddin, durrüşşifa, hanım, sıbyan mektebi gibi çok önemli sosyal tesisler vardır.

(Yıldız 39 / 466-338 / Sayfa 1)

18-a ÇEŞME

Valide Kalınca Sokak geçen medrese dışına çeşme yapılmıştır. Kesme taşa kemeri çeşmenin su borusu altında gömülü olduğu

18-b VALİDE-İ ATİK ŞADIRVANI

Camii son cemaat revii bu zarfı sadırvanın se beionarmadan son d yapılmıştır. Vakıfların en kısa süre için

(Not: 2006 da dize

18-c ÜÇLÜ ÇEŞME

Atik Valide Camii cephesinde, Darüşşifa güzel çeşmeler buğ kururdu. Üzerinde antlaşlan demir dasklı vardır.

18-a ÇEŞME

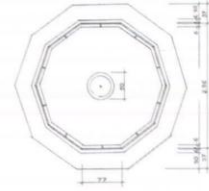
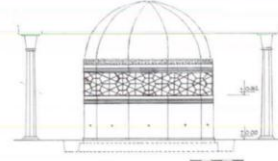
Valide Kahyası Sokak üzerinden köprü gibi geçen medrese dershanesinin altında yola cephelidir. Kesme taştan yapılmış, geniş kemerli çeşmenin su haznesi, medrese avlusu altında gömülü olabilir.

18-b VALİDE-İ ATİK CAMİİ ŞADIRVANI

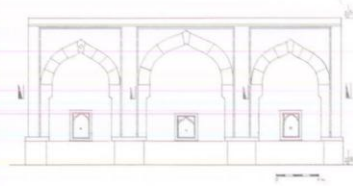
Camii son cemaat revakının önünde bulunan bu zarif şadırvanın saçağı yıkılmış, yerine betonarmeden son derece çirkin bir örtü yapılmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce en kısa süre içinde düzeltilmelidir.

(Not: 2006 da düzeltildiğini saptadık.)

18-c ÜÇLÜ ÇEŞME

Atik Valide Camii batı yönündeki dış cephesinde, Darüşşifanın karşısındadır. Bu güzel çeşmeler bugün çok bakımsız ve kurudur. Üzerinde sonradan yapıldığı anlaşılan demir destekli bir saçağın kalıntıları vardır.

18-d SU TERAZİSİ

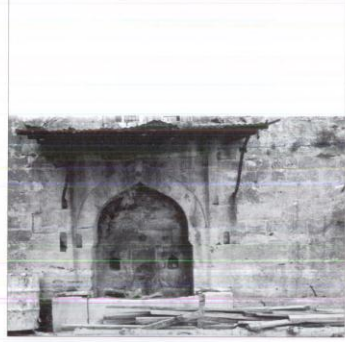
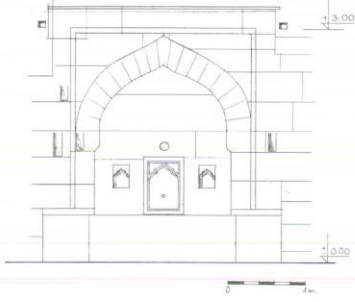
Caminin Çinili Camii Sokağı'ndaki dış giriş kapısının yanındadır. Çevre duvarı boyunca yükselir.

18-e ÇEŞME

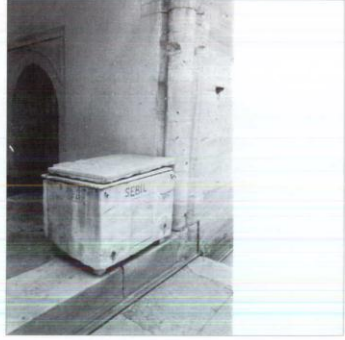
Atik Valide Camii'nin doğu kapısı solundadır. Kesme taştan yapılmıştır. Yalağı ve ayna taşı mermerdir. Üzerinde bugün mevcut demir saçağın sonradan yapıldığı anlaşılıyor. Orijinal saçağın, eli böğründeli, ahşap ve kurşun kaplı olduğu çeşme, yanlarındaki destek yuvalarından bellidir.

(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı 14, İbrahim Hakkı Konyalı)

18-f SU TABUTU (SEBİL)

Caminin batı çıkışı, iç avlu revağı içindedir. Üzerine 1311 H. tarihi kazınmıştır.

18-g SU TABUTU

Camiin Çinili Camii Sokağına açılan kible dış kapısının yanındadır.

18-h KUYU

Kible yönündeki dış kapının yanında, su tabutunun önündedir.

19- MAHPEYKER VALİDE SULTAN ÇEŞMESİ

Çavuşdere Caddesi'nin Çinili Mescid Sokağı ile birleştiği köşede, Mahpeyker Valide Sultan Sibyan Mektebi'nin avlu duvarındadır. Klasik üslupta, kesme taştan inşa edilmiştir. Ayna taşı mermerdir. Kısmen toprağa gömülen yalağının sağında hayvanlar için ayrıca bir yalağı vardır.

1052 H.- 1642 M. yılında, I. Ahmed'in eşi, III. Murad'ın ve İbrahim'in annesi olan, Kösem Valide olarak ünlü, Mahpeyker Valide Sultan tarafından yaptırılmıştır.

(Pafta 66 / Ada 164 / Parsel 4)
(İstanbul Çeşmeleri, Say: 266, İbrahim Hilmi Tanışık)

20- ÇİNİLİ CAMİİ

Camii 1640 (1050 H.) yılında Mahpeyker Kösem Sultan tarafından yaptırılmıştır. Medresesi, hamamı, sıbyan mektebi, sebili, çeşmesi, şadırvanı ve yangın havuzu vardır. Çinileri ünlüdür.

(Pafta 66 / Ada 179 / Parsel 1)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 1 Say. 162, N. Haskan)

20-a ÇİNİLİ CAMİİ ŞADIRVANI

Çinili Camii avlusunda bulunan ve şadırvan mimarisinin en güzel örneklerinden olan bu eser, orijinal haliyle günümüze gelen ender yapılardandır. Hazinesi mermerdir.

Sivri külahlı, saçağı kurşun kaplıdır. Cami ile birlikte 1050 H.- 1640 M. yılında Mahpeyker Valide Sultan tarafından yaptırılmıştır.

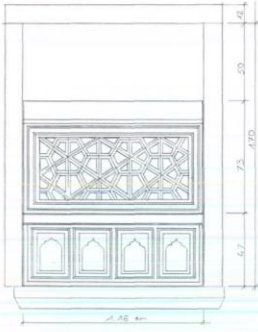
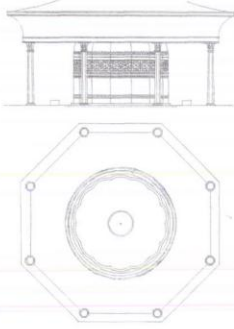
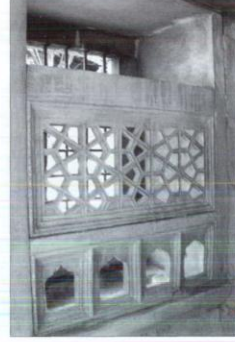
(Pafta 66 / Ada 179 / Parsel 1)

20-b ÇİNİLİ CAMİİ SEBİLİ

Çinili Camii avlu duvarı üzerindeki pencerelerden biri sebil olarak yapılmıştır. Demir parmaklıklıdır.

Gerek Tanışık, gerek Konyalı sebili tarif ederlerken şadırvan ile karıştırmakta, mermer şebekeli ve kubbeli olduğunu söylemektedirler. Oysa sebil söveleri mermerden iddiasız bir penceredir.

(Pafta 66 / Ada 179 / Parsel 1)
(İstanbul Sebilleri, Say. 23, İzzet Kumbaracılar)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 128, İbrahim Hakkı Konyalı)

20-c ÇİNİLİ CAMİİ YANGIN HAVUZU VE ÇIKRIKLI KUYU

Osmanlı döneminde en çok korkulan afet depremdi. O nedenle, bu ani ve öldürücü afetin tahribatını azaltmak için, daha az öldürücü olan yangını yeğleyip, evleri ahşap yapmışlardır. Ahşap evlerin yoğunlukta olduğu mahallelerde yapılan külliyelerin bazısına yaptırılan bu havuz şeklindeki su hazineleri yangın sırasında tulumbacıların çok işine yaramıştır.

Ancak, Çinili Camii Yangın Havuzu'nun üzeri betonarme döşeme ile örtülerek su deposu haline getirilmiştir. İki cephesinde toplam 3 adet çeşmesi de olan havuz kullanılamaz durumdadır.

Aynı zihniyet, havuz yakınında bulunan çıkırıklı kuyuda da görülmüş, kuyu doldurulmuş ve üzeri betonlanmıştır..

21- FENAYİ ALİ EFENDİ TEKKE CAMİİ KUYULARI

Cami avlusunda evvelce bulunan 2 adet kuyudan biri, cami cephesine yapılan alüminyum ek için yok edilmiştir. 2006 yılında diğerinin fotoğrafı çekilebilmiştir.

H. B. 87

Inadiye Mektebi Sokak

C- 109

- 1- Agop Kalfa Vakfından Kuyu
- 2- Sarnıç Kalıntısı (Agop Kalfa Çeşme Harabesi)
- 3- Kuyu
- 4- Su Haznesi
- 5- Su Haznesi
- 6- Tekkekapi Çeşmesi
- 7- Şeyh Selami Ali Efendi Çeşmesi
- 8- Su Terazisi Kalıntısı
- 9- Solak Sinan Çeşmesi (Elhac Halil Efendi Çeşmesi - Şekercizade Hasan Efendi Çeşmesi)
- 10- Kuyu
- 11- Çeşme
- 12- Valide Kethüdası Çeşmesi
- 13- Kuyu
- 14- Selamsız Dağ Hamamı Su Haznesi

1- AGOP KALFA VAKFI'NDAN KUYU

Agop Kalfa Vakfı'ndan olan bu kuyu, Silahtar Bahçesi Sokağı'ndan cephe alan bir parselin ortasındadır. Kuyu boyutlarında ayrı bir parsel olarak ayrılan kuyunun vakıf geleneğimiz açısından belge değeri vardır. Yok edilmemelidir.

(Pafta 48 / Ada 125 / Parsel 35)

(Gezi Notları)

2- SARNIÇ KALINTISI (AGOP KALFA ÇEŞMESİ HARABESİ)

Silahtar Bahçesi Sokağı ile Tıknefes Sokağı köşesinde bulunan bu sarnıç kalıntısının, Ayazma olduğu söylenmektedir.

(Pafta 60 / Ada 252 / Parsel 121)

(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III Sayı 1147, N. Haskan)

3- KUYU

Tıknefes Sokağı'nın batı yönündeki bir arsamn ortasında idi. 1968 yılında Üsküdar eski eserlerinin saptanması için dolaşırken rastladığım kuyunun bileziği yoktu, kuyu ağzı bir taşla örtülmüştü. Ancak bu kuyu ağzı, bir kısmı toprak üzerine çıkmış, yassı tuğladan örülmüş bir kubbenin ortasında idi. Bizans devrinde yapıldığı bilinen kuyu örneklerine benzediğinden, o tarihte tescili yaptırılmıştı. Son incelemelerimizde moloz atılan arsada kuyunun (veya sarnıcın) izini bulamadık.

(Pafta 60 / Ada 252 / Parsel 109)

4- SU HAZNESİ

Çinili Karakolu yakınında, Cin Ali Sokağı'nda bulunan bu su haznesi moloz taştan yapılmıştır. Bir konağa ait olabileceği gibi, resmi bir yapıya da ait olabilir.

(Pafta 56 / Ada 156 / Parsel 4)
(Gezi Notları)

5- SU HAZNESİ

Selamsız Mektebi Sokağı'nda bulunan bu beşik tonoz örtülü su haznesi her ne kadar çeşme olduğu hususunda bir iz bulunmamasına karşın, çevrede azınlıkların okul ve dini yapılarının yoğun oluşu önemini arttırmaktadır.

Not: Ne yazık ki, 2006'da gördüğümüz son durumu hiç de iç açıcı değil.

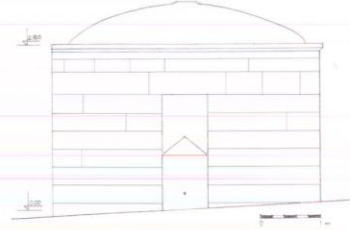

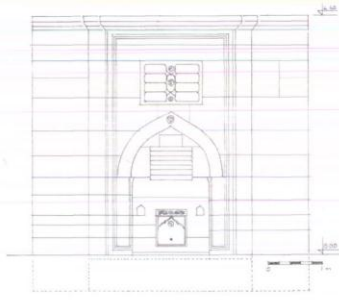
6- TEKKEKAPI ÇEŞMESİ

Selamsız Caddesi üzerinde Tekkekapi mevkiindedir. Kesse taştan yapılmıştır. Üzeri tonozla örtülüdür. Kitabesi ve ayna taşı sökülüştür. Önüne betondan ayrı bir çeşme yapılmıştır.

Çeşmeyi Hacı Mustafa isimli birinin yaptırdığı bilinmektedir.

(Pafta 67 / Ada 130 / Parsel 15)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 358, İbrahim Hilmi Tanışık)

7-ŞEYH SELAMİ ALİ EFENDİ ÇEŞMESİ

Selamsız Caddesi ile Tekkeiçi Sokağı'nın birleştiği köşededir. Klasik üslupta kesme taştan inşa edilmiştir. Teknesi çukurda kalmıştır.

1088 H.- 1677 M. yılında Şeyh Selami Ali Efendi tarafından yaptırılmıştır. 1198 H.- 1783 M. yılında saray mensubu Ruyidil Hatun'un ruhu için onartılmıştır. Üzerindeki 1176 H. tarihli kitabe ise çeşmeye ait olmayıp camiye aittir.

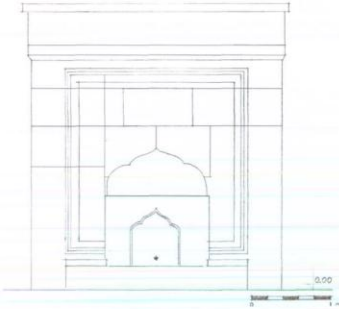
(Pafta 67 / Ada 132 / Parsel 42)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 278, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi Cilt II, Say.85, İbrahim Hakkı Konyalı)

8- SU TERAZİSİ KALINTISI

Hacımutu Sokağı ile Torbalı Sokağı'nın birleştiği köşede 1968 yılında bir kalıntıya rastlanmış, soruşturma sonunda bu kalıntının eski bir su terazisine ait olduğu öğrenilmiştir.

(Pafta 53 / Ada 246 / Parsel 9)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III Say. 1225, N. Haskan)

9-SOLAK SİNAN ÇEŞMESİ (ELHAC HALİL EFENDİ ÇEŞMESİ-ŞEKERCİZADE HASAN EFENDİ ÇEŞMESİ)

Selamsız Caddesi'nde bulunan Solak Sinan Camii haziresinin uç kısmındadır. Kesme taştan yapılmıştır. Teknesi gömülü kalmıştır.

Esas yapıtrını bilinmiyor. Camiyi yaptıran Solak Sinan olabilir.

1141 H.- 1728 M. yılında, Matbah Emni Hacı Halil Efendi tarafından yeniden yaptırılmıştır.

(Pafta 41 / Ada 455 / Parsel 2)
(İstanbul Çeşmeleri, Say.326, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say.88, İbrahim Hakkı Konyalı)
(Mirat-İstanbul, Say.207, Mehmet Raif)

10- KUYU

Solak Sinan Camii giriş kapısı karşısında, Solak Sinan Camii Sokak'tadır. Suyu vardır.

(Pafta 41 / Ada 455 - 456 / Parsel 1-21 önünde)

11- ÇEŞME

Köse Dayı Sokak ile Azizlik Sokağı'nın birleştiği yerde evvelce mevcut Hammal Mehmet Ağa Mescidi arsası önündedir. Bir ayna taşından ibarettir.

(Pafta 41 / Ada 452 / Parsel 13)

(Gezi Notları)

12- VALİDE KETHÜDASI ÇEŞMESİ

Tekkeiçi Sokağı'nın, Selanıkliler Sokağı ile birleştiği yerde, yol istinat duvarına yapışiktir. Klasik üslupta kesme taştan yapılmıştır. Kitabesi yerinde değildir.

1112 H.- 1700 M. yılında yapılmıştır. Yaptıran Valide Kethüdası'dır. Ancak adı ve hangi validenin kethüdası olduğu belli değildir.

(Pafta 41 / Ada 453 - 488 önünde yolda)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 290, İbrahim Hilmi Tanışık)

13- KUYU

Tekkeiçi Sokak'da, evvelce mevcut Şeyh Selami Ali Efendi Dergâhı arsasında, hazire içindedir.

(Pafta 67 / Ada 134 / Parsel 16 önünde)

(Gezi Notları)

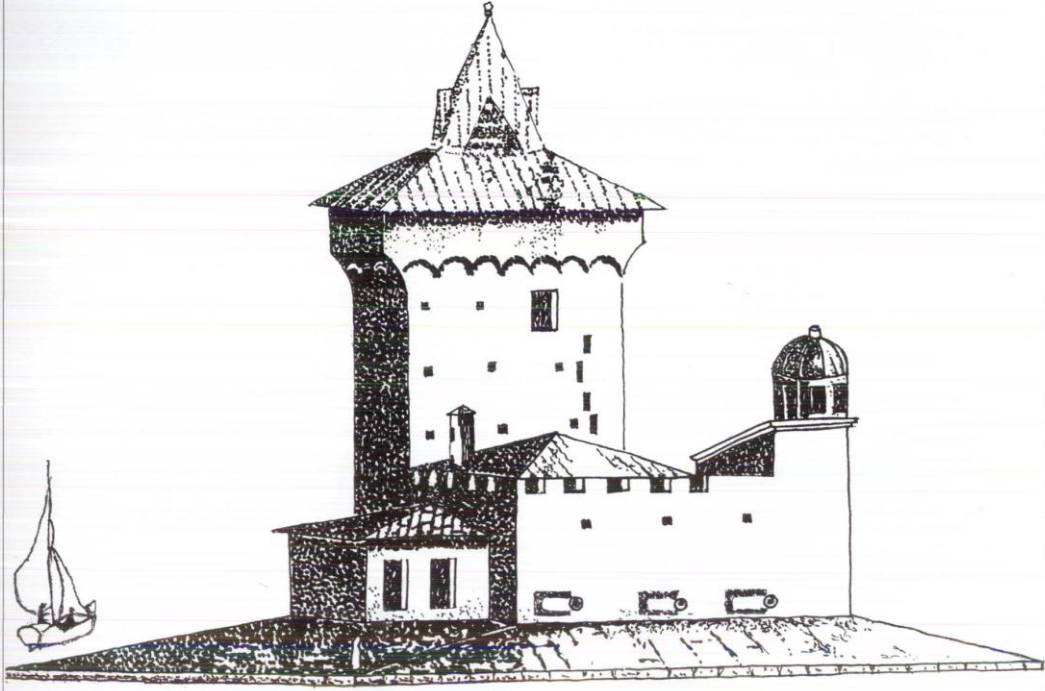
14- SELAMSIZ DAĞ HAMAMI SU HAZNESİ

Kuşakçı Sokağı ile Pabuççu Sokağı'nın birleştiği köşede bulunan bu yapı için Nermi Haskan, Dağ Hamam Su Hazinesi demesine karşın, bu ölçüde yüksek bir su deposunun örneği olmaması dikkat çekicidir.

(Pafta 68 / Ada 1132 / Parsel 22)

(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt II / Sayı 968, N. Haskan)
(Hamam 14'e bakınız)

Kız Kulesi

Ahmediye Senti Civarında Bir Sokak

C- 110

- 1- Kuyu
- 2- Kuyu
- 3- Şeyh-ül İslam Mirzazade Mehmet Efendi Çeşmesi
- 4- Şeyh-ül İslam Mirzazade Said Efendi Çeşmesi
- 5- Şeyh Mehmet Recep Çeşmesi
- 6- Su Haznesi (Abdurrahman Ağa Camii Çeşmesi)
- 7- Hüseyin Avni Paşa Çeşmesi

1- KUYU

Bübüldere Semtinde, Hacı Hesna Hatun Kuyu Sokak'tadır.

(Pafta 103 / Ada 519-518 / Parsel 29-1)

2- KUYU

Bübüldere Semtinde, Hacı Hesna Hatun Kuyu Sokak'tadır.

(Pafta 103 / Ada 519-518 / Parsel 62-10)

3- ŞEYH-ÜL İSLAM MİRZAZADE MEHMET EFENDİ ÇEŞMESİ

Servilik Caddesi'nde bulunan Mirzazade Mescidi yanındadır. Üzerindeki kitabe kazanmıştır.

1143 H.- 1730 M. yılında Şeyhülislam Mirzazade Mehmet Efendi tarafından yaptırılmış olmalıdır.

(Pafta 103 / Ada 517 / Parsel 2)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı 74, İbrahim Hakkı Konyalı)

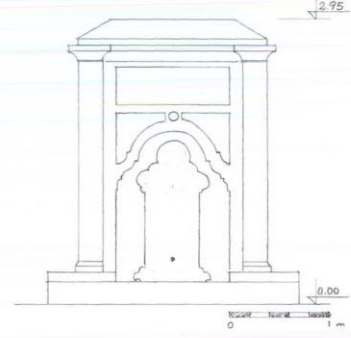

4- ŞEYH-ÜL İSLAM MİRZAZADE MEHMET SAİD EFENDİ ÇEŞMESİ

Servilik Caddesi'nin Hüseyin Baykara Sokağı ile birleştiği köşede, Sultantepe Meydanındadır.

Arkasındaki namazgâh sofası bugün yok edilmiştir.

(Pafta 103 / Ada 520 / Parsel 3)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III Say. 1173, N. Haskan)

5- ŞEYH MEHMET RECEP ÇEŞMESİ

Sultantepe, Servili Köşk Sokağı'nda bulunan Özbekler Tekkesi avlusundadır.

(Gezi Notları)

6- SU HAZNESİ (ABDURRAHMAN AĞA CAMİİ ÇEŞMESİ)

Paşa Limanında, arpa ambarlarının yanında, Silahtar Abdurrahman Ağa Camii önündeki bu yeni çeşmenin su deposunun geçmişte de çeşme olarak kullanıldığı kanısındayız.

(Pafta 107 / Ada 1310 / Parsel 76)
(Mirat-ı İstanbul, Sayfa 210, Mehmet Raif)

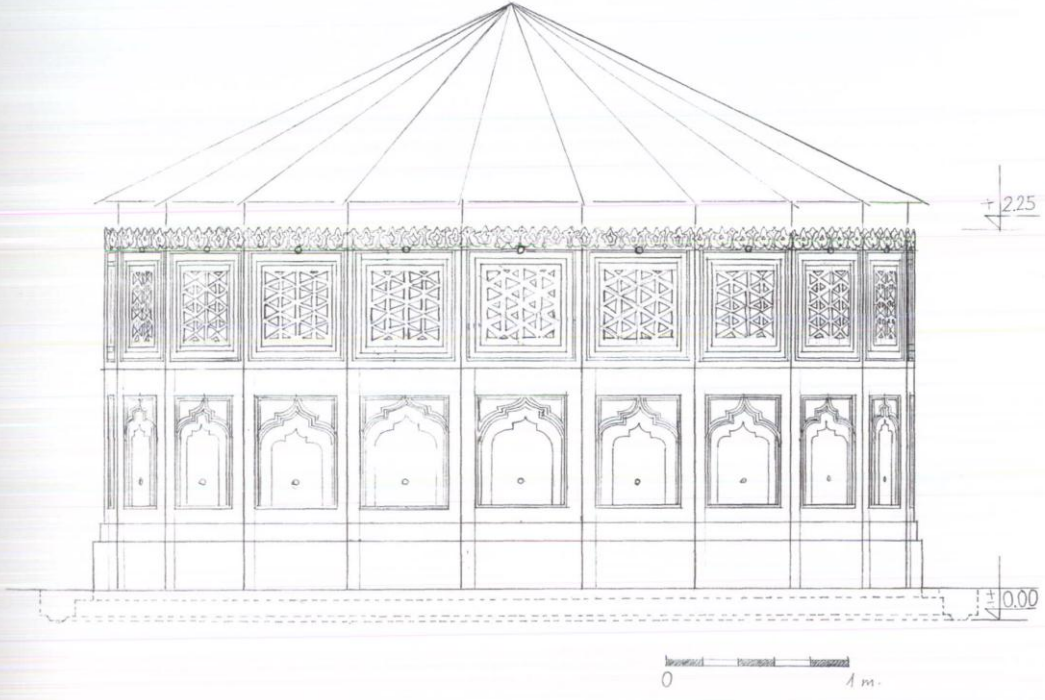
7- HÜSEYİN AVNİ PAŞA ÇEŞMESİ

Paşa Lîmanında, arpa ambarlarının yanındadır. Aynı zamanda arkasındaki tekke bahçesinin istinad duvarıdır. Tamamen mermerden yapılmış olan eser, çeşme mimarisinin özgün örneklerindedir. Esas çeşmenin her iki yanında beşerden olmak üzere, ayrıca on yalağı vardır. Bugün bu yalıklar, yolun yükselmesi nedeni ile, çukurda kalmıştır.

Bu çeşmenin yerinde evvelce başka bir çeşme varken, 1291 H.- 1874 M. yılında Hüseyin Avni Paşa tarafından yıktırılarak bugünkü çeşme yaptırılmıştır.

*(Pafta 107 / Ada 1310 / Parsel 80)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 456, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 78, İbrahim Hakkı Konyalı)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III, Say. 1083, N. Haskan)*

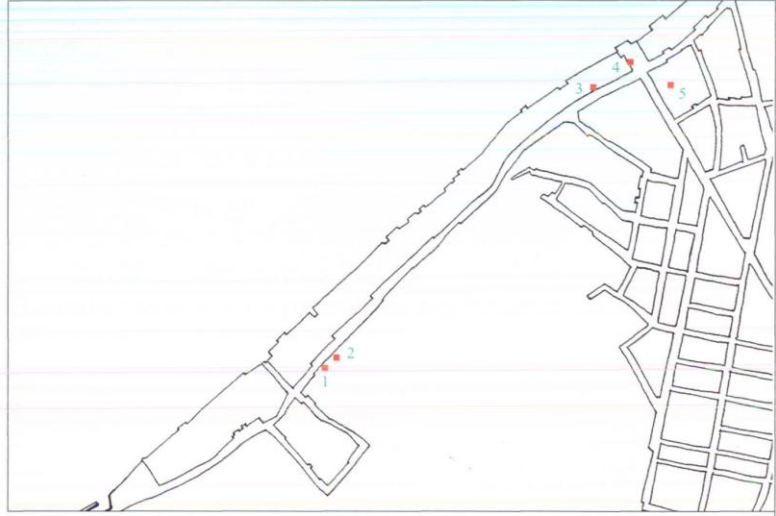

Mihrimah Sultan Camii Şadırvanı (D-110/2b)

Tunusbağı Semtinde Bir Sokak

C- 111

- 1- Su Haznesi
- 2- İsmet Bey Çeşmesi
- 3- Su Haznesi
- 4- Kuzguncuk İskele Çeşmesi
- 5- Kuyu

1- SU HAZNESİ

Paşa Limanı Caddesi'nde, Fethi Ahmet Paşa Korusu önünde, İsmet Bey Çeşmesi yanındadır. Moloz taştan inşa edilmiş büyük bir su haznesidir.

(Pafta 108 / Ada 1311 / Parsel 96)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III / Say. 1089, N. Haskan)

2- İSMET BEY ÇEŞMESİ

Paşa Limanı Caddesi'nde, Fethi Ahmet Paşa Korusu önündedir. Mermerden yapılan ayna taşı üzerinde kabartma meyve tabağı motifleri vardır. Teknesi toprağa gömülüdür.

Banisi, 1227 H.- 1812 M. yılında, Arif Hikmet Bey, babası İsmet Bey'in, anısına yaptırmıştır. (Şeyhülislam Arif Hikmet Bey olması gerekir)

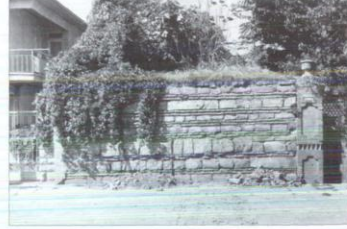
(Pafta 108 / Ada 1311 / Parsel 96)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 410, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II. Say. 54, İbrahim Hakkı Konyalı)

3- SU HAZNESİ

Kuzguncuk Caddesi'nde, bir yalı arasında ve yol üzerindedir. İki sıra tuğla, bir sıra kesme taştan inşa edilmiştir.

(Pafta 109 / Ada 512 / Parsel 28)

4- KUZGUNCUK İSKELE ÇEŞMESİ

Kuzguncuk vapur iskelesi civarında, İcadiye Caddesi'nin devamında, deniz kıyısındadır. Ayna taşı ve kitabesi büyük ölçüde tahrip olmuştur. Kurna şeklindeki yalağı gömülü haldedir.

1207 H.- 1792 M. yılında yapılan çeşmenin yaptıranı ve asıl mimarisi bilinmemektedir.

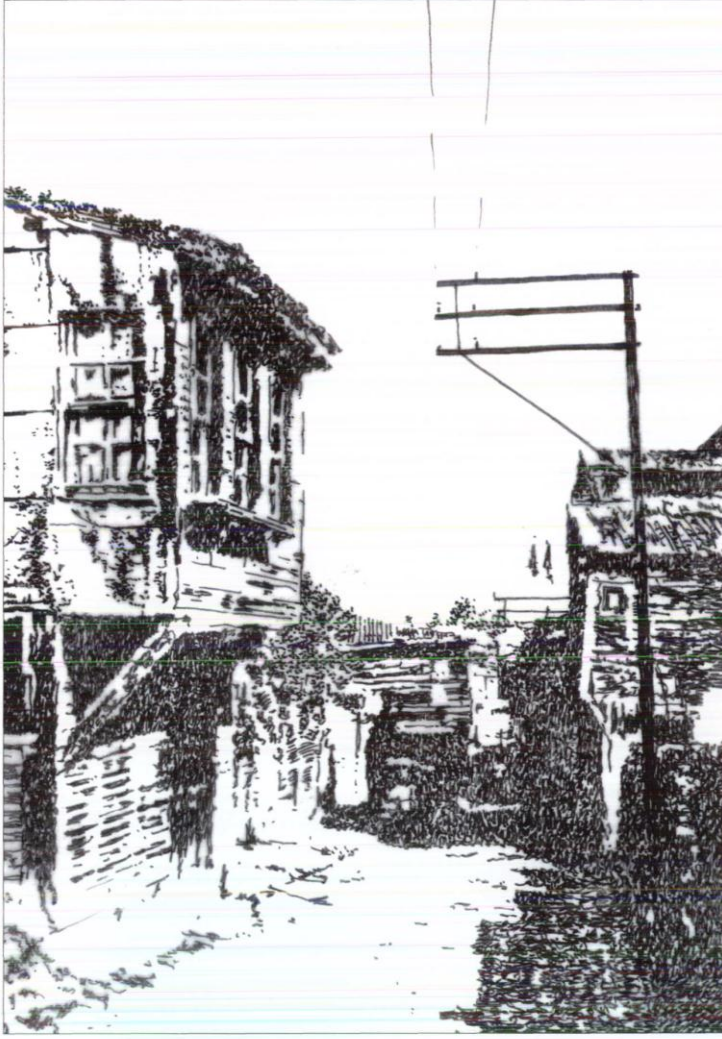
(Pafta 109 / Ada 512 / Parsel 35)
(İstanbul Çeşmeleri, Say. 388, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 63, İbrahim Hakkı Konyalı)

5- KUYU

Kuzguncuk Çarşı Caddesi'ndeki Sinagogun avlusundadır.

(Pafta 111 / Ada 579 / Parsel 11-16)

Çinili Camii Civarı

B- 108

- 1- Barok Çeşme
- 2- Çeşme
- 3- Sultan II. Mahmud Çeşmesi

1- BAROK ÇEŞME

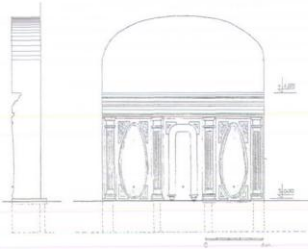
Murat Reis Mahallesi'nde, Muradiye Mektebi Sokağı'nda, Surp Karabet Ermeni Kilisesi çevre duvarı üzerindedir. Mermer ayna taşı üzerinde kabartma süsler vardır.

(Pafta 64 / Ada 166 / Parsel 8)

2- ÇEŞME

Murat Reis Mahallesi'nde, Hacı Murat Sokağı'nda, Profit İlyas Rum Kilisesi girişi yanındadır. Çeşme, yalağı ile birlikte kemerli bir niş içindedir. Ayna taşı mermerdir. 3 muslukludur.

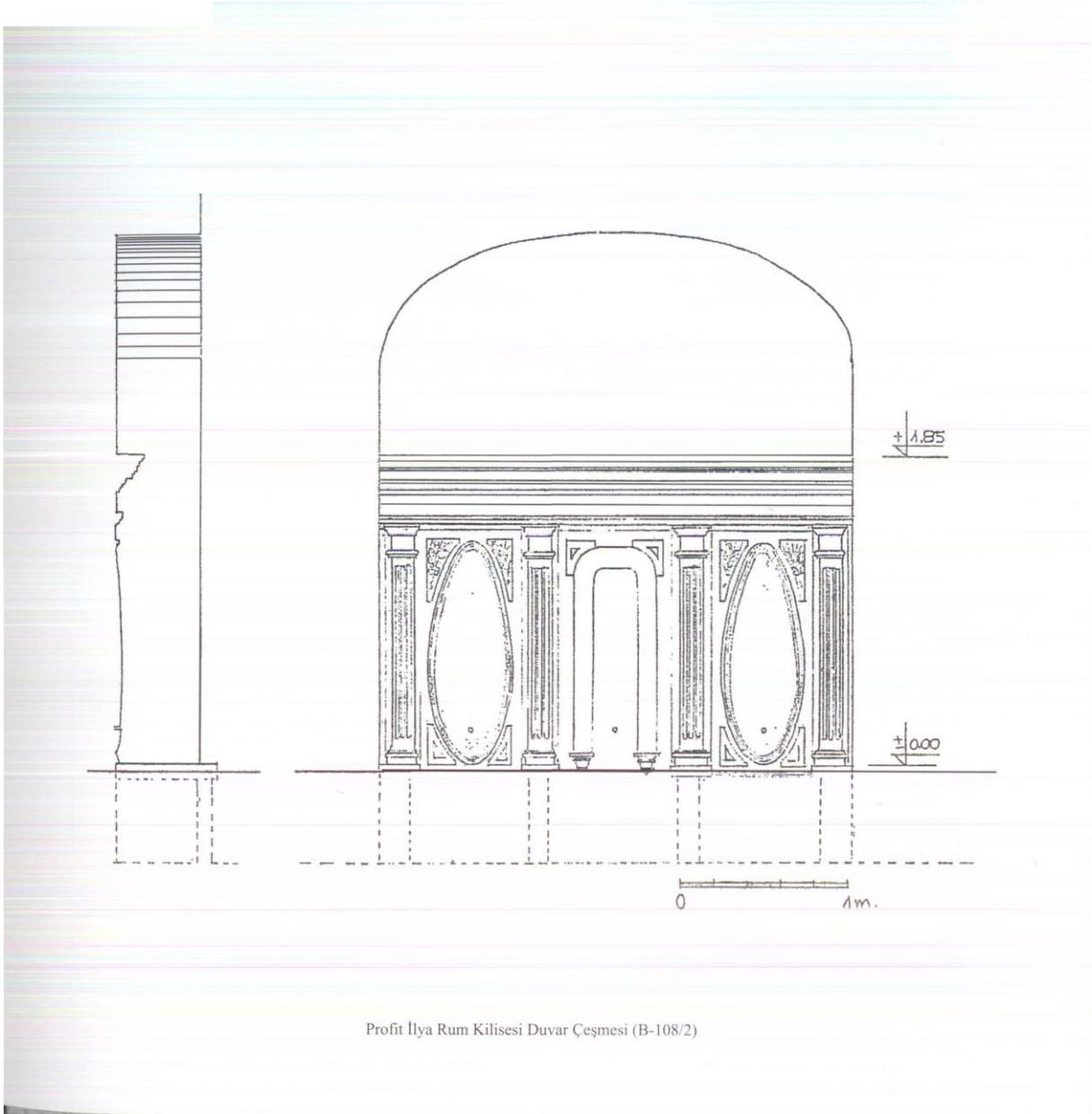
(Pafta 64 / Ada 168 / Parsel 1'e yapışık Parsel 30)

3- SULTAN II. MAHMUD ÇEŞMESİ

Nuh Kuyusu Caddesi üzerindedir. Bir sıra tuğla, bir sıra kesme taştan inşa edilen büyük bir su hazinesinin ortasında küçük bir çeşmedir. Su hazinesinin arkasındaki tekkenin su ihtiyacı için yapıldığı, çeşmenin sonradan önüne konduğu kanısındayız. Mermerden yapılmış oldukça süslü çeşmenin büyük kısmı toprağa gömülüdür. Yesarizade kitabeyi yazan şairdi.

(Pafta 197 / Ada 11 / Parsel 6)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III Sayı: 1156, N. Haskan)

Profit İlyâ Rum Kilisesi Duvar Çeşmesi (B-108/2)

H.B. 87

Selamsız Semtinde Bir Sokak

B- 109

- 1- Selamsız Mezarlığı Çeşme Kalıntısı (Su Haznesi)
- 2- Kuyu Yeri

1- SELAMSIZ MEZARLIĞI ÇEŞME KALINTISI (SU HAZNESİ)

Nermi Haskan, Eski Selamsız Mezarlığı kenarında, Yeni Ocak Sokağı'nda bulunan, tuğla kubbe ile örtülü bir yapının çeşme olduğunu söylüyor.

*(Pafta 48 / Ada 495 / Parsel 51)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III / Sayı 1144, N. Haskan)*

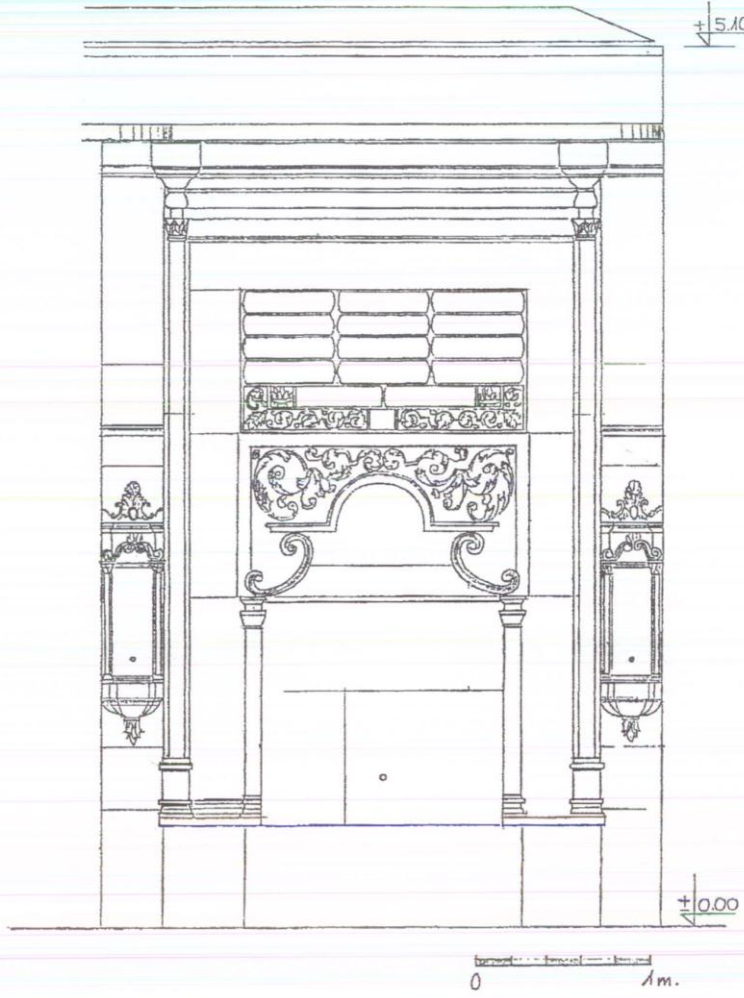

2- KUYU YERİ

Bağlarbaşı, Reisül Küttap Sokağı'ndadır.

(Pafta 55 / Ada 113 / Parsel 3 önünde)

Saadettin Efendi Çeşmesi Cephe Rölevesi (D-107/8)

Doğancılar, Tepirhane Sokak

B- 110

- 1- Sultan II. Mahmud Meydan Çeşmesi
- 2- Hacı Mehmet Efendi Çeşmesi
- 3- Mermer Çeşme

1- SULTAN II. MAHMUD MEYDAN ÇEŞMESİ

Fıstıkağacı Senti ile Bağlarbaşı arasında Bağlarbaşı Caddesi üzerindedir. Moloz taştan yapılmış büyük su hazinesinin evvelce mermerle kaplı olduğu bilinmektedir. Yalağı toprak altında kalmıştır.

1248 H.- 1832 M. yılında II. Mahmud yaptırmıştır.

(Pafta 118 / Ada 669 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Say 430, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III Say. 1155, N. Haskan)

2- HACI MEHMET EFENDİ ÇEŞMESİ

Arapzade Sentiinde, Türkan Hatun Sokak ile Setli Sokağı'nın birleştiği köşededir. Moloz taş ve tuğladan yapılmış basit hazinesi üzerine bir kitabe, ayna taşı ve küçük bir tekne konmuştur.

1347 H.- 1928 M. yılında Hacı Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır.

(Pafta 118 / Ada 613 / Parsel 14)
(İstanbul Çeşmeleri, Say 478, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III Say. 1071, N. Haskan)

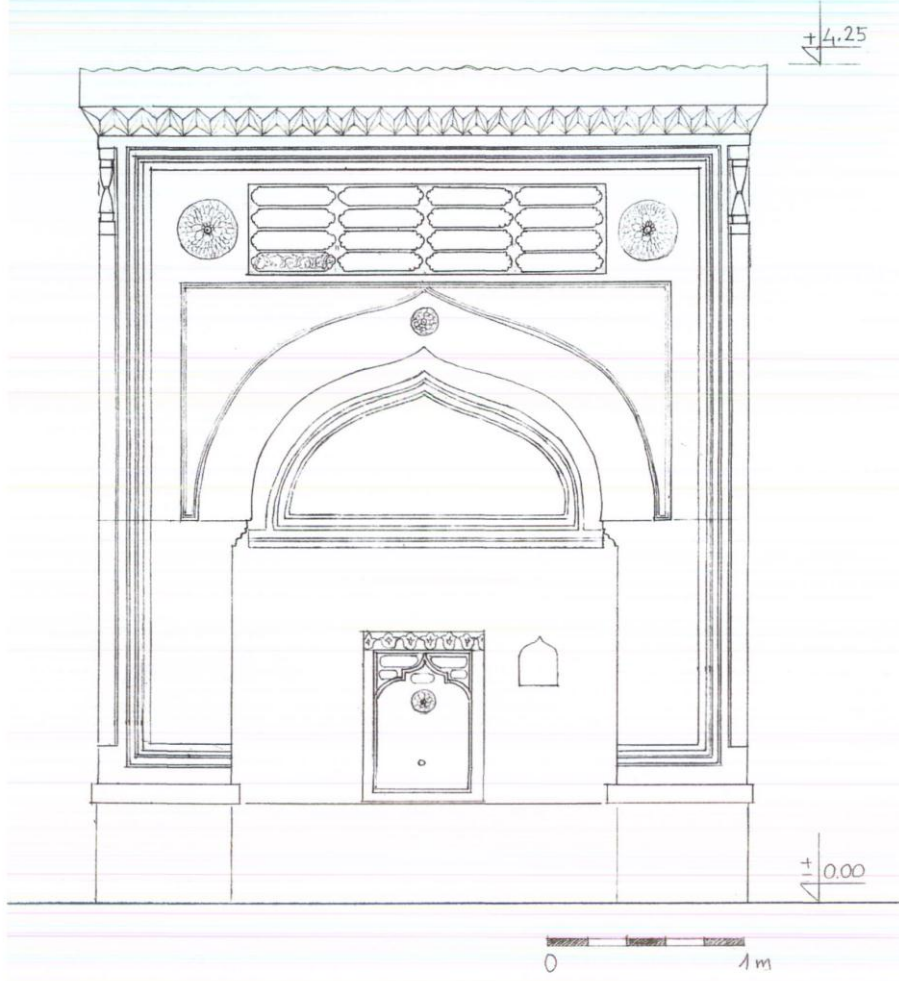

3- MERMER ÇEŞME

Sürahici Sokak ile Söğütlük Sokağı'nın kesiştiği köşedeki bu çeşme ile ilgili bilgiye ulaşamadım.

(Pafta 117 / Ada 592 / Parsel 2)

Kapı Ağası Yakup eşmesi (C-108/4)

Salacak Iskele Arkası Sokak

B- 111

1- Mahbub Ağa Çeşmesi

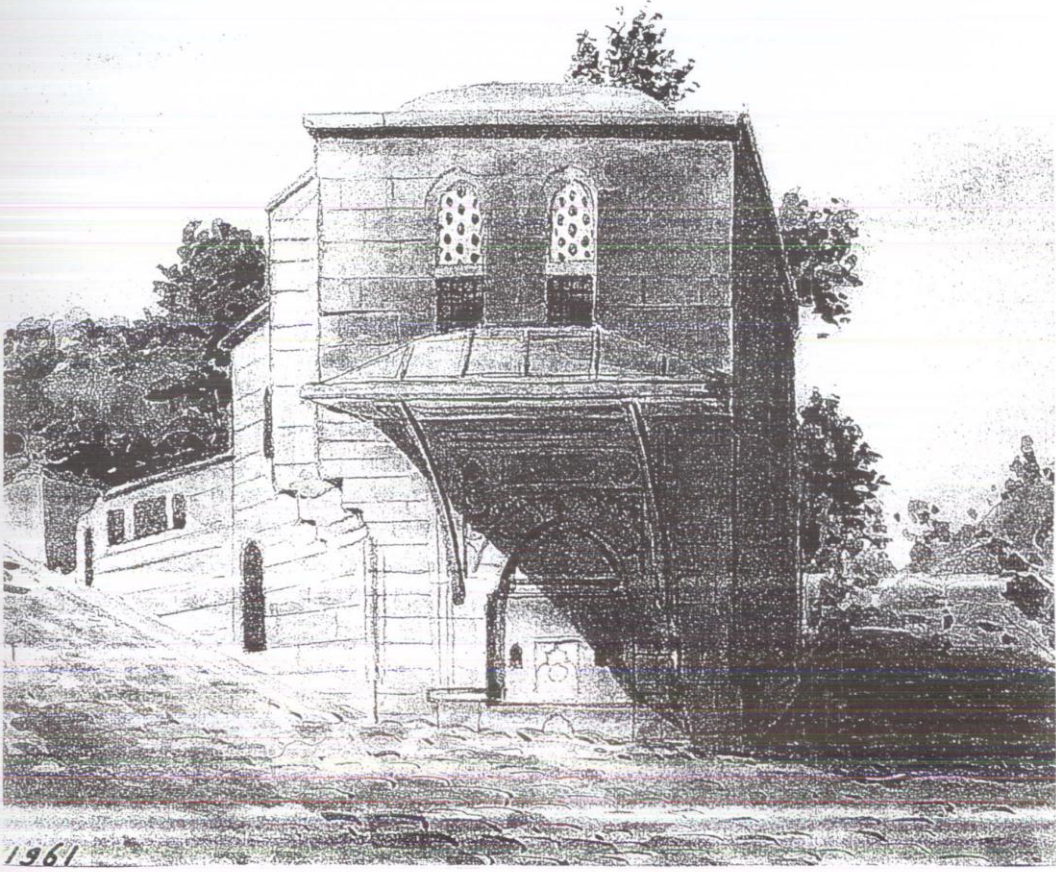
1- MAHBUB AĞA ÇEŞMESİ

Nakkaş Baba Sokağı ile Gümüş Yol'un birleştiği köşede, ilkokulun önündedir. İki yüzlü bir çeşmedir. Büyük yüzünün yalağı kırılmıştır.

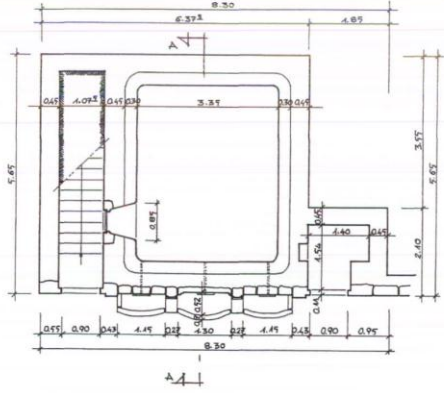
1321 H.- 1903 M. yılında, son halife Abdülmecid Efendi'nin baş ağası Mahbub Ağa adına yaptırılmıştır.

*(Pafta 128 / Ada 690 / Parsel 34)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Say. 67, İbrahim Hakkı Konyalı)*

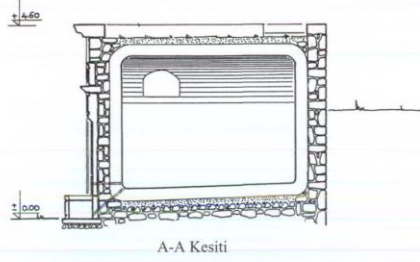
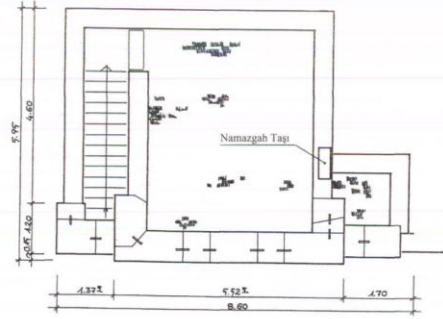

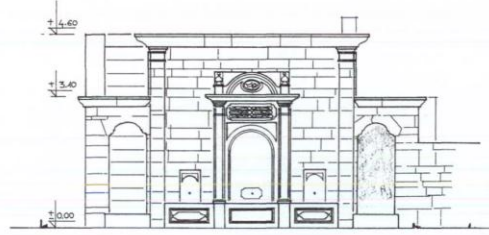
Resim Prof. Süheyl Ünver / 1961 - Kapı Ağası Yakup Sibyan Mektebi ve Çeşmesi (C-108/4)

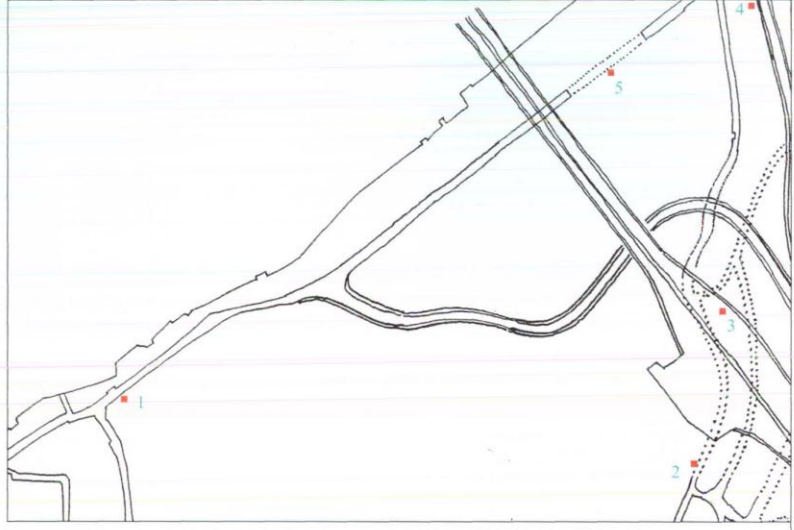
Kuzguncuk: Hacı Ahmet Namazgahlı Çeşmesi

A-A Kesiti

Hacı Ahmet Çeşmesi Rölevesi (B-112/1)

B- 112

- 1- Hacı Ahmet Çeşmesi Yeri
- 2- Abdullah Ağa Çeşmesi
- 3- Mir'alem Çeşmesi
- 4- Sultan II. Mahmud Çeşmesi
- 5- Sultan II. Mahmud Çeşmesi

1- HACI AHMET ÇEŞMESİ YERİ

Üsküdar - Beykoz sahil yolunun Kuzguncuk Çarşı Caddesi adını alan bölümü üzerinde idi. Çeşme kısmı mermer, diğer bölümleri kesme taştandı. Sol yanındaki kapıdan girildiğinde merdivenle üzerine çıkılırdı. Çeşmenin üzeri namazgâhi. Çeşmenin sağına, namazgâh girişi ile simetri olsun diye küçük bir oda eklenmişti. 1239 H.-1823 M. yılında Hacı Ahmet Efendi tarafından yaptırılmıştı.

1960 yıllarından evvel, sahil yolu genişletilirken çeşme, başka yere taşınmak amacı ile, numaralanmış ve sökülüştür. Ancak İstanbul Belediyesi başlangıçta bu iyi niyetli tutumunu tamamlamamış, çeşmeyi yeniden inşa etmemiştir. O tarihte Üsküdar Fen İşleri Müdürlüğü'nde çalışan bir tanıdığım (eğer sözlerinde bir yanlış yok ise) çeşmenin taşlarının, hemen önündeki sahilden, denize atıldığını söylemişti. Araştırılmasında yarar vardır.

İstanbul Belediyesi'nde Üsküdar planlaması üzerinde çalıştığım 1965 yıllarında elimde bir dosyadan çeşmenin 1/20 ölçekli rölevesi geçmişti. Planlama çalışmalarında değerlendirmek için 1/50 ölçekli bir kopyasını yapmıştım. Plan gerçekleştirilmedi. Dokümanları bu kitapta aynen veriyorum. Ancak, belediye'deki esas dosya bulunur ise çok daha iyi sonuç alınır kuşkusuz.

(Pafta 122 / Ada 690 / Parsel 2'de idi)
(İstanbul Çeşmeleri, Say 416, İbrahim Hilmi Tanışık)

2- ABDULLAH AĞA ÇEŞMESİ

Beylerbeyi Sarayı Kasırlarının bulunduğu sırt üzerinde, Beylerbeyi vadisine bakan bir semt vardı. Saptayabildiğimiz kadar bu semtte, Fıstıklı Mescid ile yüksek bir su terazisi, üç ayrı çeşme ve bir sokak kuyusu vardı. Bu eserler, bugün Boğaziçi Köprüsü'nün Anadolu tarafındaki girişlerin bulunduğu saha ile aşağısından geçen yolların altında idiler. Köprü ve çevre yolları yapılırken hepsi yıkıldı.

Bu çeşmelerden biri de, 1253 H.- 1837 M. yılında Darüssaade Ağası Abdullah Ağa tarafından yaptırılmıştı. Hazinesi çok tahrip ve tamir gördüğü anlaşılan çeşmenin süslü ayna taşı ile kitabesinin sökülüp sonradan biçimsiz bir şekilde yapılandırıldığı görülmektedir. Bu güzel ayna taşı ile kitabenin atılmayıp bir yerlerde saklandığını umut etmek istiyoruz.

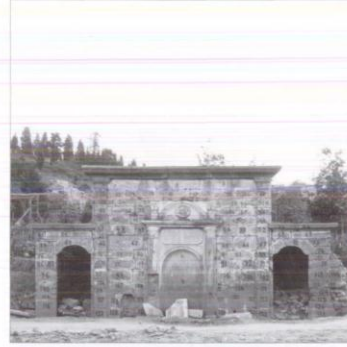
(Pafta 123 / Ada 709 / Parsel 14)
(İstanbul Çeşmeleri, Say 434, İbrahim Hilmi Tanışık)

3- MİR'ALEM ÇEŞMESİ

Boğaziçi Köprüsü için yıkılan çeşmelerden biridir. Fıstıklı Mescid civarında idi. O tarihte dahi sadece duvara yapışık kitabesi kalmıştı.

Banisi II. Mahmud'un Mir'alemi imiş. İsmi bilinmiyor. (1242 H.- 1826 M.)

(Pafta 122 / Ada 687 / Parsel 2'de idi)
(İstanbul Çeşmeleri, Say 432, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt III Sayı: 1035, N. Haskan)

4- SULTAN II. MAHMUD ÇEŞMESİ

Beylerbeyi Sarayı tüneline çıktktan sonra, Beylerbeyi yönünde, bir bahçe duvarına yapışiktır. Mermerden yapılmıştır. Yalağı gömülü halededir.

Sultan II. Mahmud 1245 H.- 1829 M. yılında inşa ettirmiştir.

*(Pafta 122 / Ada 691 / Parsel 1)
(İstanbul Çeşmeleri, Sayı 426, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı 98, İbrahim Hakkı Konyalı)*

5- SULTAN II. MAHMUD ÇEŞMESİ

Beylerbeyi Sarayı Tüneli'nin içindedir. Suyu akmamaktadır. Çeşme mermerdendir.

1245 H.- 1829 M. yılında Sultan II. Mahmud tarafından yaptırılmıştır.

*(İstanbul Çeşmeleri, Sayı 426, İbrahim Hilmi Tanışık)
(Üsküdar Tarihi, Cilt II, Sayı 104, İbrahim Hakkı Konyalı)*

ÜSKÜDAR HAMAMLARI

İnsanoğlunun düzenli yıkanma kültürüne hangi çağlarda ulaştığı konusunda tarihçilerimiz henüz sağlam belgelere ulaşmamıştır. Eski Mısırlıların ve Çinlilerin bu konudaki çözümleri bilinmemektedir. Aynı çağlarda Mezopotamya devletlerinin ve Anadolu halklarının hamam kültürüne sahip olup olmadıkları, kil tabletlerin tamamı çözümlenmediği için, kesin değildir. Esasen, insanoğlunun tarih sahnesine çıktığı birkaç milyon yıl içinde, onun tarihi ile ilgili sağlıklı bilgilerimiz 8-10 bin yılın evveline gitmemektedir. Kuşkusuz arkeoloji bilimi büyük bir gayretle insanlık tarihine ışık tutacak kazı çalışmaları yapmakta, geçmiş toplumların sosyal yaşamlarının en sağlıklı belgeleri olan yapı kalıntılarını ortaya çıkararak sorunu aydınlatmaktadır. Ancak ne yazık ki, bu çabalar dahi yıkanma konusundaki bilgi dağarcığımızı henüz 2500 yıldan geriye götürmemiştir. Prehistorik dönemlere ait bilgilerimiz yetersizdir. Buna karşın, klasik döneme ait yapı kalıntıları ve yazılı tarih, bizlere oldukça aydınlatıcı bilgiler sağlamaktadır. Tarihin en görkemli imparatorluğunu kuran Romalıların çok üst düzeyde bir hamam kültürüne sahip olduğu bilinmektedir. Ancak, bugün ki bilgilerimiz sadece o toplumların üst sınıflarının yaşamlarına aittir. Üreten, taşıyan, hizmet eden büyük halk topluluklarının yıkanma sorunlarını nasıl çözdükleri karanlıktadır.

İlk ve orta çağlarda Avrupa'nın su uygarlığı konusunda ne ölçüde geri olduğunu kendi tarihçileri dile getirmektedirler. Müslümanlığın ortaya çıktığı aynı çağlarda, dinin emrettiği zorunluluğa karşın su açısından çok fakir olan Arap ülkelerinde de hamam kültürünün yaratılmadığı bilinen bir gerçektir. Bizans İmparatorluğu döneminden ise, günümüze önemli bir hamam örneği kalıntısı kalmamıştır. Roma dönemini saymazsak, Anadolu'da gerçek anlamı içinde hamam kültürü Beylikler Dönemi ve Osmanlılar döneminde gelişmiştir. Bir başka açıdan, Müslümanlık dini, temizlik zorunluluğunu uygulama olanağını Anadolu üzerinde Osmanlı yönetiminin gücüyle gerçekleştirebilmiş ve yayıldığı diğer ülkelere taşıyabilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu, Su Uygarlığı'nın diğer ülkelerdeki örneklerden en önemli farkı, suyu, toplumu oluşturan tüm sınıflara ücretsiz ve yeterli ölçüde sağlamasıdır. Hemen her sokağa çeşme, her semte hamam yaptırarak bunların sürekliliği için vakıf sistemini geliştirmiştir. Bentler, savaklar, su kemerleri, su terazileri, maksemeler, çeşmeler, sebiller, şadırvanlar, yangın havuzları yapılmıştır. Su isale hatlarının ulaşamadığı yerlerin sokaklarında ve dini yapılarında kuyular açarak sularını çıkıncılarıyla mustuklu su tabutlarına aktarmış, din gereğince günde en az beş kez temizlenme olanağı sağlanmıştır. Ahişkanlık haline gelen temizliğin uzantısı olarak (ayrıca Müslümanlığın gereği olarak) hemen her eve "gusülhane" denen yıkanma mekânları yapılmıştır.

(*) Sanat tarihçisi Sayın Prof. Semavi Eyice; İstanbul Ansiklopedisi'nde (cilt. VII / say. 548) erken Bizans Döneminde büyük imparatorluk Halke (Khalke) kapısına komşu "Zeuxippos" adlı bir hamamın varlığında söz etmektedir. Hamamın M. S. 195 yılında Septimius Severus tarafından yaptırıldığını, ancak bu güne kadar gerçek yerinin saptanamadığını da belirtmektedir. Kuşkusuz bu olumsuzluk, dünyanın en önemli tarihi ve arkeolojik SİT ALANI olan Suriçi'nde toprak altı kalıntıların envanterini çıkartmamış ve bugün dahi gerekli önemi vermemiş olmamızdır.

Hiçbir ülkenin, insanlığın ortak malı olan kültür varlıklarını yok etme hakkı olamaz. Yok edilen her belgenin, kültür tarihinin bir noktasını karartmak anlamına geldiğini hiç unutmamak gerekir.

Zengin olan kişiler konaklarına külhanlı özel hamamlar inşa ettirmişlerdir. Her eve kuyu açılmıştır. Bir çok evde damdan gelen yağmur suları sarnıçlarda ve su depolarında biriktirilmiştir. Bu bir sistemdir. Yukarıda tek tek saydığımız tesisler bu sistemin ayrılmaz parçalarıdır. Geçmişten bize ulaştırdığı mesaj, atalarımızın su uygarlığı konusunda ne ölçüde bilinçli insanlar olduğudur. Çünkü bir ulusun uygarlık düzeyinin ölçütlerinden biri de kişinin bir günde kullandığı su miktarıdır. Çağımızda bu ölçü, bilimsel açıdan her ne kadar kişi başına 300 litre ise de, en zengin ülkelerde dahi, insanlar henüz bu ölçüde su kullanma kültür düzeyine ulaşamamıştır!..

Oysa, Üsküdar Merkez Mahallelerine geçmiş yıllarda getirilen sulardan sadece Kösem Sultan'ın "Çinili Suyu" 24 saate 600 m³'tü. "Valde-i Atik Suyu" ise, 24 saate 800m³ suyu bağlı olduğu tesislere ulaştırıyordu. Toplam 1.400.000 litre suyu kişi başına günde 100 litre olarak kullansak dahi 14.000 kişinin gereksinimi karşılanmış oluyordu. Kaldı ki, Üsküdar'da bu 2 büyük isale hattı dışında daha birçok kişinin getirdiği sular vardı. İstatistiklere göre 50-60 yıl evvel Üsküdar Merkez Mahallelerinde yaşayan insan adedi 25.000 kişiyi geçmiyordu. O tarihlerde hem eski sular, hem yaklaşık 110 yıl evvel yapılan iki Elmalı Barajı suları kullanılır halde idi. Son 40 yılda bilim dışı ölçüler içinde yapılan apartmanlar dolayısı ile, eski su yolları hemen hemen tamamen tahrip oldu. Çeşme ve hamamların suyu akmayınca sistemin diğer öğeleri de görevlerini yapamaz oldu. Birçoğu tahrip edildi. Ashında yok edilen şeyin, ulusumuzun uygarlık alanındaki değeri ve onuru olduğu üzerinde hiçbir siyasetçi durmadı. Ticaret ve kazanç yükselen tek değer yargısı haline geldi. Hem de, bugün beton yığını haline gelen Üsküdar'da yaşayan yüz binlerce insanın moral ve fizik sağlığı pahasına.

Bu çalışmada hamamların ayrı bölüme alınması, kuşkusuz artık işlevselliğini kaybettikleri için değil, tam aksine, verilen yeni işlevler gereğince büyük ölçüde değişikliğe uğrayıp tahrip edilmelerinden dolayıdır. Bu anısal yapıların özgün mimarileri geriye getirilemeyecek ölçüde yok edilmiştir. Küçük bir çeşmenin restitüsyon (yeniden canlandırma) projesini eski ve silik fotoğraflardan yapmak olasıdır ama, tahrip olan hamamın projesini çizmek olanaksızdır. Ne yazık ki, bu güne kadar çok az hamamın tekniğine uygun orijinal rölevesi yapılmıştır. Bu çalışmaya koyduğumuz kroki planlar, ölçü dahi verilmeden, makaleler için yapılmış yüzeysel çizimlerdir. O nedenle kimlikleri ile ilgili bilgiler yok denecek kadar azdır. Bizim yapabileceğimiz tek şey, sadece varlıklarından ilgili uzmanları haberdar etmektir. Buna karşın, sistemin nispeten daha küçük öğelerinin, bir gün aslına uygun onarımlarına yardımcı olabileceğini umut ederek, arşivimizde bulunan yaklaşık 40 yıl evveline ait fotoğraflar ile, gene yaklaşık 20 yıl evvel yaptığımız çeşme ve şadırvan çizimlerini kitaba koymayı yeğledik.

Hamamlar

1- KONAK HAMAMI

Salacak İskele Sokak'taki bu konak hamamının I. Dünya Savaşı sırasında mahalle halkına da hizmet verdiği semtin yaşlıları tarafından söylendi.

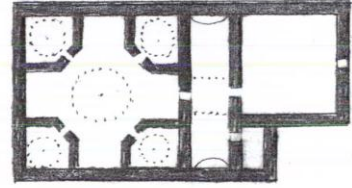
(Ada 368 / Parsel 30)

2- AYAZMA HAMAMI

M. Nermi Haskan bu hamamın Ayazma Sarayının 3 hamamından biri olabileceğini söylüyor. Ancak, hamamın III. Mustafa tarafından Ayazma Camii ile birlikte yapılmış olması akla daha yakındır.

(Ada 377 / Parsel 1)
(İstanbul Ansiklopedisi, Cilt. III Sayı 1511, Reşat Ekrem Koçu)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt II Sayı 961, N. Haskan)

3- SELİMİYE HAMAMI

Sultan III. Selim, Selimiye Kışlası askerlerinin yıkanması için 1801-2 (1216 H.) yılında yaptırmıştır. Tek hamamdır.

(Ada 330 / Parsel 2)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt II Sayı 973, N. Haskan)

4- SİNAN PAŞA HAMAMI

Yemen Fatihî Sinan Paşa'nın cami ile birlikte çeşme ve hamam yaptırdığı bilinmektedir. 1918 yılındaki büyük Ayazma yangınında yok olma olasılığı vardır. Caminin yapım tarihi 1579 (987 H.) yılı olduğundan hamamın da bu tarihte yapıldığı kabul ediliyor.

(Ada 367 / Parsel 18)
(Üsküdar Tarihi, Cilt I. Say. 273, İbrahim Hakkı Konyalı)

**5- HACI PAŞA HAMAMI
(DOĞANCILAR HAMAMI)**

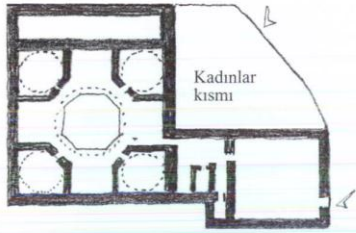
Hacı Ahmet Paşa tarafından 1585 (993 H.) yılında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Tek hamamdır.

(Ada 360 / Parsel 9-10)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt II Say. 968, N. Haskan)

6- AĞA HAMAMI

Hamam 1609-10 (1018 H.) yılında Gündoğumu Caddesi'nde Malatyalı İsmail Ağa tarafından yaptırılmıştır. Çifte hamamdır.

(Ada 404 / Parsel 34)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt II Say. 960, N. Haskan)

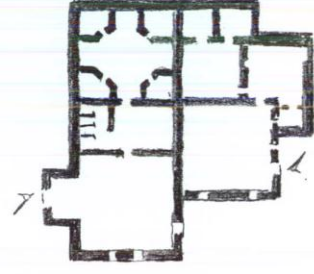

7- ESKİ HAMAM

Hamam, Rumî Mehmet Paşa tarafından camiye gelir olsun diye yaptırılmıştır. Yapım tarihi 1471-72 (876 H.) olmalıdır. Çifte hamamdır.

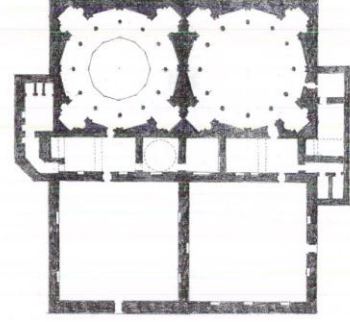
(Ada 1041 / Parsel 1)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt II Sayı. 969, N. Haskan)

8- BÜYÜK HAMAM

Mimar Sinan eseridir. Nurbânu Valide Sultan tarafından Atik Valide Külliyesine gelir amacı ile yaptırılmıştır.

(Ada 446 / Parsel 59)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt II Sayı. 964, N. Haskan)

9- KÜÇÜK HAMAM (KULLUK HAMAMI)

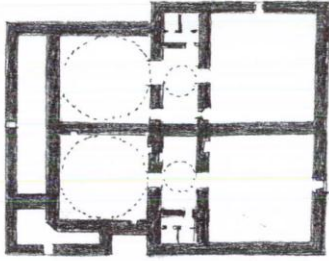
Hamamın yapım tarihi ve yaptıranı tartışmalıdır. Fatih Sultan Mehmed veya Mihrimah Sultan tarafından yaptırıldığı söyleniyor. Çifte hamamdır.

(Ada 502 / Parsel 3)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt II Sayı. 972, N. Haskan)

10- KONAK HAMAMI

Sultantepe, Seyh Camii Sokak'ın Selvilik Caddesi ile birleştiği noktada bulunuyordu. 1932 yılında topograf Pervititch tarafından yapılan 66 numaralı Üsküdar Sigorta Haritası'nda yer alan hamamın, parseldeki konağa ait olduğu anlaşılıyor. Pervititch'in diğer konak hamamlarını belirtmemesine karşın, haritasında dikkatimizi çekmesi, hamamın mahalle halkına da açık olduğu kanısını yaratıyor.

(Ada 503 / Parsel 36)
(Sigorta Haritaları, Üsküdar-66, Jacques Pervititch)

0 1 2 3 4 5

**11- VALİDE-İ ATİK HAMAMI
(TOPBAŞI HAMAMI)**

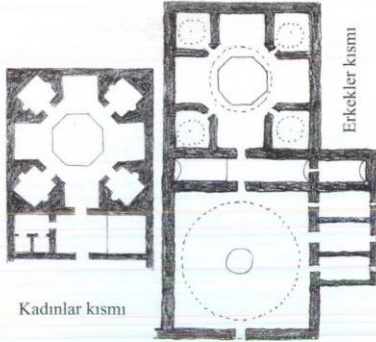
Nurbânu Sultan tarafından Atik Valide Külliyesi ile birlikte 1583 tarihinde yaptırılmıştır. Çifte hamamdır. Mimar Sinan eseridir.

(Ada 260 / Parsel 5)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt II Sayı: 974, N. Haskan)

12- ÇİNİLİ HAMAM

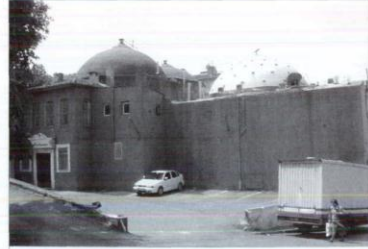
Mahpeyker Kösem Sultan tarafından 1642 (1051 H.) yılında yaptırılmıştır. Çifte hamamdır.

(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt II Sayı: 967, N. Haskan)

Kadınlar kısmı

Erkekler kısmı

13- SELAMİ ALİ EFENDİ HAMAMI

Celveti şeyhlerinden Selami Ali Efendi tarafından 1677 yılında dergâhı için yaptırılmıştır. Ancak halka da açıktı. Tek hamamdı.

(Ada 132 / Parsel 19)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt II Say. 973, N. Haskan)

14- DAĞ HAMAMI (FISTIK AĞACI)

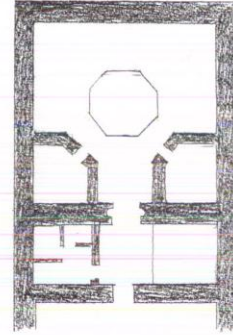
Hamamla ilgili bilgi yoktur. Geriye kalan klasik üsluplu tonoz yapı, ekler yapılarak ev olarak kullanılıyor.

(Ada 1132 / Parsel 22)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt II Say. 968, N. Haskan)

**15- DAĞ HAMAMI
(KUZGUNCUK-İCADİYE)**

Hamam, Şeyhülislam Arif Hikmet Bey tarafından 1854 yılında inşa ettirilmiştir. Tek hamamdır.

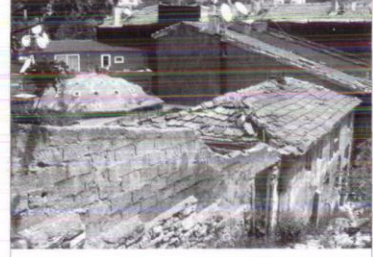
(Ada 591 / Parsel 1)
(Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt II Say. 971, N. Haskan)

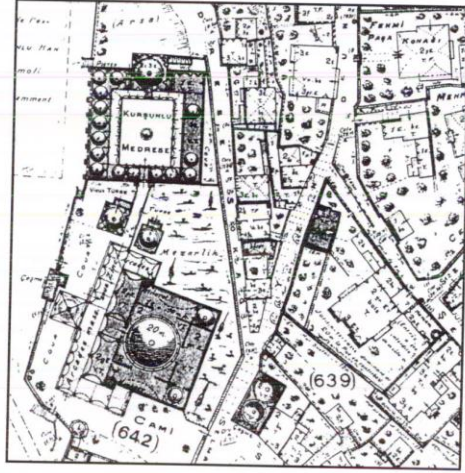

16- KUZGUNCUK HAMAMI

Yapılış tarihi ve yaptıranı bilinmeyen bu hamam Kuzguncuk Meşruta Sokak'tadır. Nermi Haskan sadece kadınlara aitti diyor.

(Ada 566 / Parsel 22)
(İstanbul Hamamları, Say. 221. M. Nermi Haskan)

ÜSKÜDAR ÇEŞME VE SEBİLLERİNİN KRONOLOJİK SIRALAMASI

- **Ayazma Çeşmesi:** Eski Harem İskelesi yanında bulunan bu çeşmenin suyu hemen arkasındaki sırttan çıkan bir kaynak suyudur.
- **Salacak İskelesi Çeşmesi:** Tarihi belirsiz bu kesme taş çeşmenin hemen Fatih Camii yanında oluşu, çeşmenin de Fatih devrinden kalma olduğunu düşündürmektedir. Kanımca çeşmenin suyu kaynağı. Halen akmamaktadır.
- **1545 Rüstem Paşa Çeşmesi Yeri:** Yeri saptanamadığı için kitabımıza alamadığımız bu çeşmenin, İnadiye'de evvelce mevcut iken yıkılan ve bugün sadece haziresi kalan Taşçılar Camii yakınında olduğu İbrahim Hilmi Tanışık tarafından söylenmektedir. (İstanbul Çeşmeleri Cilt. II / Sayfa 256)
- 1547..... Yemen Fatihî Sinan Paşa Çeşmesi
- 1579..... Nurbanu Valide Sultan Çeşmesi
- 1581..... Elhac Mehmet Ağa Üçyüzlü Çeşmesi
- 1583..... Valide-i Atik Camii Şadırvanı
- 1583..... Valide-i Atik Camii Üçlü Çeşmesi
- 1583..... Valide-i Atik Camii Çeşmesi
- 1583..... Valide-i Atik Camii Çeşmesi
- 1586..... Elhac Mehmet Ağa Çeşmesi
- 1598..... Ayşe Sultan Çeşmesi
- 1610..... Hüdaî Çeşmesi
- 1617..... İsmail Ağa Çeşmesi
- 1617..... Halil Paşa Çeşmesi
- 1617..... Halil Paşa Sebili
- 1640 Çinili Camii Şadırvanı
- 1640 Çinili Camii Sebili
- 1642 Valide Sultan Çeşmesi
- 1646..... Büyük Aslan Ağa Çeşmesi

- 1650..... Ayşe Hatun Çeşmesi
- 1654..... Muhasip Ali Ağa Çeşmesi
- 1669..... Abbas Ağa Çeşmesi
- 1671..... Abbas Ağa Çeşmesi
- 1677..... Selami Ali Efendi Çeşmesi
- 1679..... Kapağası Yakup Ağa Çeşmesi
- 1680..... Mihrimah Sultan Çeşmesi
- 1681..... Hacı Faik Bey Çeşmesi
- 1682..... Silahtar Mustafa Ağa Çeşmesi
- 1686..... Şehit Süleyman Paşa Çeşmesi
- 1700..... Valide Kethüdası Çeşmesi
- 1702..... İsmail Ağa Çeşmesi (D-109/36)
- 1702..... İzmirli Ali Paşa Çeşmesi
- 1704..... Hacı Ahmet Çeşmesi
- 1705..... Hasan Paşa Çeşmesi
- 1707..... Hacı Halil Efendi Çeşmesi
- 1708/1710..... Cedit Valide Camii Şadırvanı
- 1708/1710..... Cedit Valide Camii Sebili
- 1708/1710..... Cedit Valide Camii Çeşmesi
- 1710..... III. Ahmet Çeşmesi
- 1721..... Hasip Ağa Çeşmesi
- 1721 (olabilir)..... Ahmediye Çeşmesi
- 1721..... Ahmediye Çeşmesi
- 1721..... Ahmediye Sebili
- 1728..... Maksem
- 1728..... Şehzade Numan Çeşmesi
- 1728..... İbrahim Paşa Çeşmesi
- 1728..... Baş Kadın Çeşmesi
- 1728..... Şehzade Seyfettin Çeşmesi
- 1728..... Hacı Halil Efendi Çeşmesi
- 1728..... Şehzade Süleyman Çeşmesi
- 1728..... Sultan Mustafa Çeşmesi

- 1728..... Kethüda Mehmet Paşa Çeşmesi
- 1728..... Şehzade Seyfettin Çeşmesi
- 1728..... Ümmügülsüm Çeşmesi
- 1728..... Fatma Sultan Çeşmesi
- 1728..... Elhac Hacı Halil Çeşmesi
- 1728..... III. Ahmet Çeşmesi
- 1729..... Hatice Sultan Çeşmesi
- 1729..... Safiye Sultan Çeşmesi
- 1729..... Kaptan Mustafa Paşa Çeşmesi
- 1729..... Hacı Beşir Ağa Çeşmesi
- 1729..... Diviçiler Çeşmesi
- 1730..... Genç Mehmet Paşa Çeşmesi
- 1730..... Damat İbrahim Paşa Çeşmesi
- 1730..... Şeyhülislam Mirzade Mehmet Efendi Çeşmesi
- 1730..... Hacı Halil Efendi Çeşmesi
- 1741..... Saadettin Efendi Çeşmesi
- 1741..... Saadettin Efendi Sebili
- 1751..... Süleyman Ağa Çeşmesi
- 1757..... Kaymakam Emin Bey Çeşmesi
- 1760..... III. Mustafa Çeşmesi
- 1762..... Tekkekapi Çeşmesi
- 1764..... Hatice Sultan Çeşmesi
- 1767..... Pirizade Osman Sahip Efendi Çeşmesi
- 1779..... Katip Mustafa Efendi Çeşmesi
- 1780..... Sineperver Valide Sultan Çeşmesi
- 1791..... Mihrişah Valide Sultan Çeşmesi
- 1791..... Hibetullah Valide Sultan Çeşmesi
- 1791..... Hüsamettin Ağa Çeşmesi
- 1792..... Kuzguncuk Iskele Çeşmesi
- 1802..... III. Selim Çeşmesi
- 1802..... Tıflıgöl Hanım Çeşmesi
- 1811..... Miskinler Tekkesi Çeşmesi

- 1812..... İsmet Bey Çeşmesi
- 1817..... Ümmügülsüm Hanım Çeşmesi
- 1822..... Hafız İsa Ağa Çeşmesi
- 1823..... Hacı Ahmet Çeşmesi
- 1824..... İhsaniye Çeşmesi
- 1824..... Hafız İsa Ağa Çeşmesi
- 1826..... Mir'alem Çeşmesi
- 1829..... II. Mahmud Çeşmesi
- 1829..... II. Mahmud Çeşmesi
- 1832..... II. Mahmud Meydan Çeşmesi
- 1835..... Bayram Ağa Çeşmesi
- 1837..... Abdullah Ağa Çeşmesi
- 1841..... Abdülmecid Han Çeşmesi
- 1846..... Tahir Efendi Çeşmesi
- 1846..... Mehmet Tahir Efendi Çeşmesi
- 1855..... Sultan Mecit Çeşmesi
- 1855..... Fethi Paşa Çeşmesi
- 1858..... Şeyhülislam Arif Hikmet Bey Sebili
- 1858..... Şeyhülislam Arif Hikmet Bey Çeşmesi
- 1865..... Miskinler Tekkesi Sebili
- 1866..... Ziya Bey Sebili
- 1874..... Hüseyin Avni Paşa Çeşmesi
- 1903..... Mahbub Ağa Çeşmesi
- 1907..... Ahmet Şakir Efendi Çeşmesi
- 1912..... Mülazım Hakkı Efendi Çeşmesi
- 1928..... Hacı Mehmet Çeşmesi

İNDEKS

-A		Emine Hanım Çeşmesi Yeri	D-107/20 S-36
		Elhac Mehmet Ağa Üçyüzlü Çeşmesi	D-108/7 S-46
Ayazma Camii	E-109/2 S-16	Elhac Mehmet Ağa Çeşmesi	C-108/14 S-103
Ayazma Suyu Tonoz Yolu	E-109/5 S-18		
Ayazma Suyu Çeşme Yeri	E-109/6 S-19	-F-	
Abdülaziz Efendi Çeşmesi Yeri	E-109/7 S-19		
Ayşe Hatun Çeşmesi	D-107/5 S-31	Fatih Çeşmesi	E-108/3 S-12
Ahmet Şakir Efendi Duvar Çeşmesi	D-108/2 S-44	Fatih Çeşmesi Yeri	E-108/5 S-13
Abbas Ağa Çeşmesi	D-108/10 S-47	Fethi Ahmet Paşa Çeşmesi	D-107/6 S-31
Ahmediye Külliyesi	D-108/11 S-47	Fenayi Ali Efendi Tekkesi Kuyuları	C-108/21 S-109
(Çeşmesi, Sebili, Abdest Muslukları)			
Ayşe Sultan Çeşmesi	D-109/4 S-56	-G-	
Aziz Mahmud Hüdayi Dergahı	D-109/21 S-62		
Ayşe Hatun Çeşmesi	D-109/45 S-77	Gülnuş Emetullah Valide Sultan Camii	D-109/37 S-72
Ahçibaşı Camii Sebili	C-107/5 S-93	Gülnuş Emetullah Valide İmaret	D-109/38 S-75
Abbas Ağa Çeşmesi (Mustafa Efendi Çeşmesi)	C-108/1 S-98	Genç Mehmet Paşa Çeşmesi	D-108/8 S-46
Agop Kalfa Vakfından Kuyu	C-109/1 S-112		
Abdullah Ağa Çeşmesi	B-112/2 S-146	-H-	
-B-			
		Hatice Sultan Çeşmesi Yeri	E-108/4 S-13
Beylik Çeşme	D-106/5 S-26	Hasip Paşa Çeşmesi (Zeki Bey Çeşmesi)	D-106/3 S-24
(Abdülmecid Han Meydan Çeşmesi)		Hibetullah Valide Sultan Çeşmesi	D-107/16 S-35
Büyük İhsaniye Camii	D-107/23 S-37	Hatice Sultan Çeşmesi	D-107/19 S-36
Beşir Ağa Çeşmesi ve Su Terazisi	D-108/25 S-53	Hafız İsa Ağa Çeşmesi	D-107/21 S-36
Baş Kadın Meydan Çeşmesi	D-109/2 S-56	Hacı Faik Bey Çeşmesi	D-107/26 S-38
Büyük Aslan Ağa Çeşmesi	D-110/4 S-84	Hatice Sultan Çeşmesi Yeri	D-108/1 S-44
Balım Ağa Çeşmesi	C-106/2 S-88	Hasan Paşa Çeşmesi	D-108/19 S-51
Barok Çeşme	B-108/1 S-130	Hacı Halil Efendi Meydan Çeşmesi	D-109/13 S-60
		Hacı Halil Efendi Çeşmesi	D-109/14 S-60
		Hatice Sultan Çeşmesi (Şehzade Seyfettin Çeşmesi)	D-109/22 S-65
		Horhor Çeşmesi	D-109/42 S-76
-C-		Hacı Hüseyin Paşa Sebili (Miskinler Tekkesi Sebili)	C-106/1 S-88
Çinili Camii (Şadırvanı, Sebili, Yangın Havuzu ve Çıkrıklı Kuyu)	C-108/20 S-108	Hafız İsa Ağa Çeşmesi	C-106/2 S-88
		Hoca Züleyha Kadın Çeşmesi (Zeliha Hanım Çeşmesi)	C-107/4 S-93
		Hacı Feyzi Kuyusu Yeri	C-108/2 S-98
-D-		Hüsamettin Ağa Duvar Çeşmesi	C-108/6 S-100
Defterdar Tahir Efendi Çeşmesi Harabesi	D-106/6 S-26	Hacı Ahmet Paşa Çeşmesi	C-108/7 S-101
Defterdar Mehmet Ağa Çeşmesi	D-106/7 S-26	Hacı Halil Efendi Çeşmesi	C-108/8 S-101
Daye Hatun Çeşmesi	D-107/14 S-34	Hüseyin Avni Paşa Çeşmesi	C-110/7 S-122
Damat İbrahim Paşa Çeşmesi Harabesi	D-108/12 S-48	Hacı Mehmet Çeşmesi	B-110/2 S-138
Damat İbrahim Paşa Çeşmesi	D-109/29 S-68	Hacı Ahmet Çeşmesi Yeri	B-112/1 S-146
-E-			

-I-		-P-	
İhsaniye Çeşmesi	D-107/22 S-37	Parmaksız Hüseyin Efendi Çeşmesi Kitabesinin Yeri	D-108/5 S-45
İnadiye Çeşmesi	D-108/3 S-44	Pirizade Osman Sahip Efendi Çeşmesi Yeri	D-109/34 S-71
İbn-ül Emin Ahmet Ağa Çeşmesi	D-108/4 S-45	Pirinççi Çeşmesi ve Kuyusu (Ahmet Ağa Çeşmesi)	D-108/11d S-48
İsmail Ağa Çeşmesi	D-108/14 S-49	Pik Döküm Çeşme	D-109/5 S-57
İzmirli Ali Paşa Çeşmesi	D-108/22 S-52		
İsmail Ağa Çeşmesi	D-109/30 S-68	-R-	
İsmet Bey Çeşmesi	C-111/2 S-126	Rumi Mehmet Paşa Camii (Tulumbalı Kuyu, Kitabeli Su Tabutu)	D-109/32 S-69
-K-		-S-	
Kaynak Çeşme Yeri	E-108/1 S-12	Sadrazam Halil Paşa Çeşmesi	D-108/7 S-58
Küçük Selimiye Camii	D-107/27 S-39	Sadrazam Halil Paşa Sebili	D-108/8 S-58
Kassem Çeşmesi	D-109/17 S-61	Silahtar Mustafa Ağa Meydan Çeşmesi	E-108/2 S-12
Kethüda Mehmet Paşa Çeşmesi	D-109/21a S-62	Su Terazisi Yeri	E-109/8 S-19
Kaptan Mustafa Paşa Camii (Abdest Muslukları, Su Tabutu ve Kuyusu)	D-109/23 S-65	Sultan II. Mahmut Çeşmesi Yeri	E-109/9 S-20
Kaptan Mustafa Paşa Çeşmesi	D-109/24 S-66	Selimiye Camii (Abdest Muslukları, Mermer Su Tabutu)	D-106/4 S-25
Kethüda Mehmet Paşa Çeşmesi (Divitçiler Çeşmesi)	C-107/6 S-93	Su Taksim Yeri (Şeref Abad Maksemi)	D-108/23 S-52
Kapıağası Yakup Ağa Çeşmesi	C-108/4 S-99	Su Terazisi Yeri	D-107/3 S-30
Kasım Ağa Çeşmesi	C-108/10 S-102	Su Terazisi	D-107/7 S-32
Kaymakam Emin Bey Çeşmesi	C-108/13 S-103	Saadettin Efendi Çeşmesi	D-107/9 S-32
Kâtip Mustafa Efendi Çeşmesi	C-108/16 S-104	Saadettin Efendi Sebili	D-107/10 S-33
Kuzuncuk İskele Çeşmesi	C-111/4 S-127	Sultan III. Selim Çeşmesi	D-107/11 S-33
Kuyu	D-109/37f S-64	Su Terazisi Yeri	D-107/15 S-34
-M-		Su Terazisi	D-108/20 S-51
Musahip Ali Ağa Namazgâhlı Çeşmesi	D-106/1 S-24	Silahşör Şakir Bey Çeşmesi	D-108/21 S-51
Mülazım Hakkı Efendi Çeşmesi	D-106/4c S-25	Su Terazisi	D-109/1 S-56
Meymenet Hanım Kuyusu (Kitabeli Kuyu)	D-107/12 S-33	Safiye Sultan Çeşmesi	D-109/12 S-59
Maksem (Su Haznesi Yeri)	D-108/17 S-50	Su Terazisi (İbrahim Paşa)	D-109/16 S-61
Mihrimah Sultan Camii	D-110/2 S-82	Sultan Mecid Çeşmesi	D-109/21c S-63
Mihrişah Valide Sultan Çeşmesi	C-107/1 S-91	Su Terazisi ve Çeşme	D-109/21g S-64
Mahpeyker Valide Sultan Çeşmesi	C-108/19 S-107	Sineperver Valide Sultan Çeşmesi	D-109/39 S-75
Mirzazade Şeyhülislam Mehmet Efendi Çeşmesi	C-110/3 S-120	Sultan III. Ahmet Çeşmesi	D-109/40 S-75
Mirzazade Şeyhülislam Mehmet Said Efendi Çeşmesi	C-110/4 S-121	Sultan III. Ahmet Çeşmesi	D-110/1 S-82
Mahub Ağa Çeşmesi	B-111/2 S-142	Su Terazisi (Sadrazam İbrahim Paşa)	C-107/3 S-92
Mir'alem Çeşmesi	B-112/3 S-146	Su Terazisi	C-108/14 S-103
-N-		(Elhac Mehmet Ağa Çeşmesi)	
Nurbanu Valide Sultan Çeşmesi	C-108/12 S-102	Su Terazisi (Valide Atık Külliyesi)	C-108/18d S-106
		Su Terazisi Kalıntısı	C-109/8 S-114
		Sultan II. Mahmud Çeşmesi	B-108/3 S-130
		Selamsız Mezarlığı Çeşme Kalıntısı (Su Haznesi)	B-109/1 S-134
		Sultan II. Mahmud Meydan Çeşmesi	B-110/1 S-120
		Sultan II. Mahmud Çeşmesi	B-112/4 S-147
		Sultan II. Mahmud Çeşmesi	B-112/5 S-147

-Ş-		
Şah Sultan Çeşmesi (Hamam Çeşmesi)	D-107/1	S-30
Şehzade Numan Çeşmesi	D-108/9	S-46
Şehit Süleyman Paşa Çeşmesi	D-108/16	S-50
Şehzade Seyfettin Çeşmesi	D-109/11	S-59
Şehzade Süleyman Çeşmesi	D-109/15	S-60
Şehzade Mustafa Çeşmesi	D-109/20	S-62
Şemsi Paşa Camii (Kuşkonmaz Camii)	D-109/33	S-70
Şeyh Camii Şadırvanı	D-109/46	S-77
Şeyh Camii Duvar Çeşmesi (Aslan Ağa Çeşmesi)	D-109/47	S-78
Şeyh-ül İslam Arif Hikmet Bey Çeşmesi	C-108/5a	S-99
Şeyh-ül İslam Arif Hikmet Bey Sebili	C-108/5b	S-100
Şeyh Selami Ali Efendi Çeşmesi	C-109/7	S-114
Şeyh-ül İslam Mirzazade Sait Efendi Çeşmesi	C-110/4	S-121
Şeyh Mehmet Recep Çeşmesi	C-110/5	S-121
-T-		
Tazılar Ahır Meydan Çeşmesi	D-106/2	S-24
Tekkekapi Çeşmesi	C-109/6	S-113
Tıflığül Hanım Çeşmesi	D-107/13	S-34
Tulumbalı Kuyu ve Yalak	D-109/28	S-67
-Ü-		
Ümmü Gülsüm Çeşmesi	D-109/31	S-68
Ümmü Gülsüm Hanım Çeşmesi	C-108/17	S-104
-V-		
Valide-i Atik Külliyesi	C-108/18	S-104
Valide Kethüdası Çeşmesi	C-109/12	S-115
-Y-		
Yemen Fatihi Sinan Paşa Çeşmesi	D-108/24	S-52
Yeni Valide Camii	D-109/37	S-72
-Z-		
Hoca Züleyha Kadın Çeşmesi (Zeliha Hanım Çeşmesi)	C-107/4	S-93
Ziya Bey Sebili	D-107/8	S-32

BU ESERDE YER ALAN ÇEŞMELERİN, YENİ TÜRKÇE MİRAT-I İSTANBUL KİTABI'NDAKİ BİLGİLERLE EŞLEŞTİRME LİSTESİ

E-108

E-108/2 Silahtar Mustafa Ağa Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 104

E-109

E-109/2 a-) Ayazma Camii Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 88/89
E-109/5-) II. Mahmud Çeşmesi Yeri
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 84
E-109/6-) Çeşme Yeri
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 83'de bahsi geçen çeşme olması gerekir.

D-106

D-106/5-) Beylik Çeşme
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 122

D-107

D-107/6 Fethi Ahmed Paşa Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 165
D-107/8-) Ziya Bey Sebili (Karacaahmet Türbesi Cephesinde)
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 168
D-107/9-) Saadettin Efendi Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 170
D-107/10-) Saadettin Efendi Sebili
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 171
D-107/11-) III. Selim Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 118
D-107/13-) Tıflıgül Hanım Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 113

D-107/16-) Mihrişah Valide Sultan Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 111
(Mir'at-ı İstanbul eserinde, Mihrişah Sultanın, ölen kızı Hibetullah Sultan için yaptırdığı yazıyor)
D-107/21-) Hafız İsa Ağa Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 110
D-107/23 a-) Hafız İsa Ağa Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 109

D-108

D-108/3-) İnadiye Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 133
D-108/4-) İbn-ül Emin Ahmet Ağa Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 160
D-108/6-) Şehzade Abdülhamid Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 179
D-108/7-) Elhac Mehmet Ağa Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 182
D-108/8-) Genç Mehmet Paşa Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 181
D-108/9-) Şehzade Numan Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 178
D-108/10-) Abbas Ağa Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 185
D-108/11a-) Ahmediye Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 153
D-108/11b-) Ahmediye Sebili
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 155
D-108/12-) Damat İbrahim Paşa Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 158
D-108/19-) Hasan Paşa Çeşmesi (Nasuhi Dergahı)
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 140
D-108/22-) İzmirli Ali Paşa Çeşmesi
(veya Çakırcı Hasan Paşa Çeşmesi)
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 141
D-108/23-) Maksem (Şerefabat Maksemi)
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 142

D-109		C-106	
D-109/2-)	Başkadm Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 144	C-106/2-)	Miskinler Tekkesi Çeşmesi (İsa Ağa Çeşmesi / Balım Ağa Çeşmesi) - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 131
D-109/3-)	Ayşe Sultan Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 143	C-107	
D-109/10-)	Meydan Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 136	C-107/1-)	Mihrişah Valide Sultan Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 163
D-109/11-)	Şehzade Seyfettin Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 176	C-107/4-)	Hoca Züleyha (Zeliha) Kadın Sebil Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 163
D-109/12-)	Safiye Sultan Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 174	C-108	
D-109/14-)	Hacı Halil Ağa Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 145	C-108/1-)	Abbas Ağa Çeşmesi (veya Mustafa Efendi Çeşmesi) - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 185
D-109/15-)	Şehzade Süleyman Çeşmesi (Valide Sultan Çeşmesi) - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 198	C-108/4-)	Kapıbaşı Yakup Ağa Çeşmesi (Kütüphane ve İnas Mektebi cephesinde) - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 184
D-109/20-)	Şehzade Mustafa Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 102	C-108/6-)	Hüsamettin Ağa Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 135/194
D-109/21a-)	Kethüda Mehmet Paşa Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 97	C-108/7-)	Hacı Ahmet Paşa Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 136/190
D-109/21b-)	Aziz Hüdai Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 94	C-108/10-)	Hacı Halil Efendi Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 190
D-109/29-)	Damat İbrahim Paşa Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 101	C-108/17-)	Ümmü Gülsüm Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 127
D-109/31-)	Ümmü Gülsüm Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 86	C-108/19-)	Mahpeyker Valide Sultan Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 189
D-109/39-)	Sinepver Valide Sultan Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 99	C-109	
D-109/44-)	Çeşme Yeri (Hacı Selim Ağa Mektebi Çeşmeleri) - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 197	C-109/7-)	Şeyh Selami Ali Efendi Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 208
D-110		C-109/12-)	Valide Kethüdası Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 125
D-110/3-)	Mihrimah Sultan Sıbyan Mektebi Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 147		
D-110/4-)	Büyük Aslan Ağa Çeşmesi - Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 200		

C-111

- C-111/4-) Kuzguncuk İskele Civarındaki Çeşme
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 246

B-112

- B-112/1-) Hacı Ahmet Efendi Çeşmesi
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 247
B-112/4-) II. Mahmud Çeşmesi
(Beylerbeyi Tüneli'nin çıkışında)
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 248
B-112/5-) Sultan II. Mahmud Çeşmesi
(Beylerbeyi Tüneli içinde)
- Mir'at-ı İstanbul, Sayfa 248

Ayrıca;

Mir'at-ı İstanbul eserinde, uzun yıllar evvel yok olan bazı çeşmelerle ilgili bilgiler yer almaktadır.

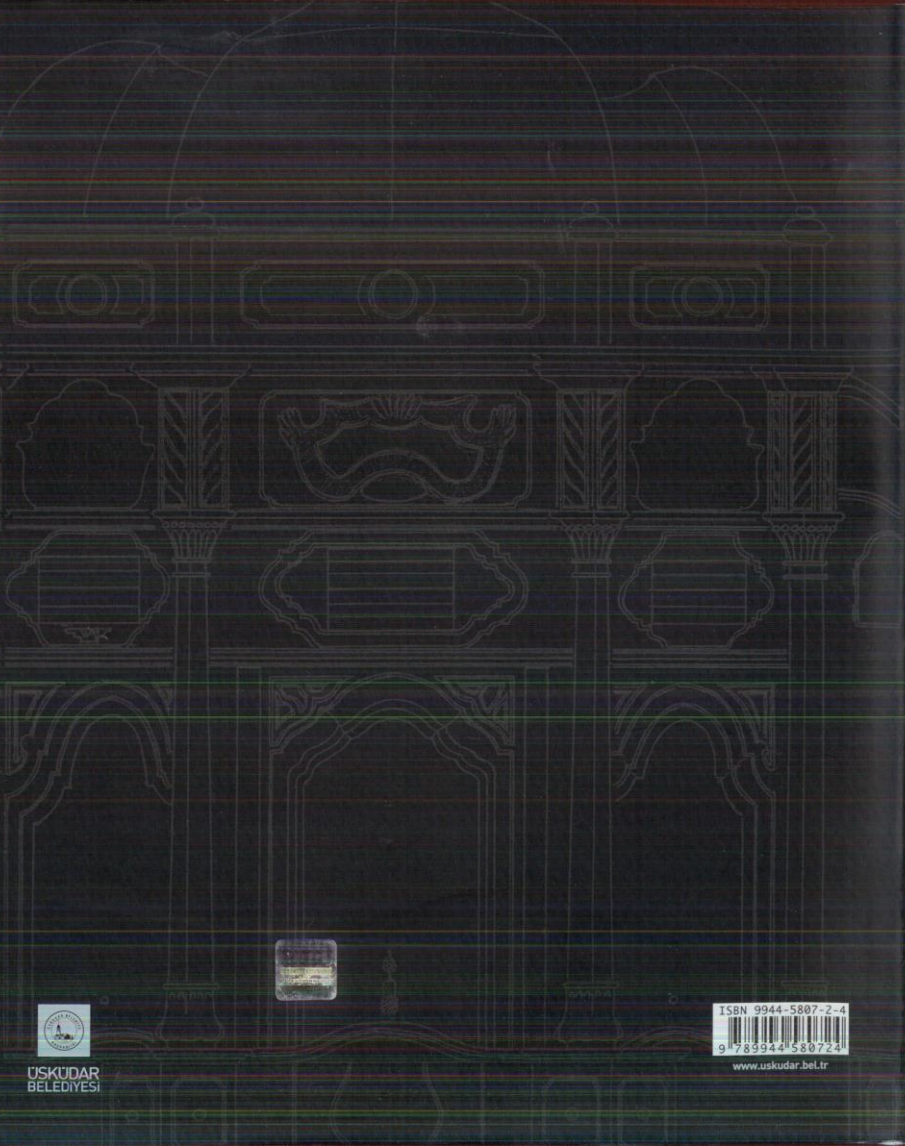
Eserin 182. sayfasında, Atpazarı Meydanı olarak ünlü mevkide, varlığı bilinen "Kemeralı Mescidi'nin" altında "Hacı Beşir Ağa Çeşmesi" varmış. (D-108/7 kot numaralı Elhac Mehmet Ağa üçlü çeşmenin karşısında)

149. sayfada, çarşı, Büyük Hamam Sokak'ta, Kara Davut Camii yanında "Devecioğlu Çeşmesi" olduğu işaret edilmektedir.

126. sayfada ise, Bülbüldere Mezarlığı'nın alttaki esas giriş kapısı önünde, evvelce bulunan "Ebe Hafız Hanım Mektebi" altında çeşme olduğu, mektep yanında Hatice Sultanın yaptırdığı bir başka çeşmenin bulunduğu, aynı mevkide ayrıca "Üçüncü Kadın Çeşmesi'nin" yer aldığı bilgisi verilmektedir.

KAYNAKÇA

- **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi** Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı'nın Ortak Yayımı, 1994.
- Çeçen Prof. Kazım, **İstanbul'da Osmanlı Devrindeki Su Tesisleri**, İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları, 1984.
- Haskan Mehmet Nermi, **İstanbul Hamamları** Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, 1995.
- Haskan Mehmet Nermi, **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar** Cilt I - II - III Üsküdar Belediyesi Yayınları, 2001.
- Koçu Reşat Ekrem, **İstanbul Ansiklopedisi**.
- Konyalı İsmail Hakkı, **Üsküdar Tarihi** Cilt I - II İstanbul 1977.
- Kumbaracılar İzzet, **İstanbul Sebilleri** İstanbul 1938.
- Râ'if Mehmet, **Mirât-ı İstanbul 1314** Cilt I (Günay Kut - Hatice Aynur, İstanbul 1996).
- Tanışık İbrahim Hilmi, **İstanbul Çeşmeleri** Cilt II İstanbul 1945.

ÜSKÜDAR MERKEZ MAHALLELERİ OSMANLI DÖNEMİ SU UYGARLIĞI ESERLERİ

ÜSKÜDAR
BELEDİYESİ

www.uskudar.bel.tr

ÜSKÜDAR
BELEDİYESİ